

FØRSTE STEG

4 2016

ET TIDSSKRIFT FOR BARNEHAGELÆRERE
FRA UTDANNINGSFORBUNDET

Måltidet

- Barna oversett når de spiser, viser ny studie
- Egen kokk, matpakke eller lage med barna?
- – Trenger ikke gourmetmat, sier matprofessor

side 12-19

Rammeplan-ekstra side 4-9

Lærer engelsk i barnehagen side 30-34

Hva er egentlig omsorg? Side 48-51

SJEKK: UDF.NO/FORSTESTEG-EBLAD

FØRSTE STEG

4 2016
desember og januar

04

TEMA RAMMEPLANEN

- 04 – Vi frykter større forskjeller, sier barnehageansatte.
- 07 Steffen Handal etterlyser tydelig pedagogisk ansvar
- 08 Her er opprørsgruppen.

18

TEMA MÅLTIDET

- 06 Barna oversett ved måltidet, viser ny studie.
- 12 – Trenger ikke gourmetmat, sier matprofessor.
- 14 Sparer penger på egen kjøkkenassistent
- 16 Her er barna kokker
- 18 Barna tar med all mat hjemmefra

REPORTASJER

- 21 Musikk gir mestring, viser doktorgrad
- 22 Styrerkonferansen: Profesjon under press
- 26 – Barna må få lov å være sinna, sier forsker
- 30 Lærer engelsk i barnehagen

FAG OG FORSKNING

- 40 Ansatte fabrikkerer tall i kvalitetsrapporter, viser dansk doktorgrad.

LINE TOGSVERD

- 42 Barnehagepolitikken historie del 4

JON KAUREL

- 44 Mer utdanning gir faglig mot til styrere

MAGRITT LUNDESTAD OG MARIANNE KISE

- 48 Hva er omsorg?

CILLA W. ACKERMANN

DEBATT OG KOMMENTARER

- 62 – Behold kompetansen i praksisfeltet

CECILIE BONNEVIE

- 64 Med flippflopper i flytsonen

MORTEN SOLHEIM

- 66 – Jeg skulle ikke jobbe i barnehage

ELIN HATLELID

30

HVER GANG

- 03 Leder
- 10 Nyhetsblikk
- 25 Sideblikk: Ada Sofie Austgård
- 28 Mitt barnehageminne:
Helene Bøksle
- 35 Studentblikk: Lars Båtnes
Mikaelsen
- 36 Et møte med: Birgitte Fjørtoft

- 52 Lek & Lær: Legokommode
- 54 Barnehagen min: Lakkegården
barnehage
- 58 Nye bøker
- 69 Kontaktforum barnehage:
Underviser en barnehagelærer?
- 70 Juss: Nye regler om tilsyn
HANNA-CECILIE GRAM JEMTEGAARD

- 71 Med styrerblikk: Ingen forskjell
på lek og læring
MARIT HEESBRÅTEN

Første steg nr. 1 2017 kommer
28. februar.

FØRSTE STEG

Ansvarlig redaktør
Line Fredheim Størvik
linsto@udf.no
93 04 20 94

ANNONSER

Markedskonsulent
Henriette Myklebust Øye
hmo@utdanningsnytt.no
47648435

ABONNEMENT

Hilde Aalborg
ha@utdanningsnytt.no
911 99989

KONTAKT OSS

forstesteg@udf.no
Post: Første steg,
Utdanningsforbundet,
Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Besøk: Hausmanns gate 17, Oslo
På nett: utdanningsnytt.no

GRAFISK DESIGN

Melkeveien Designkontor
www.melkeveien.no

TRYKK

Ålgård Offset AS
Opstadveien 7, 4330 Ålgård
ISSN 1504-1891

Bekreftet opplag: 28 842 ifølge
Fagpressens Mediekontroll

Utgiver: Utdanningsforbundet
Utgivelsesdato Første steg nr. 4 2016:
09. desember

Første steg er medlem av Fagpressen og redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som likevel føler seg urettmessig rammet oppfordres til å ta kontakt med redaktøren. Pressens Faglige Utvalg, PFU, behandler klager mot pressen.

Stoff i tidsskriftet kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og med kildehenvisning.

Vi forbeholder oss retten til å lagre og utgi stoffet i elektronisk form fra vårt redaksjonsarkiv eller andre databaser som vi har avtale med, herunder å utgi stoffet via internett.

Forsiden: Benjamin S. Johansen
Foto: Gyri Aure

LEDER

På ramme alvor

De neste ukene blir avgjørende for barnehagefolk i Norge. Hvis du ikke allerede har gjort det, kan du komme med dine meninger om hva som er viktig for at barnehagehverdagen skal bli slik du mener er best. Du kan være med på å påvirke hvordan den nye rammeplanen for norske barnehager blir.

Mange er allerede i gang, som gruppen Barnehageopprør2016. Den nye stortingsmeldingen om barnehager satte i gang et barnehageopprør få har sett maken til i Norge. Opprørerne fikk med seg over 8.000 barnehagefolk og bidro til at språknorm og utbyttebeskrivelse ikke ble noe av. Kamplysten er stor og nå vil de kjempe for at barnehagelærerne og styrerne skal ha det pedagogiske ansvaret. – *Barnehagelærerne må gis metodeansvaret*, sier styrer og en av opprørerne Palma Anette Kleppe i Første steg. De vil også jobbe for at leken skal danne en rød tråd i rammeplanen. Også Utdanningsforbundet, som representerer over 28.000 barnehagelærere og styrere i Norge, mener det må bli tydeligere i den nye rammeplanen hvem som har det pedagogiske ansvaret; styrerne og de pedagogiske lederne.

Flere barnehager er i gang med å forme sine høringsuttalelser. Fristen er 20. januar neste år. En av dem er Smedhusåsen barnehage i Rygge. – *Krav og forutsetninger henger ikke sammen. Bemanningsnorm og tilskuddsmodell burde vært på plass først*, mener barnehagelærer Lise Bunes Pedersen. Dagens tilskuddsmodell gir barnehagen 168.472 kroner per barn under 2 år mot over 200.000 i andre kommuner. – *Dette skaper store forskjeller. Hvordan skal vi da klare å levere det samme kvalitetsmessige tilbudet?* spør daglig leder Royne Berget. Han mener det bør bli tydeligere hva som menes med kvalitet, progresjon og kartlegging.

For første gang er måltidet omtalt i rammeplanen. Ny forskning blant ettåringer viser at noen sitter og spiser i over 40 minutter uten at de voksne snakker til dem. Forsker May Britt Drugli håper ansatte bruker studien til å reflektere over egen praksis. Mange gjør det allerede. I Ikornnes FUS barnehage på Sykkylven har en egen kjøkkenassistent bidratt til at de ansatte har fått tid til gode samtaler rundt måltidene. I Vik barnehage mener de ansatte det gir samme effekt av at barna tar med den meste maten selv.

Høringsforslaget viser at politikerne har tatt innover seg sektorens ønske om at de minste barna og mangfold bør ha mer plass, og at kunnskapsnormer må bort. Mange har allerede kommet med sine innspill på høringskonferanser, men det er ennå tid igjen. Har du noe på hjertet, så ikke bare si det til din kollega – bring det videre. Den nye rammeplanen vil påvirke din og barnas hverdag allerede fra høsten 2017. Dette er ramme alvor.

Foto: Bjørn Inge Karlsson

Line Fredheim Størvik

Ansvarlig redaktør
linsto@udf.no

FØRSTE STEG PÅ FACEBOOK

Her får du nyheter, forskning og debatter innen barnehagefeltet, mens du venter på neste utgave av tidsskriftet. **Gå inn og følg oss, da vel!**

Frykter forskjeller

Ansatte i Smedhusåsen barnehage synes det er bra at den nye rammeplanen er kort med tydelige krav, men er provosert over at de ikke får penger til å følge dem opp.

TEKST OG FOTO

LINE FREDHEIM STORVIK

– Politikerne begynner i feil ende. Vi er ikke negative til en plan som sier hva vi skal gjøre i barnehagen, men det må følge med penger for at vi skal klare det. Bemanningsnorm og tilskuddsmodell burde vært på plass først. Krav og forutsetninger henger ikke sammen, sier barnehagelærer Lise Bunæs Pedersen i Smedhusåsen barnehage i Rygge kommune. Hun får støtte av daglig leder Royne Berget:

– Det er mye bra i planen, men når

vi ikke får penger til å følge opp, er det bare provoserende med alle skal og bør, sier Berget.

SKAPER ULIKHET

Med dagens tilskuddsmodell får barnehagen hans 168.472 kroner per barn under 2 år, mens andre kommuner gir over 200.000.

– Vi hadde fått en million mer i året om barnehagen hadde ligget 3 km lenger nord, i Moss kommune, i stedet for i Rygge. Det skaper store forskjeller. Hvordan skal vi da klare å levere det samme kvalitetsmessige tilbudet? spør Berget.

I forslaget til ny rammeplan vil kunnskapsministeren styrke barnehagens arbeid med de yngste barna, med mangfold, måltider, mobbing og språk. Høringsfristen er 20. januar neste år. Rammeplanen er med sine 20 sider betydelig kortere enn den eksisterende. For første gang er tilvenning omtalt i planen. Andelen ett- og toåringer som går i barnehage har økt fra 54 prosent til 81 prosent fra 2005 til 2015. De ansatte i Smedhusåsen barnehagen har klare innspill til høringsforslaget. Det pedagogiske ansvaret bør ligge hos ansatte og ikke eiere, og det må define-

HØRINGSUTKASTET

- De største endringene:
- Krav om at eier, styrer, pedagogisk leder og personalet skal arbeide for å sikre at barna får et kvalitetsmessig godt barnehagetilbud.
- Barnehagen skal forebygge og stoppe mobbing.
- Styrker språkarbeidet.
- Fokus på mangfold.
- Krav til daglig fysisk aktivitet for barna og å fremme psykiske helse.
- Egne avsnitt om måltidet og tilvenning.
- Tilpasset de yngste barnas behov.
- Tydelige føringer for planlegging, gjennomføring, dokumentasjon og vurdering.
- Krav om å tilrettelegge for barn som trenger ekstra støtte.
- Tydeligere krav til progresjon i barnehagens innhold.
- Mål for personalets arbeid med omsorg, lek, danning, læring, sosial kompetanse, kommunikasjon og språk.

Kilde: regjeringen.no

◀ Barnehagelærer Gunn Melby Refsnes fryktet læring skulle få mer plass i forlaget til ny rammeplan og er glad lek er nevnt mange ganger. Her leker hun med Frida Blakstad (t.h.) og Selena Mosteiro i Smedhusåsen barnehage.

▲ Den nye rammeplanen må bli tydeligere på hva som menes med kvalitet, progresjon og kartlegging, mener daglig leder Royne Berget i Smedhusåsen barnehage. Her med Alma Skrøvset.

res hva kvalitet og kartlegging betyr. De mener forslaget kan føre til at eierne kan pålegge ansatte å bruke kommersielle verktøy og pedagogiske opplegg og ta fra ansatte metodefriheten.

UTYDELIGE BEGREP

– Kravene er tydelige, men det som burde vært klart er utydelig, slik som hva kvalitet, progresjon og kartlegging er, og hvem som har det pedagogiske ansvaret, mener Royne Berget. Han mener kvalitet må defineres ut fra faktorer som pedagogisk innhold, bemanning, ute- og innemiljø og tidlig innsats.

– Eierne bør ikke ha det pedagogiske ansvaret slik det er foreslått, men styrer og pedagogisk leder. Ellers får de store barnehagekjedene stor makt og kan bestemme det pedagogiske innholdet, sier pedagogisk leder Kristin Brogård Olsen i Smedhusåsen barnehage. Barnehagelærer Lise Bunæs Pedersen påpeker at eierne ut fra høringsforslaget kan definere hva som er god kvalitet.

– Uten bemanningsnorm kan store kjeder og kommuner ha mange barn per ansatt og likevel påberope seg kvalitet, sier Pedersen. Barnehagelærer Gunn Melby Refsnes synes det er uklart om dokumentasjon i forslaget betyr at det skal gjøres internt og brukes som et arbeidsdokument, eller en ekstern massekartlegging. Det siste er hun imot. Pedagogisk leder Elin Buvik mener det burde være et eget kapittel om hva barna trenger. De ansatte er også redde for at det ikke følger penger med kravet om å tilrettelegge for barn med særskilte behov.

De ansatte i Smedhusåsen vil komme med høringsinnspill.

– Vi må stå på og si hva vi mener, og vi håper mange svarer på høringsutkastet, sier Hanne Thorsen.

MINDRE FORSKJELLER

– Med den nye rammeplanen, blir barnehagens forpliktelser og barnas rettigheter tydeligere, og det vil redusere

kvalitetsforskjeller som finnes mellom barnehagene, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen til Første steg. Det vil også være lettere å føre tilsyn. Regjeringen har videreført synet på barn og barndom, et helhetlig læringsbegrep og barnehagen som arena for omsorg, lek, læring og danning fra tidligere rammeplaner.

– Det er også behov for fornyelse; rammeplanen skal være oppdatert og forskningsbasert, relevant for dagens barnehagesektor og møte fremtidens behov, sier Isaksen.

Forslaget til ny rammeplan er på 20 sider og mye kortere enn tidligere rammeplan på over 60 sider.

– Rammeplanen skal gjøre det lettere å lese hvilke forpliktelser barnehagen har, hvilke rettigheter barna har, og hvilken kvalitet foreldrene kan forvente, sier kunnskapsministeren.

ØNSKER INNSPILL

– Det ble et barnehageopprør etter stor- ►

tingsmeldingen i vår. Har dere lyttet mer til fagfeltet denne gangen?

– Regjeringen har aldri ønsket at barnehagen skal ha mål for barna slik som i skolen. Vi er fornøyde med det nye forslaget til rammeplan. Den bygger videre på det beste i norsk barnehagetradisjon. Ny rammeplan er bredt og faglig forankret, sier kunnskapsministeren. Han forteller at over 100 fagpersoner, fagmiljø og organisasjoner har vært invitert til å gi innspill til utkastet.

– Det er viktig at rammeplanen har legitimitet i sektoren. Vi håper derfor at så mange som mulig tar seg tid til å komme med høringsinnspill, sier Isaksen.

Det er mye bra i forslaget til ny rammeplan, men krav og forutsetninger henger ikke sammen, mener ansatte i Smedhusåsen barnehage: Hanne Thorsen (foran f.v.), Vibeke Amble og Gunn Melby Refsnes, Gunn Bjørg Bringe (bak f.v.), Elin Buvik, Kristin Brogård Olsen, Lise Bunæs Pedersen og daglig leder Royne Berget.

Småbarna oversett under måltidet

Barna i noen barnehager sitter svært lenge til bords uten at personalet er til stede i samspill eller samtaler, viser ny forskning. For første gang er måltider omtalt i rammeplanen.

TEKST **LINE FREDHEIM STORVIK**

Undersøkelsen viser at barnehageansatte i liten grad bruker måltidet til å støtte barnas følelser, gi positiv bekreftelse som fremmer læring, samspill og språkutvikling. Undersøkelsen er gjort av Trine Klette ved Diakonova i samarbeid med professor og forsker May Britt Drugli ved Regionalt kunnskaps-

senter for barn og unge ved NTNU.

Forsker og professor May Britt Drugli ved RBUP/NTNU.

SITTER STILLE

Videopptak av 13 ettåringer som spiste lunsj i 11 ulike barnehager, avdekket et mønster der en gruppe

barn sitter og spiser i over 40 minutter uten at de voksne snakker til dem.

– Det var trist å se de små barna som satt «alene», selv om de var sammen med andre. Det er å håpe at svært få andre barnehager gjennomfører måltidene på samme måte, sier May Britt Drugli. I fem av barnehagene var det god organisering; barna fikk maten raskt og personalet satt ved bordet under hele måltidet. Forskeren påpeker at undersøkelsen er liten og ikke kan generaliseres.

REFLEKTERE OVER PRAKSIS

– Funnene kan likevel brukes som utgangspunkt for at personalgruppen kan drøfte og reflektere over om de er bevisste nok på å utnytte alle mulighetene for kontakt og samspill i måltidene, påpeker Drugli. Hun mener hyggelige

måltider vil gi gode opplevelser i tillegg til at barna spiser mat.

– Under måltider sitter barna i ro ved bordet, og det burde være enkelt å følge med på deres uttrykk og atferd og bygge videre på disse, mener forskeren.

PÅVIRKER MATVANER

For første gang er måltidet omtalt i rammeplanen.

– Vi ønsker at barnehagene bruker måltidene mer aktivt til å gi barna sunne matvaner, men også gjøre måltidene til gode sosiale arenaer for samtale og språkstimulering, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen til Første steg. Han er opptatt av at barna skal få oppleve gleden over et godt måltid, og påpeker at matvaner barna tilegner seg tidlig i livet vil forme vaner senere i livet. Kunnskapsministeren mener måltidet også er en viktig pedagogisk arena.

Les mer om hvordan tre barnehager løser måltidet på tre ulike måter på side 12–19.

Etterlyser tydeligere ansvar

Det må bli tydeligere i den nye rammeplanen hvem som har det pedagogiske ansvaret, mener Steffen Handal.

TEKST OG FOTO

LINE FREDHEIM STORVIK

Lederen i Utdanningsforbundet synes det er mye bra i forslaget.

– Det ser ut til at forslaget til rammeplan har en god balanse mellom lek og læring, omsorg og danning. Da Stortingsmelding 28. om fornyelse av kunnskapsløftet ble behandlet i Stortinget var det klare vedtak om lærerrollen, som peker på at det profesjonelle ansvaret ligger hos lærerne. Dette er ikke like tydelig i utkast til ny rammeplan. Det må bli tydeligere hvem som har det pedagogiske ansvaret, sier Steffen Handal. Han mener ansvaret må ligge hos styrerne og de pedagogiske lederne.

KAN IKKE BEORDRE

– Skal man endre på ting må man involvere lærerprofesjonen. Politikerne kan ikke lenger trampe over profesjonen og beordre dem til det de vil. Vi står i møte med barna. Uten oss blir det lite endring, påpeker Steffen Handal, som representerer over 28.000 barnehagelærere og

Leder Steffen Handal i Utdanningsforbundet mener det er viktig at barnehagesektoren, tillitsvalgte og medlemmer i forbundet bruker høringsperioden til å komme med konstruktive innspill til den nye rammeplanen.

styrere i Norge. Utdanningsforbundet er fornøyd med at både de minste barna og mangfold er med i rammeplanforslaget. Han påpeker at det ikke var sektoren som ønsket en ny rammeplan, og at forbundet har vært spent på det nye forslaget.

STERKE REAKSJONER

For da den nye stortingsmeldingen for barnehager kom i vår skapte det sterke reaksjoner både fra Utdanningsforbundet og gruppen Barnehageopprør 2016. Utdanningsforbundet var kritiske til utbyttebeskrivelse og ferdighetsmål for det enkelte barn.

– Nå har regjeringen gått bort fra

dette, og det er bra. Nå er det grunn til å senke skuldrene, sier Handal. Han gir Stortinget honnør for å gi regjeringen riktig retning, og er glad regjeringen har lyttet og fulgt opp.

– Den gamle rammeplanen var elsket. Vi er spent på hvordan denne blir motatt, sier Handal.

IKKE I MÅL

Utdanningslederen er også godt fornøyd med hvordan Utdanningsforbundet har jobbet for å påvirke.

– Alle har også merket seg barnehageopprøret. All ære til de som har engasjert seg, Dette er et godt eksempel på at vi ►

HØRINGSRUNDEN

- Det blir regionale høringskonferanser i regi av fylkesmennene. Utdanningsforbundet har også egne høringskonferanser.
- Høringsfrist: 20. januar 2017.
- Den nye rammeplanen gjelder fra barnehageåret 2017/2018.

Kilde: regjeringen.no

er sterke sammen, sier Handal. Han påpeker likevel at sektoren ikke er i mål ennå.

– Det er viktig at våre medlemmer og tillitsvalgte bruker høringsperioden til januar til å komme med konstruktive forslag til endringer, understreker han.

GODT FORSLAG

Private Barnehagers Landsforbund (PBL) synes førsteinntrykket av det nye forslaget er godt: Den er kortere, mer presis og tydeligere. PBL er glad for at områder som overgangen fra barnehage til skole og mobbing er styrket. De mener den vil være et godt verktøy i arbeidet med å utvikle barnehagekvaliteten.

– Dette er en rammeplan som tydeliggjør kravene til barnehagene og som derfor kan bli et viktig verktøy i arbeidet med å heve kvaliteten, ikke minst i de barnehagene som i dag ikke er gode nok. Det er kommet et nytt kapittel om progresjon som tydeliggjør barns rett til å utvikle seg, lære nye ting og oppleve fremgang. Det synes vi er bra, sier administrerende direktør Arild M. Olsen i PBL.

PBL håper sektoren bruker muligheten til å være med å påvirke planen, og vil selv se nærmere på forslaget og gi innspill til hva PBL mener kan gjøres enda bedre.

Administrerende direktør Arild M. Olsen i PBL. Foto: PBL

Barnehagebarnas advokater

De fikk med seg over 8000 barnehagefolk og bidro til at språknorm og utbyttebeskrivelse ikke ble noe av. Nå fortsetter Barnehageopprør2016 kampen for barnehagebarna.

TEKST OG FOTO **LINE FREDHEIM STORVIK**

Den nye stortingsmeldingen om barnehager som kom i vår satte i gang et barnehageopprør få har sett maken til i Norge. I løpet av få dager hadde gruppen Barnehageopprør 2016 samlet 6000 tilhengere på Facebook. Opprøret bidro til at Stortinget avviste forslagene om egen språknorm og utbyttebeskrivelse. I dag er de over 8600 medlemmer, og stadig flere tar aktivt del i diskusjonene rundt høringsutkastet til ny rammeplan og deltar på høringskonferansene. Nå jobber gruppen for at forslaget til ny rammeplan skal bli tydelig på at barnehagelærerne og styrerne skal ha det pedagogiske ansvaret.

TO STORE MANGLER

– Den enkelte barnehagelærer må gis metodeansvaret, all den tid styrere i kjeder og kommuner dessverre er underlagt lojalitet til «eiers» ønsker og krav, sier Palma Annette Kleppe, barnehagelærer og styrer i en foreldredrevet barnehage. Hun er en av dem som er med i opprørsgruppen.

– Profesjonens faglige og etiske ansvar må presiseres, sier Kleppe. Hun mener det nye forslaget har to store mangler.

– Det er alvorlig at formuleringen «Den enkelte barnehage står fritt til å

velge metoder og omfang ut fra lokale forutsetninger og behov» er tatt ut. Når det skjer i kombinasjon med at eiers juridiske ansvar for kvaliteten på barnehagetilbudet framheves i høringsutkastet, mens man har glemt å framheve styrers overordnede faglige og etiske ansvar for det samme, blir vi bekymret. De faglige og etiske forpliktelsene må ivaretas av dem som har kunnskap om barn og som daglig er tett på barna, nemlig profesjonen, sier Kleppe.

LEK ER KAMPSAK

Kleppe understreker at fagfeltet ikke har ønsket en ny rammeplan, og at dagens rammeplan har stor oppslutning.

– Vi er glade for at vårens barnehageopprør, og Stortingsbehandlingen 7. juni, forhindret at det ble innført språknorm og utbyttebeskrivelser for enkeltbarn i rammeplanen, presiserer Kleppe.

Frøde Thorjussen, Høyskolelektor ved Steinerhøyskolen, forteller at leken fortsatt er barnehageopprørs kampsak. I rammeplanutkastet står det at leken skal ha en sentral plass i barnehagen, men barnehageopprørerne ønsker at denne sentrale plasseringen skal gjøres troverdig gjennom at leken får danne en rød tråd gjennom hele rammeplanen.

– Leken, og da tenker vi på det barna

Leken er kampsak nummer en for opprørsgruppen Barnehageopprør2016. Nå jobber de for at forslaget til ny rammeplan skal bli tydeligere på hvem som har det pedagogiske ansvaret: Frode Thorjussen (f.v.), Kjetil Gryting, Iselin Dagsdotter Sæterdal, Mona-Lisa Angell og Palma Annette Kleppe, Ann Merete Otterstad (foran f.v.) og Anniken Lind.

selv opplever som lek, må fremdeles være grunnlaget for barnehagen som pedagogisk virksomhet. Dette synet på barnehagepedagogikk bør gjennomsyre hele rammeplanen og ikke minst kapittel 7 hvor barnehagen som pedagogisk virksomhet beskrives, sier Thorjussen. Han mener det bør presiseres at barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet, der leken er en kjernevirksomhet som alle aktiviteter springer ut ifra.

– Leken er sentral for alt innhold og

alle oppgaver, men dette kommer ikke fram i dagens forslag, sier Thorjussen.

IDEALISTISK GRUPPE

Barnehageopprør 2016 vil støtte barnehagefolk i høringsperioden, slik at flest mulig leverer høringssvar, både ansatte, foreldre og andre berørte. Opprørerne tror dette diskusjonsfellesskapet bidrar til at flere tør å heve stemmen i denne saken, både fysisk og viralt.

Barnehageopprøret er en dynamisk,

organisk, hierarkifri, frivillig og idealistisk bevegelse. Derfor har de ingen utpekt leder.

– Vi oppsto på grunnlag av at mange opplevde et behov for å beskytte og ivareta barns lek, integritet og personvern og å motvirke tendensen til at barns liv her og nå behandles som brikker i et markedsliberalistisk spill om framtida. Vi vil fortsette å være barnehagebarnas advokater så lenge vi ser det er behov for det, lover Palma Annette Kleppe.

Tips oss om ny forskning og
nyheter på forstesteg@udf.no

TEKST BJØRNHILD FJELD
FOTO FOTOLIA.COM

2 %

av det norske nasjonalbud-
sjettet brukes på barnehager,
viser OECDs årlige rapport
for utdanningssektoren.
Norske barnehager har høyere
bemanning enn gjennomsnittet
i OECD. I Norge er det fem
barn per barnehageansatt og
11 barn per barnehagelærer.
OECD-snittet er 11 barn
per ansatt og 14 barn per
barnehagelærer.

E-bok bedre enn papirbok?

Gir det like bra språktrening å lese en e-bok som
en papirbok? Det skal barnehageforskere ved
Lesesenteret og UiS finne ut i samarbeid
med Stavanger kommune. Forskerne
vil utvikle en app for vurdering av
e-bøker sammen med barnehager.
Målet er å gi barnehagene et
forskningsbasert, enkelt verktøy,
som kan brukes til å vurdere
om enkeltbøkene på lesebrett
vil fremme, eller hemme barns
språklæring. (Lesesenteret/UiS)

«Jeg tror at selv den beste mor aldri
kan erstatte en god barnehage»

EVA BRATHOLM,
NRK-JOURNALIST OG PROGRAMLEDER

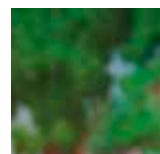

Daglig leder Trond Heggstad i Marihøna
barnehage. Foto: Runo Isaksen/SILU

Læring på bekostning av lek

Forskere og fagpersoner slår alarm fordi de mener norske barn får
for liten tid til lek.

– Vi ser en tendens til at det er så mye pedagogstyrte aktiviteter
i barnehagen, særlig for femåringene, at barna knapt har tid til å
leke, sier barnehageforsker Anne Greve ved HiOA. Hun mener leken
er den mest meningsfulle aktiviteten for barna, og at alle språk- og
førskolegrupper bør kuttes ut. (Forskning.no)

TIDLIG INNSATS HINDRER FRAFALL

Fjell kommune i Bergen starter allerede i
barnehagen med å hindre frafall fra videre-
gående. Marihøna barnehage har i flere år vært
med i det europeiske samarbeidsprosjektet
Erasmus+ partnerskapet «This is me under
construction». Det har ført til at de ansatte
har jobbet bevisst for å gjøre førskolebarna
følelsesmessig klare for skolestart. De drar
på besøk og spiser lunsj med SFO, bruker
skolens gymsal og er mye på skolens område.
(forskning.no)

ØNSKER FLERE FAGARBEIDERE

Fagforbundet mener at minst
25 prosent av de ansatte
i barnehagene bør være
barne- og ungdomsarbeidere.
Bemanningsnorm for barne-
og ungdomsarbeidere er et av
forslagene fra Øie-utvalget.
(Barnehage.no)

43 %

av barna i to store avdelingsbarnehager i Trondheim hadde luftveisvirus, da de ble undersøkt av barnelege og forsker Nina Moe ved NTNU. 161 barn deltok i undersøkelsen. Totalt fant hun 13 forskjellige luftveisvirus. (*Gemini.no*)

ADVENTSBOK MED 24 HISTORIER

Er du lei av å lete etter 24 små ting til å fylle i adventskalenderen? Da kan du lese en bok i stedet. Barnehagelærer Anette Kørre Lekve (bildet) har gitt ut en adventsbok for barn, om Nils Nisse med 24 små historier som du kan lese høyt for barna.

På www.facebook.com/adventsboknilsnisse/ får du tips til pedagogiske opplegg og aktiviteter hver dag i desember.

KARTLEGGES ANSATTE

Norge skal delta i en OECD-undersøkelse som skal kartlegge barnehageansattes hverdag fra 2015 til 2019. Rundt 2.880 ansatte fra 360 barnehager delta i undersøkelsen som gjennomføres våren 2018. Det er nettverket Early Childhood Education and Care (ECEC) som står bak. Utdanningsforbundet er skeptiske til om undersøkelse vil gi verdifull informasjon om norske barnehager. (*Dagsavisen*)

Premature strever med språket

Barn som er født i uke 34 til 36 av svangerskapet har økt risiko for språkvansker. Det viser en pilotstudie av forsker Wenche Andersen Helland i Statped og logoped Anne Straume i Askøy kommune. De har sett på språkevnene til 25 lett premature barn. Resultatene viser at barna ved fire års alder skårer svakere enn forventet, og at relativt mange har symptomer på språkvansker. (*Forskning.no*)

«Med voksne vet man aldri om de smiler til deg eller av deg. Med barn er man 100 prosent sikker på at de smiler til deg.»

INGE LØNNING, POLITIKER OG TEOLOG

Kjærlighet i barnehagen

Kjærligheten som oppstår mellom barn og voksne i barnehagen er undervurdert, mener stipendiat Teresa K. Aslanian ved HIOA. – Det går ikke an å snakke om omsorg løsrevet fra kjærlighet, sier hun i boken «Kjærlighet som profesjonsutøvelse i barnehagen». Omsorg er noe vi gjør her og nå, og kjærlighet er en følelse som kommer etter hvert som vi blir kjent med barna, sier hun. (*Hioa.no*)

– Trenger ikke gourmetmat

Noen barnehager serverer kongekrabbe, mens andre ber barna ta med brødkiver hjemmefra. Tilbudene varierer mye. Men ingen grunn til panikk. – Det er viktigere med grønnsaker enn gourmetmat, sier matprofessor.

TEKST OG FOTO
GYRI AUNE
frilansjournalist, Sunnmøre
gyriaune@live.no

Barnehager med egen kokk som serverer mat i restaurantklassen, står i stor kontrast til brødkivene med leverpostei som mange barn får.

Men professor Lene Frost Andersen ved avdeling for ernæringsvitenskap ved Universitetet i Oslo, mener både foreldre og barnehageansatte kan ta det hele med stor ro.

GRØNNSAKER VIKTIGST

– Virkeligheten ved de fleste barnehagene, er at brødmåltidet står svært sterkt. Ut fra et folkehelseperspektiv er det dessuten langt viktigere å satse på grønnsaker til de små, enn på gourmetmat. Om barnehagene kjøper inn grønnsaker, potetskreller, en god kniv og noen skjærefjoler, er mye gjort. Det skal ikke den store investeringen, eller arbeidet til for å gjøre en viktig forbedring av barnas kosthold, sier Frost Andersen.

– KUTT HELMELKA

Professoren var med på å kartlegge mat- og drikketilbudet i private og offentlige barnehager både i 2005 og 2011, som er de siste undersøkelsene på området.

1375 styrere og 1100 pedagogiske ledere deltok i kartleggingen.

Undersøkelser viser at mange barnehager er veldig flinke, og barnehagene forbedret seg på flere punkter. Flere gikk over til grovere brød, sunnere pålegg og brukte mindre helmelk.

– Siden den gang har sikkert barnehagene blitt enda bedre. Men det finnes forbedringspotensialer, mener professoren. Barnhagene bør bytte ut helmelk med lett- eller skummet melk. En del barnehager har også kuttet mye ned på sukkeret, men det er mange barn som for ofte får sjokoladekake og gelé ved feiringer.

– Kan ikke barna få kose seg litt med kake da, når noen har bursdag?

– Jo, men ikke for ofte. Vi kan lære barna at det er mulig å kose seg med sunne alternativ, eller at vi ikke alltid trenger mat for å feire, sier Frost Andersen.

ENORM HELSEGEVINST

Professoren forteller at barnehagene stadig har blitt flinkere til å servere barna frukt.

Professor Lene Frost Andersen ved avdeling for ernæringsvitenskap ved Universitetet i Oslo, mener mat bør inngå som en del av den pedagogiske plattformen i barnehagene.

Foto: Gunnar Lothe

– Det er veldig bra. Barnehagene har også blitt flinkere med grønnsaker, men det er likevel her det største forbedringspotensialet ligger, sier matforskeren.

– Mat er en ekstremt viktig basisfunksjon i livet. Derfor må barna tidlig få gode matvaner. Barnehagene er en unik arena for slik læring, og kan være med å jevne ut sosiale forskjeller. Å lære barna å kjenne til og like grønnsaker tidlig, vil gi en enorm helsegevinst på sikt. Dette viser at barnehagene, som skolene, er en svært viktig folkehelsearena. Mat bør derfor inngå som en del av den pedagogiske plattformen, mener Frost Andersen.

– Maten er viktig for daglig energi, overskudd og helse, men mat er også farger, form, matematikk, smak, lukt, kultur, historie og samvær, sier professoren. Hun er i gang med en ny studie om nettopp grønnsaker i barnehagene.

– Jeg tenker ikke at gourmetmat skal inn i barnehagene. Men jeg mener at barnehagene kan prøve å fremsnakke sunn mat og grønnsaker, og selv tilby dette så langt som mulig, sier Frost Andersen.

I Sykkylven kommune på Sunnmøre har Første steg besøkt tre forskjellige barnehager, som alle har ulike måter å organisere mattilbudet på. Felles for dem alle, er at de ansatte ser positive effekter av løsningene de har landet på. Les om deres hverdag på side 14–19.

RETNINGSLINJER FOR MAT OG DRIKKE I BARNEHAGENE

- ① Varier maten over tid.
- ② Sett måltidene sammen av mat fra tre grupper:
Gruppe 1: Grovt brød, grove kornprodukter, poteter, ris og pasta.
Gruppe 2: Grønnsaker, frukt og bær.
Gruppe 3: Fisk, annen sjømat, kjøtt, ost, egg, erter, bønner og linser.
- ③ Velg plantemargarin og olje framfor smør og smørblandede margarintyper.
- ④ Drikk skummet melk, ekstra lettmeik, lettmeik eller vann til maten.
- ⑤ Vann er tørstedrikk mellom måltidene.
- ⑥ Unngå mat og drikke med mye tilsatt sukker.
- ⑦ Ha de fleste markeringer og feiringer uten søt og fet mat og søt drikke.

Kilde: Helsedirektoratet

RETNINGSLINJER FOR MÅLTIDER

Barnehagene bør:

- ① Legge til rette for minimum to faste, ernæringsmessig fullverdige måltider hver dag med medbrakt eller servert mat.
- ② Sette av god tid, minimum 30 minutter.
- ③ Legge til rette for å kunne spise frokost for de barna som ikke har spist hjemme
- ④ Ha maks 3 timer mellom hvert måltid. Noen barn, særlig de yngste, kan ha behov for å spise oftere.
- ⑤ De voksne tar aktivt del i måltidet og spiser sammen med barna.
- ⑥ Ha et godt fungerende og trivelig spise miljø.
- ⑦ Sørge for god hygiene før og under måltidene og ved oppbevaring og tilberedning av mat.
- ⑧ Ivareta måltidenes pedagogiske funksjon.

Kilde: Helsedirektoratet

Benjamin S. Johansen i Tandstad barnehage storkoser seg med laksegryte til lunsj. Langt fra alle barnehager kan servere varm mat til barna.

Kjøkkenassistent Bjørg Astrid Vik i full gang over grytene med hjemmelaga kjøttkaker til barna i Ikornnes FUS barnehage (over). – Vi sparer penger på å ha egen kjøkkenassistent til Tore Khoa Steinslien og barna, sier daglig leder, Julie Helen Johansen (under). Lovise Raftevold Alvstad (øverst t.v.) og Emmet Værnes-Kaminski og Aurora Lovise Overvoll Tafjord (nederst t.v.) får varmmat i barnehagen to ganger i uka.

Har **egen** kjøkkenassistent

Hos Ikornnes FUS barnehage jobber assistent Bjørg Vik full tid på kjøkkenet. Det mener daglig leder de sparer tid og penger på.

TEKST OG FOTO
GYRI AUNE
frilansjournalist, har besøkt tre
barnehager på Sunnmøre
gyriaune@live.no

En deilig duft av hjemmelaga kjøttkaker sprer seg fra hjertet ved denne barnehagen, nemlig kjøkkenet. Her jobber Bjørg Vik, som baker brød, lager varme lunsjer eller ordner smørelunsjer til de små. Hun tar seg av alle innkjøp, kokkerer, hjelper til under serveringen og rydder opp på kjøkkenet.

– Jeg trives kjempegodt. Det er travelt, men det er det jo alle steder, ler Bjørg. Da hun kom tilbake etter å ha vært syk en gang, kommenterte ett av barna: «Nå er det jammen bra du er tilbake, slik at vi får skikkelig grøt.» Brødene hun baker kalles bare Bjørg-brød. Bjørg er svært populær blant barna. En periode fikk de små hjelpe henne på kjøkkenet, men det synes ikke kjøkkenassistenten fungerte.

– Det er såpass travelt, at jeg ikke fikk gjort det jeg skulle, sier Bjørg. De andre ansatte lar mindre barnegrupper få prøve seg på kjøkkenet, som et ledd i det pedagogiske tilbudet. I tillegg bidrar barna når det lages mat på tur.

KASTER MINDRE MAT

For seks år siden fant daglig leder Julie Helen Johansen ut at hun ville teste ut ordningen med en assistent på fulltid, som kunne ta seg av all matlagingen. Før måtte en voksen fra hver avdeling forlate barna før måltidene for å lage mat.

– Nå tar Bjørg seg alt, og har 20 prosent stilling ved hver avdeling, sier Johansen. Daglig leder mener ordningen har vært en ubetinget suksess.

– Bjørg tar seg av alle innkjøp, og har full oversikt over hva vi har, og hvor mye vi trenger. Etter at hun begynte, kaster vi langt mindre mat enn før. Dette viser igjen på budsjettene, og vi sparer penger på ordningen, sier Johansen.

Ordningen er et spørsmål om organisering, ikke økonomi.

– Vi sparer både tid og penger på denne ordningen. Samtidig opplever vi ro og tilstedeværelse rundt måltidene, sier Johansen.

FORNØYDE

De pedagogiske lederne Hanne Reinskou Velle og Unni Riksheim, er også svært fornøyde med at barnehagen har egen kjøkkenassistent.

– Nå får en som er interessert i å lage mat jobbe på kjøkkenet. Da kan vi andre

ha fullt fokus på barna, sier Hanne. Unni påpeker at de voksne nå har tid til å bidra til god stemning og fine samtaler rundt måltidene. Alle som jobber med mat i FUS-barnehagene skal også på kurs med Berit Nordstand, og lære mer om et sunt og variert kosthold.

– Vi ser at det er lettere å få barn til å smake på grønnsaker i barnehagen, enn hjemme. Slik kan vi også bidra til et utvidet og sunt kosthold for barna, sier pedagogene.

IKORNNES FUS BARNEHAGE SLIK GJØR DE DET:

- Barna har med egen frokost.
- Barnehagen ordner lunsj, og serverer varm mat rundt to ganger i uka, laget av kjøkkenassistent. Resten av dagene lager kjøkkenassistenten smørelunsj, med hjemmelaga brød og pålegg.
- De har ett fruktmåltid, der barna får tilbud om yoghurt, knekkebrød og frukt.
- Ved bursdager har de fellesfeiring en gang i måneden, der barna får velge mellom sjokoladekake og boller.
- Lager av og til mat ute i friluft.
- Det sitter alltid voksne ved hvert av bordene under måltidene.
- Barnehagen har 73 barn og 23 ansatte, fordelt på 17,6 årsverk.

Får prøve seg som **kokker**

Å lage mat med barna er god læring, mener styreren i Tandstad barnehage.

Der bytter de ansatte på å lage varm mat sammen med barna.

– Se, så fine gulrøttene ble!

De står på rekke og rad langs vasken og skreller grønnsaker, fem- og seksåringene. På enden av rekka står en voksen og passer på, gir små tips og hjelper til.

– Vi lager varm lunsj en gang i uka, der personalet bytter på å ha ansvaret for innkjøp og tilbereding av måltidet. Barna blir alltid utfordret til å være med på matlagingen, sier styrer Randi Ludviksen Hole. Det er ikke vanskelig å se at de største i barnehagen er bevandret

på kjøkkenet. De studerer blomkålen nøye, før den kuttes opp sammen med gulrøttene.

– Tre til fire barn i slengen får delta i matlagingen, og det er rett og slett morsomt og koselig å ha denne aktiviteten sammen, sier pedagogisk leder Berit Naustdal.

Barna lærer om hygiene, matvarer og matlaging. De får prøve en skarp kniv, samarbeide og ser i hvilken rekkefølge ting gjøres på et kjøkken.

– Vi teller, snakker om mengder og om maten. Her ligger det læring på mange plan, og ordningen fungerer godt, sier Naustdal.

IKKE PENGER

Ved Tandstad barnehage har alle med egen frokost, mens lunsjen serveres av barnehagen. Den dagen det ikke er varm mat, setter personalet frem smørelunsj. Barna bytter da på å være ordensvakt, og hjelper til med forberedelsene. Under lunsjen får alle på storbarnsavdelingen selve velge pålegg og smøre på brødsnivene.

– Også her ser vi at de lærer mye. I tillegg vet vi hva de får i seg, og vi kan bidra til gode matvaner gjennom sunne alternativer. Men det har ikke vært nødvendig å ta vekk tilbudet om prim, brunost og yoghurt, fordi barna som regel velger variert og sunt, sier styreren.

Barnehagen er kommunal, og ligger i Sykkylven kommune.

– Vi er svært fornøyde med matordningen vi har, fordi vi opplever det som positivt å lage mat sammen med barna. Ideelt sett hadde det vært fint om vi kunne ha en egen kjøkkenassistent, men bare hvis barna fremdeles hadde fått bidra og deltatt. Men vi har ikke økonomi til dette, uansett hvordan vi organiserer det, sier styreren.

VIKTIG TID SAMMEN

I dag er det laksegryte som står på menyen. Fisken skal også kuttes opp i passende stykker, og ivrige hender håndterer filetene. Naustdal forteller barna om fisken, passer på at knivene brukes rett og svarer på spørsmål. Hun trives med kjøkkentjenesten.

– Dette er en fin anledning til å være tett på noen få av barna. Vi har det koselig sammen, snakker og løser en felles oppgave.

Naustdal synes ikke det er vanskelig å organisere hverdagen, slik at en voksen kan lage mat.

– Vi løser det ved å for eksempel ha en samling mens maten lages. Og noen barn er med på kjøkkenet. For oss er det viktig å utfordre barna, og la dem slippe til. Det skaper læring og trivsel, og det synes jeg vi lykkes med, sier Naustdal.

TANDSTAD BARNEHAGE SLIK GJØR DE DET:

- Barna har med egen frokost.
- Barnehagen ordner med lunsj, og serverer varm mat rundt en gang i uka, lagd av barna i samarbeid med de voksne. Resten av dagene lager de ansatte smørelunsj til barna, med brød og pålegg.
- De har ett fruktmåltid, der barna får tilbud om yoghurt, frukt og det som er igjen fra matboksen.
- Ved bursdager får barna velge mellom grønnsaker med dipp, bollemann/bolledame, grove pizzasnurrer eller fruktsalat med yoghurt.
- Lager av og til mat ute i friluft.
- Det sitter alltid voksne ved hvert av bordene under måltidene.
- Den har 25 barn og ni ansatte, fordelt på 6,8 årsverk.

I Tandstad barnehage lager de ansatte varmlunsj sammen med barna en gang i uka: Ask K. Brochmann (øverst t.v.) og Veronica Klara R. Navelsaker forbereder laks til middag. Mens Sander Svenning (under t.v.) og Benedikte S. Tandstad (nederst t.v.), Anniken T. Hjorthol og Charlotte H.W. Bay skreller grønnsaker sammen med pedagogisk leder Berit Naustdal. Styrer og enhetsleder Randi Ludviksen Hole hjelper gjerne Synne Skjortnes-Drabløs (under i midten), mens Benjamin S. Johansen (under t.h.) og Charlotte H.W. Bay (nederst t.h.) koser seg med laksegyta.

Selv om Vik barnehage ikke lager varm lunsj inne i barnehagen, legger de stor vekt på gleden ved å kunne spise ute i naturen. Ragnhild Søvik (t.h.) sørger for at Marte L. Sandal får prøve seg som fiskekakegrillsjef.

Johanne K. Grøvlen (øverst t.v.) er dagens ordensvakt, og har i oppgave å dele ut matboksene til Mathewos T. Kahsay (øverst t.h.). Kristina L. Myrnes og Daniela Miseviciute har mye å fortelle styrer Mette Brenne (nederst t.v.), som er fornøyd med at de voksne som Ingvid Einbu (nederst t.h.) har så god tid til barna Lillian Ludvigsen, Marte L. Sandal, Dennis S. Hanssen og Kaspian S. Liaskar.

Tar med **maten** selv

– Hva har du i matboksen da? Barna i Vik barnehage tar med seg det meste av maten selv. Det mener styreren gir de voksne mer tid sammen med dem.

De har hatt samling, og sitter fint i en ring og venter. Dagens ordensvakt åpner kjøleskapet, og tryller frem den ene matboksen etter den andre. I tur og orden går barna frem og tar imot sin boks. Det er tid for lunsj ved Vik barnehage i Sykkylven. Nysgjerrige studerer de innholdet i både sine egne og andres matpakker.

IKKE GODKJENT KJØKKEN

– Jeg har fått en appelsin! Eller er det en mandarin? spør en jente fornøyd. Skiver med hvitost, makrell og leverpostei går ned på høykant. Ved alle bordene sitter det voksne som også spiser. Pedagogisk leder Ingrid Einbu forteller at de fleste foreldrene er flinke til å sende med barna variert og skikkelig mat. I en brukerundersøkelse for noen år siden sa likevel foreldrene at de ønsket at barnehagen skulle stå for lunsjen.

– Men etter et besøk fra Mattilsynet fikk vi tilbakemelding om at kjøkkenet vårt ikke er godkjent for å servere mat. Kostnadene ved å utbedre kjøkkenet vil være store, og vi har ikke budsjett til å ordne dette, sier styrer Mette Brenne.

LAGER MAT PÅ TUR

Styrer Brenne synes det er helt greit at barna tar med lunsjen selv.

– Å lage lunsj krever ressurser. Nå kan vi heller bruke tiden på barna. Å lære å smøre brødiskivene sine selv, kan barna gjøre hjemme. Derimot gir vi ungene opplevelser mange foreldre ikke har tid eller anledning til å gi, sier Brenne.

For stadig vekker bruker de barnehageansatte naturen som alternativ til et utdatert kjøkken. Det er pedagogisk leder Ingrid Einbu svært fornøyd med.

– Ute bruker vi bålpanne eller griller, til å lage alt fra wok til fiskekaker. Å lage mat ute på tur er noe mange voksne ikke har tid til, men her i barnehagen er det en opplevelse og en erfaring vi kan bidra med. Og vi ser at barna trives svært godt med dette, sier Einbu.

MAT FRA ULIKE LAND

Vik er en kommunal barnehage i Sykkylven kommune. Styreren kunne godt tenke seg en kjøkkenassistent som tok seg av alt fra innkjøp til matlaging.

– Foreldrene vil nok synes det hadde vært fint, men vi har verken penger til å fikse kjøkkenet eller nok personale å ta av, sier Brenne.

Både hun og Einbu mener matbok-sene fungerer godt.

– Foreldre med barn fra ulike land og med ulike tradisjoner får sende med den

maten de ønsker barna skal spise. Det samme gjelder barn med allergi. De få gangene vi faktisk har smørelunsjer, ser vi dessuten at dette tar svært mye tid. Tid som vi i det daglige heller vil bruke på ulike aktiviteter sammen med barna, sier den pedagogiske lederen.

VIK BARNEHAGE SLIK GJØR DE DET:

- Barna har med egen frokost.
- Barna har med egen lunsj. Så ofte som en gang i uka får de eldste barna være med ut på tur, der personalet lager enkle måltider under åpen himmel. De minste barna får samme tilbudet om mat ute et par ganger i måneden.
- Fruktmåltid der barnehagen skjærer opp frukt, og tilbyr eventuelt det som er igjen i matboksen.
- Ved bursdager får barna velge mellom grønnsaker med dipp, bollemann/bolledame og fruktsalat.
- Det sitter alltid voksne ved hvert av bordene under måltidene.
- Brenne har ansvaret for åtte ansatte fordelt på 5,8 årsverk, og 25 barn.

HELT SJEF!

.....eller halvt leder?

Å være leder i barnehagen er ikke som det en gang var. Barnehagene vokser og forventningene om å levere kvalitet øker. Oppgavene er mange og ulike. Det skal veiledes, utvikles og handles. Samtidig har begreper som omsorg, varme, nærhet og relasjon sterkt fotfeste i sektoren. Er det mulig å kombinere disse med forventninger og krav? Med entusiasme og raushet stiller Tanja og Nina klare krav til fremtidens barnehageledere. Det er tid for å være Helt Sjef!

Program

08.30 – 09.00 Ankomst med te/kaffe
 09.00 – 09.15 Velkommen
 09.15 – 11.30 Nina Nakling
 11.30 – 12.30 LUNSJ
 12.30 – 14.30 Tanja Uggerud
 14.30 – 15.00 Avslutning

Foto: Hilde Brevig

Påmelding og pris

Kr 1190,- pr pers, inkludert lunsj og pausemat.
 Påmelding til nina@naklingentusiasme.no

Ved påmelding innen 31.12.16 gis det 10% rabatt.
 Har du spørsmål ring Tanja: 915 91 676 eller Nina: 994 93 119

Dato og sted

26.01.17	Forum Jæren, Bryne
27.01.17	Thon Bergen
24.03.17	Thon Lofoten
05.05.17	Thon Oslofjord

Tanja Uggerud og Nina Nakling har sammen 40 års ledererfaring fra barnehagesektoren, og begge er kjent for å være et fyrverkeri på scenen. Med energi og faglig tyngde presenterer de en spennig lederdag – gled dere!

Musikk gir mestring

Jenta kunne ikke et ord norsk første dag i barnehagen og gråt ustoppelig i en time. Etter 20 minutter med sanglek danset hun med de andre.

TEKST OG FOTO

LINE FREDHEIM STORVIK

– Musikk er magi, og sanglekene gjør at den minoritetsspråklige jenta opplever mestring og at hun deltar på lik linje med andre, forteller doktorgradsstipendiat Nora Bilalovic Kulset ved Institutt for musikk ved NTNU. Historien om jenta er en del av hennes feltarbeid i doktorgraden hun tar i musikkvitenskap. Doktorgraden har fokus på den voksne i sangsamlingen i barnehagen.

LÆRER SPRÅK RASKERE

Den minoritetsspråklige jenta sluttet å gråte med en gang en gruppe barn på avdelingen hennes begynte å synge sammen med Nora B. Kulset og to ansatte. Etter kort tid beveget hun seg til musikken sammen med de andre og smilte.

– Vi tilegner oss språket raskere når vi synger. Internasjonal forskning viser at språk og musikk nemlig har overlappende nettverk i hjernen, forteller Kulset. Hun deltok på kurset *Lek og samspill i mangfoldsperspektiv* i regi av Utdanningsforbundet. Musikkaktiviteter bidrar også, ifølge forskeren, til bedre lytteevne. Frasene, setningene og fonologi (lydlære) bli riktige fordi de ligger i sangteksten.

– Tunge og munnhule må også lære språket. Det gjør vi når vi synger. Vi lurar språket inn i hjernen ved musikk, forteller Kulset.

– Musikk er magi, og sanglekene gjør at minoritetsspråklige barn opplever mestring og lettere kan delta på lik linje med andre, forteller doktorgradsstipendiat Nora Bilalovic Kulset ved Institutt for musikk ved NTNU.

REDD FOR Å SYNGE

Hun understreker at musikk også gjør oss glad. Spyttprøver av amatørsangere før og etter en korøvelse viser at kjærlighetshormonet oksytocin er mye høyere etter korøvelsen enn før.

– Er du glad er hjernen trygg. Du kan ikke lære noe uten at hjernen er trygg, påpeker Kulset. Hun mener barnehagene ikke trenger legge musikk bare til samlingsstund, men kan bruke sang og sangleker hver dag.

– Vi er altfor redde for å synge fordi vi lurar på om vi synger bra, eller husker teksten. Sang er tilknytning, sier Kulset, som oppfordrer barnehagelærere til å synge mer. Hun får støtte av høyskolelektor Cecilie Dyrkorn Fodstad ved DMMH, seksjon for norsk.

Høyskolelektor Cecilie Dyrkorn Fodstad ved DMMH sier de flerspråklige barna bør få kjennskap til de ellingene, reglene og sangene i barnehagens barnekultur, fordi de oppleves meningsfulle for dem.

– Du kan bruke sangleker ute og synge i overgangssituasjoner. Det er spesielt bra for minoritetsspråklige barn, fordi de for eksempel forstår de skal ut når de synger en spesiell sang, sier Fodstad.

GRUNNER TIL MUSIKK

Å synge i barnehagen er bra fordi det er artig, skaper fellesskap og gir barna fonetisk kompetanse, ifølge høyskolelektoren.

– For 10 prosent av alle barn er lyder vanskelige. Det er lettere å avkode en tekst hvis barna har hatt rim og regler i barnehagen daglig, sier Fodstad. Hun fant ut i sin studie *Lek og samspill* i et mangfoldsperspektiv at etnisk norske barn og flerspråklige barn lærer regler og sanger på samme måte. De opplever også mestringsglede. Barnehageansatte med et «baklommerepertoar» av poetiske tekster, vil ifølge Fodstad, ha større sannsynlighet for å bruke dem i hverdagen.

– Man trenger ikke et veldig stort repertoar. Repetisjon er en gave til barna, sier Fodstad.

Kirurg foretrekkes, men om du har grunnkurs i saging er det ok

Den største trusselen mot barnehageprofesjonen er at det fra politisk hold ser ut til å være uproblematisk å bytte ut en barnehagelærer med en som ikke har samme utdanning, mener Gerd Sylvi Steinnes.

TEKST OG FOTO

LINE FREDHEIM STORVIK

– Det er ingen selvfølge at folk rundt oss mener det er nødvendig med barnehagelærere i barnehagen, sier førsteamanuensis Gerd Sylvi Steinnes ved Høgskulen i Volda. Hun deltok på Styrerkonferansen i Stavanger i regi av Utdanningsforbundet. Hun mener det er viktig at barnehagelærerne synliggjør sin kunnskap, som at det å kommunisere med et barn på stellet har en pedagogisk begrunnelse.

ULIK KUNNSKAP

– Når vi skal synliggjøre pedagogisk arbeid sliter vi. Pedagogisk arbeid er mye lettere gjort enn sagt, for å sitere Liv Torunn Eik, sier Steinnes. Hennes doktorgrad *Profesjonalitet under press* viser at det er store forskjeller på kunnskapen barnehageansatte hadde som assistenter og kunnskapen de har etter at de tok

– Når vi skal synliggjøre pedagogisk arbeid sliter vi, sier førsteamanuensis Gerd Sylvi Steinnes ved Høgskulen i Volda.

barnehagelærerutdanning. Hun viser til en tidligere assistent som i studien, fortalte at hun irriterte seg over barn som sprang rundt og herjet. Etter første forelesning om at små barn uttrykker seg gjennom kroppen sa hun: «Tenk at jeg har jobbet 20 år i barnehage uten å vite noe om dette».

PROFESJON UNDER PRESS

Steinnes trekker også frem stillings-

annonser som en indikator på at barnehageprofesjonen er under press. En kommune på Vestlandet søkte etter «Lærer foretrekkes, men du må ha fullført videregående skole og være over 18 år.»

– Jeg tør ikke tenke på hva det ville stått i samme stillingsannonse for en barnehagelærer. For å sitere en ytring på Facebook om denne annonsen: «Kirurg foretrekkes, men om du har grunnkurs i

saging er det ok». Å synliggjøre kunnskap er viktig for yrkets status og legitimitet, påpeker forskeren.

Turid Thorsby Jansen mener barnehagen trenger en fjerde generasjons pionérer. Hun er selv en av pionérene som har kjempet for barnehagens plass i Norge, og er tidligere førstelektor ved Høgskolen i Buskerud og Vestfold.

KREVER FORTOLKNING

– Barnehagelærerne må våge å være aktører utad mot samfunnet og innad i barnehagen, sa Jansen på styrerkonferansen. Hun mener barnehagelærerne sliter med at de er i mindretall og at det er lite skille mellom deres og assistentenes oppgaver.

– Barnehagelærerne sliter med å få legitimitet til bruke sin tid og sin kom-

petanse i samspill med barn, til å lede det pedagogiske arbeidet sammen med dem, påpeker Jansen. Hun påpeker at tittelen barnehagelærer ikke brukes i forslaget til rammeplan; de snakker om styrere og pedagogiske ledere. Hun mener det er akkurat som å snakke om rektor og klassestyrer i læreplanen og ikke lærere.

– Forutsetningen for rammeplanen bør være flere barnehagelærere og kompetansetiltak i barnehagen, ellers blir en kun retorikk. Jeg lurar på om barnehagene klarer å gjennomføre planen med dagens kompetanse? Det er krevende å fortolke planen. Med implementering av skolens lærerplaner fulgte millionene med. Jeg kan ikke se at barnehagene har fått tilsvarende millioner som følge av barnehagereformer, sier Jansen.

– Med implementering av skolens lærerplaner fulgte millionene med. Jeg kan ikke se at barnehagene har fått tilsvarende millioner, sier Turid Thorsby Jansen, en av pionérene for norske barnehager.

ØNSKER DU Å ANNONSERE I FØRSTE STEG?

FØRSTE STEG kommer ut fire ganger i året og er et faglig-politisk tidsskrift med reportasjer, aktuelle fagartikler og debatter med hovedvekt på barnehage og oppvekst.

Målgruppen er barnehagelærere, barnehagelærerstudenter, styrere i barnehager, høyskolelærere og fagfolk tilknyttet de kommunale barne- og oppvekstetater.

Ta kontakt for et uforpliktende tilbud!

Markeds konsulent
Henriette Myklebust Øye
hmo@utdanningsnytt.no
47 64 84 35
24 14 23 34

NÅ
UT TIL 37.000
LESERE! GODKJENT
OPPLAG: 28.842
(FMK 2016)

16. feb., 28. feb. og 2. mars MELLOM KRAV OG STØTTE – LEDEREN SOM BALANSEKUNSTNER

Sted: Stjørdal (16.), Kristiansand (28.), Oslo (2.)

Pris: 750 (medlem), 1800 (andre)

Kursholder: Kjell Ribert

Et relevant lederkurs som vil ta utgangspunkt i deltakernes egne erfaringer. På kurset vil kursleder hjelpe deg til å bli en trygg og tydelig leder ved å bevisstgjøre deg på sammenhengen mellom det å stille krav og det å respektere den enkelte medarbeider.

Det er begrenset antall plasser. Kurset ble arrangert i Oslo tidligere i høst med svært gode tilbakemeldinger. Meld deg på i dag!

UTDANNINGS
FORBUNDET

22. februar MOBBING I BARNEHAGEN

Sted: Radisson BLU, Tormsø

Pris: 750 (medlem), 1800 (andre)

Kursholdere: Ingrid Lund og Marianne Godfredsen

Kurset fokuserer på forebyggende tiltak i barnehagen med vekt på hvordan barnehagens ansatte gjennom konkrete tiltak kan legge til rette for mobbeforebyggende arbeid i barnehagen.

Kurset var fulltegnet med venteliste i Trondheim i november – sørg for å sikre deg og dine ansatte plass på kurset i Tromsø!

KURS FOR ANSATTE I BARNEHAGEN

1. februar BARNEHAGE OG SKOLE I LYS AV PISA OG TIMSS

Sted: Lærernes hus, Oslo

Pris: 750 (medlem), 1800 (andre)

Snart får vi igjen nye resultater fra PISA og TIMSS, og debatten om kvalitet og utvikling av skole og barnehage vil igjen blusse opp. Hvordan står det egentlig til med det norske utdanningssystemet, og hvilken vekt skal vi tillegge resultatene fra PISA og TIMSS? I samarbeid med Utviklingsforum inviterer vi til dagskonferanse med noen av de fremste fagfolkene på området: Steffen Handal, Marit Kjærnsli, Svein Sjøberg, Dion Sommer, Unn I. Aasdalen og Hege Nilssen.

6.–7. mars UTENFORSKAP I DET FLERKULTURELLE NORGE

Sted: Lærernes hus, Oslo

Pris: 2800 (medlem), 3500 (andre)

Anerkjennelse er avgjørende for en god inkludering i samfunnet. Flere mener at utenforskap, krenkelser og ekskludering skaper grobunn for parallelle samfunn, noe som igjen fører til radikaliserings. Hva kan vi gjøre for å unngå slike tendenser og løfte fram respekt, toleranse og et godt flerkulturelt samfunn til beste for oss alle?

Arrangør: Utdanningsforbundet i samarbeid med KLM Lahnstein

PÅMELDING
www.udf.no/kurs
kurs@udf.no

Den vanskelige samtalen

Synes du det er vanskelig å tenke at et av barna i din barnehage kan være utsatt for vold eller overgrep? Synes du det er vanskelig å vite hva du skal gjøre om et barn forteller deg en vond hemmelighet?

Det har jeg full forståelse for. Helt siden jeg grunnlag Stine Sofies Stiftelse i 2000 etter de brutale drapene på min datter Stine Sofie og hennes venninne Lena, har jeg ofte fått høre at mange synes det er vanskelig å snakke om vold og seksuelle overgrep. Jeg har lyttet til forelesere, myndighetspersoner, statsråder og andre si at dette er et svært vanskelig tema.

BARN MÅ FÅ KUNNSKAP

Det er altså opplest og vedtatt at vold mot barn er vanskelig å snakke om. Da er det ikke rart at mange barnehageansatte velger å la være. Men jeg synes ikke dette er vanskelig. På min arbeidsplass, i Stine Sofies Stiftelse, synes vi det er både interessant og spennende. Det er ikke med forbau-

selse jeg hører ungdom, eller voksne fortelle om overgrep fra de gikk i barnehagen, hvor ingen ansatte snakket om dette, selv om de undret seg over barnets oppførsel. Ingen lærte barna at det de ble utsatt for var skadelig og ulovlig.

Selv har jeg undervist hundrevis av barn i barnehager om hva vold og overgrep er. Det har vært utrolig inspirerende. Jeg glemmer aldri den nydelige gutten som fortalte om hvordan han var vitne til vold mellom foreldrene og ofte måtte rømme hjemmefra. De barnehageansatte ble svært overrasket, fordi foreldrene var jo så *hyggelige*. Eller den gangen det ble foretatt en omsorgsovertakelse etter mistanke om seksuelle overgrep kun tre dager etter at vi besøkte en barnehage. Barnet hadde for første gang skjönt at dette var noe det kunne fortelle til en voksen.

FINE SAMTALER

Det er ikke bare triste historier vi hører. Det er vanskelig å holde seg alvorlig når den lille jenta på 5 år svarer følgende på spørsmålet om de har lyst til å lære om hvordan et barn blir til: «Det har jeg i grunnen alltid lurt på». Jeg kan garantere at klarer dere å omstille tanken på at dette er et vanskelig tema til å glede dere til

samtalen, vil det oppleves som en svært meningsfull dag i barnehagen.

FOREBYGGER VOLD

Målet med samtalerne eller aktiviteter rundt temaet vold og overgrep er ikke bare å avdekke pågående vold. Dere vil også forebygge vold mot barn fordi foreldre, og voksne vet at barna lærer viktigheten av å si ifra om de opplever dette. Det er med stor undring jeg ofte hører fra utdannende pedagoger at de kan for lite om temaet og ikke vet hva de skal gjøre om barnet forteller noe. Derfor lar de heller være å snakke med barna. Alle voksne bør kunne lytte til barn, svare på barnas spørsmål, og vite at dersom de får vite om en straffbar handling så skal de kontakte politiet. Ingen vet nøyaktig hvordan en skal svare på alle spørsmål. Men det er ikke grunn til å la være.

Jeg vet at det er barn som blir utsatt for vold og overgrep akkurat nå når du leser dette. Jeg vet at de som arbeider i barnehage i løpet av sin arbeidskarriere vil ha et eller flere av disse barna i samlingsstunden. For disse barna ber jeg deg innstendig om å bidra til at de får en mulighet til å fortelle.

Den vanskelige samtalen er ikke vanskelig – den er interessant og spennende!

ADA SOFIE AUSTGARD

Leder Stine Sofies Stiftelse, som jobber for å forebygge og avdekke overgrep hos barn og for barns rettssikkerhet. Holder kurs i barnehager. Ada@barnerett.com

I hvert nummer inviterer vi fagfolk som jobber opp mot barnehager til å skrive om et tema de brenner for.

– Det må vere lov å vere sint

Barnehagebarn som tvingast til å undertrykkje sinnet sitt, kan slite med å takle konflikhtar seinare i livet, meiner barnehageforskar Liv Torunn Grindheim.

Vi må ikkje sjå på sinne og aggresjon som to sider av same sak, meiner barnehageforskar Liv Torunn Grindheim. Da kan budskapet barnet forsøker å formidle, om at noko er urettferdig eller krenkjande, stå i fare for ikkje å nå fram
Illustrasjonfoto: Fotolia.com.

TEKST
ARNE SOLLI
frilansjournalist, Scribeco
arne1golli@gmail.com

Er det slik at barn ikkje får lov til å vere sinte i barnehagen? Førsteamanuensis og barnehageforskar Liv Torunn Grindheim ved Høgskulen i Bergen seier at det får dei, men at sinne ser ut til å bli oppfatta som noko ein helst skal unngå. Det syner også barnehagens rammeplan, som slett ikkje nemner sinne, mens derimot «glede» er nytta 24 gonger.

– At glede er så sterkt vektlagt, forstår eg som eit syn på kva som kjenneteiknar «den gode barndomen». At både konflikhtar og sinne kan vere konstruktivt for å vidareutvikle eit fellesskap, har kanskje vore ein meir framand tanke i barnehagesamanheng, seier Grindheim. Ho har forska på haldningar til barns sinne i barnehagen gjennom observasjon og samtalar med barn og tilsette i tre barnehagar.

SINNE = KOMMUNIKASJON

– Barnehagepersonalet vil gjerne meine at sinte barn må slutte å vere sinte og finne andre måtar å uttrykkje seg på. Eg er einig, *men*: Om det å få eit barn til å slutte å vere sint, får skugge for det å rette opp urettferd og krenkingar i barnehagen, blir ikkje barnehagen ein betre stad å vere, seier forskaren. Ho meiner barn har rett til å medverke også før dei kan uttrykkje seg logisk og balansert verbalt.

– Innspel som viser til urett og krenkingar ser eg på som viktig informasjon og dermed ein måte barn kan medverke på

for at det skal kunne bli meir rettferd og færre krenkingar i barnehagen, seier ho.

Grindheim slår fast at vi må sjå barns sinne som ein måte å kommunisere på, og ikkje «berre» som kjensleutbrot.

– Når barn blir sinte, seier dei ofte fra om noko som er viktig for dei. Det kan gi personalet kunnskap som kan brukast positivt i barnehagen, seier Grindheim.

KAN BRUKAST PEDAGOGISK

Personalet kan bruke barns sinne i det pedagogiske arbeidet, seier Grindheim.

– Om sinne blir sett som ein del av kommunikasjonen, kan sinne gi informasjon om at her skjer noko som er viktig for barna. Sinne kan vise involverte og engasjerte barn. Forskaren påpeikar at barn har rett til å medverke i barnehagen.

– Men kva som er viktig og engasjerande for ein barneborgar, kan vere noko anna enn for ein vaksenborgar. Tar vi barns rett til medverknad på alvor, treng vi informasjon om kva som det er viktig å

Liv Torunn Grindheim er førsteamanuensis og barnehageforskar ved Høgskulen i Bergen

Foto: Dag Ove Vareberg

medverke i, frå barns perspektiv. Å finne ut kva som triggjar det sinte barnet kan vise negative ordningar og sosiale mønster som fremmar urett i barnehagen. Det er sentral kunnskap for at personalet skal kunne skape vilkår for rettferdige og likeverdige fellesskap av ulike menneske, seier ho.

TRENING I KONFLIKTLØYSING

Grindheim seier at sjølv om barn seier

dei ikkje leikar med sinte barn, eller at dei går vekk når dei sjølve er sinte, er leiken så viktig at barna heller finn ei løysing på konflikten enn å gå ut av han.

– Sjølv leiken gir ei ramme for å bli i leiken og finne ut av saka, sjølv om både ein sjølv eller andre blir sinte. Erfaringar med å løyse konflikter ser eg som viktige både i eit her-og-no-perspektiv og i eit framtidsperspektiv, seier ho.

Å REGULERE KJENSLE

Lene Chatrin Hansen er einig med Grindheim.

– Vi vaksne er lik barna på det punktet. Når vi kjenner oss urettvist behandla, kan vi reagere med sinne og frustrasjon. Det er heilt normalt, seier Hansen, som er assisterande styrar, fagbokforfattar, bloggar og føredragshaldar.

– Når det same skjer med barn, treng dei kloke rettleiarar til å hjelpe seg til å regulere kjenslene sine, og det er vår jobb som barnehagelærarar å hjelpe dei med det, seier Hansen.

Nå er det over
2400
som liker **Første steg**
på Facebook.

Her får du nyheter,
forskning og
debatter innen
barnehagefeltet,
mens du venter på
neste utgave av
tidsskriftet.

 Bli med og følg oss du også!

Foto: Fotolia

Videreutdanning:
Pedagogisk veiledning

 HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Ønsker du formell kompetanse som
praksislærer i barnehage, eller som
veileder for nyutdannede i barnehage?

Vi tilbyr to videreutdanninger i pedagogisk veiledning:

- **Pedagogisk veiledning i utdanning og yrke for lærere i barnehage og skole, emne 1** (15 studiepoeng). Du velger fokusområde veiledning av nyutdannede eller veiledning av studenter i praksis. Mer om utdanningen: hioa.no/ped-veil-1
- **Pedagogisk veiledning for praksislærere i barnehagelærerutdanning** (15 studiepoeng). Mer om utdanningen: hioa.no/ped-veil-bhg

Studiene er samlingsbaserte og går over to semestre. Begge studier gir formell kompetanse i veiledning, som gjør deg kvalifisert for å være praksislærer. Det er også mulig å bygge på med emne 2 i pedagogisk veiledning.

Søknadsfrist: 1. mars 2017

Hekta på musikk

Helene Bøksle gikk i foreldrenes musikkbarnehage men fikk aldri nok musikk. Du kunne ofte høre henne si: «Kom igjen, den sangen lærte vi jo i går. Jeg vil lære en ny!»

TEKST OG FOTO
BENTE BOLSTAD
frilansjournalist
bente.bolstad@gmail.com

Sangstjerna fra Mandal vokste opp i mors og fars musikkbarnehage, og fikk sangen inn fra første stund. Men til og med foreldrene hennes slet med å tilfredsstille hennes musikalske behov.

Helenes mor er barnehagelærer og dramapedagog. Far har undervist barnehagelærere og er i tillegg musiker. Nå holder hun julekonserter Norge rundt, noe hun har gjort de siste 16 årene.

– Jeg kunne nok si noe slikt: «Kom igjen, den sangen lærte vi jo i går. Jeg vil lære en ny!» Jeg fikk aldri nok musikk, sier Helene Bøksle.

ELSKA BARNEHAGEN

Da hun var tre år begynte hun i Kvisla barnehage i Mandal. Her gikk hun annenhver dag. De andre dagene gikk hun i foreldrenes musikkbarnehage.

– Jeg elska barnehagen! Jeg lærte navnet på dagene på den tida. Mandag, onsdag og fredag var populære dager, da visste jeg at jeg skulle i Kvisla barnehage, minnes Helene.

Hun gikk sammen med sine 14 måneder yngre tvillingbrødre, og følte seg trygg og glad i barnehagen.

Tryggheten hadde også sammenheng med de voksne. Helene husker aller best ei dansk dame som het Bente. Hun var litt eldre enn de andre ansatte.

– Hun hadde en sånn fin, myk energi. Når jeg er hjemme i Mandal, treffer jeg henne av og til. Og jeg synes hun er akkurat den samme som jeg husker fra barnehagetida. Jeg var i det hele tatt

heldig, det var mange lune fang og mye kjærlighet i Kvisla.

SØLE BAK ØRENE

Helene kom alltid rent og pent kledd til barnehagen. Men når hun gikk hjem, hadde hun gjerne søle fra topp til tå – til og med bak ørene. Det var mange turer og mye uteliv. Eventyr og maling fikk hun også mye av hjemme. Hun vokste opp på landet, men barnehagen lå i byen.

– Det var godt å komme i barnehagen, og så var det godt å komme hjem igjen. Jeg savna nok et sted å være aleine. Dette ser jeg på sønnen min som er tre år. Han trives i barnehagen, men har også dette behovet for litt ro.

EN HJERTEVENNINNE

Helene fikk ei hjertevenninne i barnehagen. Nå har hun kjent Elisabeth i 32 år, og de har fortsatt kontakt.

– Vi har en helt spesiell, litt sær humor. Når vi snakker sammen, ler vi alltid veldig mye. Det er ingen andre mennesker jeg har et slikt forhold til. Vi ringes alltid klokka tolv om kvelden på bursdagen hennes, og da er den gode kontakten og latteren der med en gang.

PÅ TO HJUL I SVINGENE

Iiiiiiiikk. 2C Ven til familien svingte inn foran Kvisla barnehage til full musikk. Helene og tvillingbrødrene ramla ut av baksetet og spurtet inn i barnehagen. De var for seint ute, som vanlig.

– Mamma insisterte alltid på at vi skulle høre på barnetimen for de minste før vi gikk i barnehagen. Slik jeg husker det hadde vi kronisk dårlig tid i hele oppveksten. I dag er jeg ekstremt

HELENE BØKSLE

- 35 år
- Gift, ett barn på tre år.
- Opptrådte under utdelingen av Nobels fredspris 13 år gammel.
- Har deltatt i Kjempesjansen, sunget med Frelsesarmeen og Kringkastingsorkesteret, har deltatt i Melodi Grand Prix og StjerneKamp, og har turnert i Kina.
- Sang med Kurt Nilsen i Oslo domkirke etter 22. juli 2011.
- Synger i og har skrevet deler av musikken til filmen Birkebeinerne, solgt til 130 land.
- Har gitt ut åtte plater.

AKTUELL: holder 26 julekonserter i Norge

Helene Bøksle har vært med i Grand Prix, StjerneKamp og her fra The Hit på NRK.
Foto: Trond Solberg, VG/NTB scanpix

Helene Bøksle har alltid sunget.
– Jeg tok kanskje mye plass.
Men jeg mestret sangen, og jeg
var heldig med foreldre, sier
hun i dag.

presis, jeg fikser ikke å komme for seint.
En reaksjon fra 2CV-tida, tror Helene.

SANGER OG KOMPONIST

De fleste kjenner artisten Helene Bøksle godt. Mindre kjent er det at hun også har lang erfaring som skuespiller. Hun har blant annet satt opp eget musikkspill i Kristiansand flere år på rad. Hun skriver mange av sangene sine selv, og hun har skrevet temamusikken til videospillet Age of Conan.

For noen år siden skulle hun holde en konsert på en demensavdeling i Tysnes. Hun opplevde at beboerne var veldig urolige. Så begynte pianisten å spille *Den fyrste song eg høyra fekk*.

– Gradvis roet de seg, og da jeg begynte å synge, sang de med. Første vers, andre vers, tredje vers, fjerde vers. De kunne all teksten!

Dette var sterkt for Helene. Med utgangspunkt i denne opplevelsen sang hun inn ei barneplate med tradisjonsmusikk. Plata heter *God natt, min skatt*, og er ei samling av sanger hun synger for sønnen sin om kveldene. En av sangene er *Den fyrste song*.

POPULÆR SANGER

Helene sitter litt rastløs ved kafébordet. Hun møtte helt presis, og vi har ikke så lang tid. Hun må rekke et fly til Dubai, der hun skal ha konsert.

– *Dubai?*

– Ja, Dubai. De elsker musikken min der nede. Kanskje det minner om deres egen folkemusikk? Jeg har sunget for emiren av Qatar fire ganger, sier Helene.

Men snart er det jul, og da er det Norge som får sitt. Helene synger 26 konserter på 22 dager, og kommer hjem til jul som en vaskeklut.

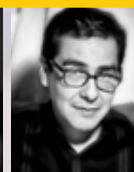
– Det er ikke for pyser, dette her. Men tradisjons- og folkemusikk står hjertet mitt nær. Jeg er glad i jula, og jeg tror på det jeg synger. Jeg leter etter sangskatter som rører hjertene i alt jeg gjør. I førjuls-tida er det mange som trenger håp, trøst og styrke, og det håper jeg at jeg gir, sier Helene Bøksle.

Teizcali er en av Mexicos mange private undervisningsinstitusjoner som har tilbud til flere aldersgrupper. Skolen har både barnehage, barne- og ungdomsskole. Barnas egne interesser og behov står i sentrum for læringen.

Lærer -åringene engelsk

I Mexico er det stadig mer vanlig
å ha engelsk i barnehagen.

TEKST
TONE AGUILAR
frilanser, Mexico
aguilartone@gmail.com
FOTO **MARCO AGUILAR**
fotograf, Mexico

Teizcali barnehage jobber med prosjekter som for eksempel mat. Lærerne snakker om temaet både på spansk og engelsk for å gi barna større ordforråd.

– Det er viktig å bryte språkets barrierer i ung alder, mener Brenda Gil ved Centro de Educación Bilingüe (CEB) i Hermosillo nord i Mexico.

Private barnehager går i bresjen, mens de offentlige førskolene er i ferd med å ta etter.

Skolen føyer seg inn i den voksende rekken av tospråklig skoler i landet. Da de startet opp med førskolen for 30 år siden, var det kun to andre skoler i byen med et tospråklig fokus. I dag er det over 100.

IDEELL ALDER Å LÆRE

Annetspråket er fortrinnsvis engelsk, selv om det finnes enkelte barnehager som underviser i fransk.

Anabel Hernández, leder i barnehagen Susana Garciadiego i Mexico by forteller at det er blitt nødvendig for

private barnehager å tilby engelsk.

– Foreldre foretrekker tospråklige barnehager, understreker hun.

Det mener hun er et gode for barna.

– Førskolen er et ideelt tidspunkt å lære et annet språk, fordi det blir en del av den naturlige språkutviklingen, sier Anabel.

LÆRER OGSÅ FRANSK

Engelsklærer ved skolen Teizcali i Oaxaca, i det sørlige Mexico, Eduardo Santos Martínez, mener også det er en fordel å lære et annet språk i barnehagealder.

– Erfaringene mine er at de da er bedre i engelsk når de blir eldre, sier han før han med gitaren i den ene hånda og en liten svart eske i den andre hilser på de yngste elevene ved skolen.

– *Good morning! How are you today?*

spør han muntert mens toåringene gjentar i kor: *Good morning!*

Teizcali er barnehage så vel som barne- og ungdomsskole. Det er vanlig at spesielt private skoler har et komplett undervisningstilbud som omfatter alt fra barnehage til videregående skole. Teizcali startet i likhet med Centro de Educación Bilingüe som barnehage. Siden har de utvidet utdanningstilbudet til å gjelde hele grunnskolen.

– Det er atten år siden vi begynte, forteller språkkoordinator ved skolen, Daniela Martínez Cruz. De har hele tiden hatt et tospråklig fokus. Barnehagen har fransk en til to ganger i uka og engelsk daglig.

SANG ER VIKTIG

Tilbake i engelsktimen for skolens

DET MEKSIKANSKE BARNEHAGESYSTEMET

- I Mexico er det obligatorisk med treårig førskole for barn fra 3 til 5 år. Barna kan begynne året de fyller tre.
- For barna under tre år er det også vanlig med grupper av barn på samme alder.
- Det finnes 83.000 barnehager/førskoler i Mexico og 4,3 millioner barnehagebarn.
- 17 prosent av barnehagebarna går i private barnehager.
- Det er en betydelig økning i antallet private barnehager.
- Det er ansatt 360.000 personer i barnehagene, og 255 000 av dem er barnehagelærere.
- 25 prosent av førskolelærerne jobber i private barnehager.
- Det er i overkant av 10 barn per barnehagelærer i de private barnehagene, mot 20 barn per barnehagelærer i de offentlige.

Kilde: Det nasjonale statistikkbyrået, INEGI

Bilde over t.v.: – This is a nose, understreker Eduardo mens de små er ivrige etter å prøve klovnenesen. T.h.: Det siste året i førskolen har barna vann som prosjekt, og plakaten på veggene har både spanske og engelske ord om vannets ulike former og funksjoner.

toåringer ved skolen Teizcali, synger Eduardo i vei på engelsk.

– Sang er essensielt når barn lærer språk. Når de synger, assosierer de det med noe morsomt, med en lek, og barna lærer mest når de leker, sier han.

«*Old MacDonald had a farm, E-I-E-I-O, and on his farm he had a cow, E-I-E-I-O*».

– *That's right, like this one*, fortsetter han og peker på tegningen av kua på veggene.

Opp av den svarte esken drar han øyne, hale og flekker som barna blir bedt om å feste på kua, mens de gjentar hva det heter. De synger videre om grisen, sauene og anda mens Eduardo finner masker av dyrene i kofferten sin.

– Hver gruppe har et prosjekt, og denne gruppen har gårdsdyr, forklarer Daniela.

Både i engelsktimene så vel som i de spansktalende timene, utforsker de det samme temaet.

– Slik er det lettere for dem å assosiere ordene og å lære at samme ting kan uttrykkes på flere måter, sier språkkoordinatoren.

OBLIGATORISK FØRSKOLE

Engelskundervisningen er delt opp i alderstrinn. Det vanlige i meksikanske barnehager er å ha en eller to grupper for barn under tre år, mens barn fra 3–5 år begynner på første, andre og tredje året i førskolen. Mexico har hatt treårig obligatorisk førskole siden 2008.

– I barnehagen bruker vi ikke lærebøker i engelsk. Det didaktiske materialet vårt lages av lærere og elever, sier språkkoordinatoren ved Teizcali.

En annen av skolens engelsklærere,

Cristopher Alan García López forteller at lærerne forbereder materialet, mens elevene gjør det ferdig i timene. Lærerne lager for eksempel dyremasker som de sammen med barna limer på kuler av krepp. I løpet av året fylles veggene av tema barna har hatt.

– Det er viktig at de har det synlig hele tiden. Veggene er vårt viktigste didaktiske materiale, sier Daniela.

IKKE LÆREBØKER

I barnehagen Susana Garciadiego benytter de heller ikke lærebøker.

– Vi har et nytt tema hver måned, og lager en guide til foreldrene med ord og uttrykk vi arbeider med, forklarer barnehagens leder, Anabel.

For å lære ordene, benytter de plakater, cd-er, sanger, videoer og leker.

– I løpet av de 70 årene vi har eksistert ►

Ikke alle, men en del av de tospråklige meksikanske barnehagene benytter lærebøker i engelsk. Lærebøkene inneholder blant annet historier, aktiviteter hvor barna må gjenta og gjenkjenne ord, handlinger og korte setninger.

som barnehage, har vi etter hvert fått et stort utvalg i materiale som vi kan bruke, sier Anabel.

Internett er også en nyttig hjelper. Men også Anabel legger vekt på hvor viktig det er at materialene som brukes er en del av det fysiske miljøet i barnehagen.

BARE ENGELSK I TIMENE

Centro de Educación Bilingüe føyer seg inn i rekken av meksikanske barnehager som benytter skolebøker i engelskundervisningen. Listen over lærerbøker i engelsk for førskolenivå omfatter blant annet; *Learning Journeys*, *Science* og *I Can*.

– Vi bruker *Science*, sier Adriana Sánchez, leder ved skolens førskoleavdeling. Bøkene har tema som familie, skole, dyr, yrker og mat. De har historier, sanger, rim, oppgaver og illustrasjoner om temaene.

– I løpet av førskolen tilegner elevene seg et rikt vokabular. De lærer å bruke 300–400 ord, sier Adriana.

Kollegaen hennes Brenda, sier skolen følger Californias standarder når det gjelder engelskundervisning.

– Jeg tror det er viktig å ha et språkprogram som følger strukturer i de ulike

språkenes opprinnelsesland, påpeker Brenda.

Skolen har i tråd med dette et program de kaller *English Only* som betyr at lærerne bare snakker engelsk i engelsktimene.

– På den måten tar elevene til seg språket mer som et morsmål. De begynner etter hvert å tenke og å formulere seg på engelsk, fortsetter hun.

Ved Centro de Educación Bilingüe er halvparten av skoledagen på engelsk, og de arbeider spesielt med muntlig og skriftlig forståelse og uttale.

– Det er alfa og omega at timene er varierte og interaktive, påpeker Adriana.

De gjør derfor mange aktiviteter i tillegg til å lese historier og løse oppgaver. Både Adriana og Brenda mener lærerne har en nøkkelrolle for at et tospråklig program skal fungere blant førskolebarn.

MÅ TA ENGELSKTESTER

Språkkordinator Daniela ved Teizcali mener også lærernes rolle er viktig.

– Barnehagebarns konsentrasjon varer ikke lenge, og hvis ikke læreren fanger oppmerksomheten deres, er utbyttet av engelskundervisningen langt mindre, sier hun.

Lærerne må derfor ha engasjement og

Engelsklærerne Christopher Alan García López (til venstre) og Ramiro Josué Mariano Aguilar mener det viktigste er å vekke interessen for språket til barna.

Daniela Martínez Cruz er språkkordinator ved Teizcali, som er en trespråklig barnehage, barne- og ungdomsskole.

en personlighet som egner seg, samtidig som de må beherske engelsk, eller språket de underviser i meget bra.

Kravet til de som har engelsk for førskolebarn i Mexico, er vanligvis bachelor i engelsk, eller lærerutdanning med spesialisering i engelsk. Ved enkelte skoler kreves det også at de består engelsktester som Toefel og Cambridge. De må også ha en god uttale.

– Det er ofte et problem, fordi vi stadig møter lærere som kan engelsk på papiret, men som er dårlige til å snakke, sier Daniela.

NYTT ENGELSKPROGRAM

Nettopp manglende språkkunnskaper blant engelsklærere i Mexico har blitt pekt på av organisasjonen, Mexicanos Primero, som en stor utfordring og et hinder i forhold til å sette i verk det nasjonale engelskprogrammet som er vedtatt. Engelsk skal bli obligatorisk for alle meksikanske barnehager fra tredje året på førskolen. Det gjelder både private og offentlige barnehager.

Engelskundervisning ved offentlige førskoler er, med enkelte unntak, fortsatt på planleggingsstadiet, mens de private barnehagene har kommet mye lengre.

Er noen barn mer verdt enn andre?

Når viljen til å bruke penger på barnehagelærerutdanning er på et så lavt nivå som nå, gir det signaler om at de minste barna er mindre verdt enn skolebarn.

Foreldre flest vil argumentere for at barnet deres har verdi allerede ved fødselen, og gjerne ennå tidligere. I en barnehagehverdag fylt med humor, glede, lek og læring oppleves barna gjennom mine øyne som verdifulle. Sett fra et annet perspektiv øker barnet i verdi når det begynner på skolen.

Ved innføringen av dagens grunnskolelærerutdanninger ble utdanningen løftet fra finansieringskategori E til D, i en stige som går fra G i bunn til A på topp. Da førskolelærerutdanningen ble lagt om til barnehagelærerutdanningen glimret en slik kategoriheving med sitt fravær – og vi har heller ikke sett noe til det siden.

TRENGER ET KVALITETSLØFT

Nasjonalt råd for lærerutdanning (NRLU) satte ned en arbeidsgruppe for å vurdere ny praksisavtale, og slutt-rapporten fra 2015 slår fast at de ikke finner argumenter for at barnehagelærerutdanningen skal ha en lavere kategori enn grunnskolelærerutdanningen – med mindre man godtar en lavere standard, eller kvalitet. Med tanke på lønns- og arbeidsvilkår finnes det allerede mange grunner til å velge å bli grunnskolelærer framfor barnehagelærer. Derfor burde det satses på å gi barnehagelærerutdanningen et kvalitetsløft. For barnehagebarna fortjener å møte så gode og reflekterte barnehagelærere som mulig, og da må man gjøre utdanningen attraktiv.

PENGER TIL UTDANNINGEN

Det har vært mye snakk om å få jevnt god kvalitet i norske barnehager, og det satses blant annet på videreutdanning. I tillegg er det bevilget penger til å etablere et forskningsmiljø for barnehagefeltet i Norge. Dette er etter alle solemerker å dømme velbrukte penger, men hva gjøres for å heve kvaliteten i barnehagelærerutdanningen? Hvorfor går man ikke inn for å gi barnehagelærerstudentene så gode forutsetninger som overhodet mulig til å bli de barnehagelærerne både barn, foreldre

og fagfeltet ønsker? En slik satsing på utdanningen ville signalisert en vilje til å løfte yrket og utdanningens status, men faktum er at det ikke prioriteres.

Den siste omleggingen av utdanningen har, ifølge Følgegruppen for barnehagelærerutdanningen (BLU), vært en omfattende reformprosess som har stilt nye krav til tverrfaglig samarbeid og koordinering. Det har igjen ført til nye ledernivå og mer byråkrati. Dette er ressurskrevende. Og når manglende ressurser er grunnen til få forsterknings- og fordypningsmuligheter, mangelfull praksisoppfølging og veiledning, går dette utover utdanningens kvalitet og barnehagens kompetanse. De minste barna blir i praksis mindre verdt av at barnehagelærerutdanningens grunnfinansiering er på et så lavt nivå.

Dersom tiltakene som gjøres med tanke på kvalitetsheving i barnehagen skal få full effekt, må det en kategoriheving til. I forelesningssalene sitter det en rekke gode og engasjerte barnehagelærerstudenter, og de fortjener en utdanning som er så god som overhodet mulig. Forskningsmiljøene som skal etableres er avhengig av en viss kvalitet i grunnutdanningen. Barnehagebarna fortjener å bli prioritert. Det burde være deres tur nå.

LARS BÅTNES MIKAELSEN

2. års barnehagelærerstudent ved Høgskolen i Sørøst-Norge Campus Drammen
E-post: lars.mikaelSEN@student.hbv.no

I hvert nummer inviterer vi en student til å skrive om et tema studenten brenner for.

«Å være aktivt deltakende i leken betyr ikke å gå crazy bananas i lekestativet, eller å ha klovnenese. Det kan være et blikk som sier du er med.»

Lekegeneralen

Kampen om leken er ikke over, mener barnehagelærer Birgitte Fjørtoft, som ble kjent for sin tale til kunnskapsministeren. Det var leken som hjalp henne da hun havnet i en tyfon på Filipinene.

TEKST

LINE FREDHEIM STORVIK

linsto@udf.no

FOTO

CHARLOTTE E. WIIG

mail@charlottewiig.com

Hun var den ukjente barnehagelæreren som klart sa fra om lekens betydning på et debattmøte med kunnskapsministeren før sommeren. Møtet var i regi av Utdanningsforbundet, og videoen med talen hennes fikk raskt 275.000 visninger på forbundets nettsider. Hun fikk rosende ord fra kjente barnehageprofiler som Berit Bae og ble intervjuet på God morgen Norge. Plutselig ble Birgitte Fjørtoft et kjent navn blant engasjerte barnehagefolk.

LEK- IKKE SLØSING MED TID

– *Hva skjedde egentlig?*

– Jeg ville skrive et innlegg som på ordentlig tok leken på alvor. Barn leker fordi det er gøy. Den leken barna selv mener er lek er truet i dag, den frie leken. Lek er ikke sløsing med tid. Leken er barnas viktigste uttrykksform – den må vi verne om. Jeg vil ikke være barnehagelæreren som avbryter leken for å gjøre noe mer nyttig. Hvorfor forsøker vi å begrense leken? Jeg tror det jeg sa skapte gjenklang for barnehagelærerne og ansatte. De kjente seg igjen. Det skaper ikke samme gjenklang når Torbjørn Røe Isaksen snakker om språknorm, svarer Birgitte. Hun renser halsen med grønn Farris og venter ikke på flere spørsmål før hun fortsetter:

– Jeg så for meg ungene på avdelingen min, og at de ville like det jeg sa. Det er viktig at vi som er blant lek også argumenterer for den, da er det lettere å få med seg flere. Vårt mandat som barnehagelærer er også å uttale oss, være barnas advokat,

forklarer Birgitte engasjert. Hun er pedagogiske leder i Thor Olsens barnehage i Oslo.

TRAFF SJELA

Flere mener Birgitte traff sjela til barnehagelæreren med talen. Hun traff fordi hun brukte sin forskningsbaserte kunnskap og omsatte den på et forståelig språk.

Birgitte ble overveldet av responsen. Hun hadde ikke akkurat regnet med å bli buet ut, og forventet støtte av profesjonen, men dette? Nei.

– Da Berit Bae refererte til meg under samme debattmøte ble jeg veldig overveldet. Jeg, som har hatt Berit Bae på veggen i studietida, så nerdete er jeg, smiler Birgitte. For det var på DMMH at Birgitte mener hun ble barnehagenerd.

Med en mamma som barnehagestyrer og en rektorfar var Birgitte fast bestemt på at barnehagelærer eller lærer skulle hun ikke bli. Drømmen var å ta et år med design og mote på folkehøgskole.

BETATT AV FILOSOFI

For å ha råd til alt utstyret og reisene som folkehøgskolen krevde måtte hun ta opp studielån.

– Skulle jeg ta opp lån ville jeg heller ha en reell utdanning, forklarer Birgitte. De neste dagene søkte hun på nett og ble helt betatt av en bachelor på DMMH med musikk, form og drama. Det var da hun bestemte seg for å bli barnehagelærer likevel. Toppkarakterene kom ikke av seg selv. Birgitte sier hun aldri husker alt etter bare å ha lest én gang. Hun jobbet hardt, leste mye, men tok seg også tid til vin og øl med venner. Den unge studenten synes pensumet var litt snevert, så hun leste mange bøker utenom, særlig filosofi som Gadamer og Foucault. ►

I stedet for å si hva er feil med barnet, så bør vi spørre oss selv: Hvorfor reagerer jeg på dette? Det er krevende, og det skal være vanskelig å jobbe i barnehage, alle kan ikke jobbe her, sier barnehagelærer Birgitte Fjærtøft, som gjerne leker med Inez (f.v.) Saga, Liam, Mari og Ada i Thor Olsens barnehage i Oslo, der hun jobber.

– Det hjalp meg i argumentasjonen mot det ensidige synet på lek som sto i pensum, forteller Birgitte. Hun ønsket å fordype seg i filosofi. Og det var under mastergraden i barnehagepedagogikk at tankene om lekens betydning tok form; om at hun hadde lyst til å fremme disse takene til andre.

BRYLLUP I BARNEHAGEN

– Vi snakker om anerkjennelse og å se barnet, men det er gjennom leken vi kan få til det. Det er viktig å være aktivt deltakende i leken. Det er en myte at det å være aktivt deltakende i leken er å gå crazy bananas i lekestativet. Du trenger ikke ha klovnenese. Det kan like godt være et blikk som sier du er med, eller å hjelpe til å skrive et butikkskilt. Brigitte klarer så vidt å trekke pusten mellom hver tankerekke. Den svarte blusen med rosa roser flagrer i de engasjerte armene. Hun forteller hvordan hun ble prest i bryllupet til det lille kjæresteparet som ville gifte seg i barnehagen. Om hvordan hun fant en blondeduk til slør og tannlege-ring som forlovelsesring. Om hvordan de andre barna på avdelingen fant blomster til brudeparet og lagde pinnepølser til gjestene. Til slutt var 40 barn inkludert i leken, som varte hele utetiden.

– Jeg var bare presten og brakte noe inn i leken som kunne forlenge varigheten av den, smiler barnehagelæreren.

LEKER BARN PÅ DO

Birgitte vokste opp på Hamar, spilte fløyte og volleyball. Hun gikk idrettslinja på videregående og var støttekontakt som 15-åring. Målbevisst og engasjert er ord som brukes om henne. Engasjementet er ikke vanskelig å få øye på. Hun spretter opp av stolen, løper rundt bordet og synker lettet ned langs veggen når hun forteller hvordan hun, uten å avbryte leken, fikk guttene som måtte minnes på å gå på do til å tisse. Hun prater på ut- og innpust med innlevelse og engasjement. Det er først når hun skal beskrive seg selv med tre ord at det blir stille. Lenge. Kan nesten høre smykket med navnet hennes dingle mot huden. Engasjert og ansvarsbevisst kommer det omsider. Ett igjen.

– Følsom, jeg blir lett berørt og lar meg berøre, og jeg er ikke alltid rasjonell – kommer det etter en lang tenkepause. Hun gråter av en dokumentar, eller uenighet i en faglig diskusjon hun mener går utover barna. Da ringer hun mamma. For mamma finner raskt ut om det er stressagråten, lei-seg-gråten eller sinnagråten. Sammen finner de roen igjen.

DAGBØKER OG STANDUP

Birgitte snakker med foreldrene flere ganger i uka, diskuterer fag og utfordringer og får innspill til foredrag hun skal holde. Og om hva de synes om at hun leser fra dagbøkene sine på arrangementet Mortified Oslo sammen med sin sju år eldre søster. De skal lese om en guttegal Birgitte på 14 som stresser rundt for å finne drømmeprinsen. Moren var 14 og faren 19 da de traff hverandre og er ennå gift, så Birgitte trodde hun måtte gjøre det samme.

Hun og søsteren er ofte på tur i skogen eller på konsert. Og hun er en leken og omtenkstomt tante for brorens barn på to og fire. Hun vil gjerne ha egne barn en gang også.

– Jeg er mer komfortabel med å snakke med barn enn voksne. Voksne har så mange metalag; de er opptatt av hva som passer der de er. Vi er så høflige og ordentlige at det lett blir kjedelig, mener Birgitte. På avdelingen hun leder er det derfor ingen regelplakat. Hun mener det gir begrensninger.

BIRGITTE FJØRTOFT (27)

- Pedagogisk leder Thor Olsens Barnehage i Oslo
- Utdannet barnehagelærer med master i barnehagepedagogikk.
- Hun står bak den barnehagefaglige bloggen Nye Cherrox.
- Jobbet 2,5 år som pedagogisk leder.

BOSTED: Kjelsås i Oslo

FAMILIE: Kjæreste

LIKER: Puslespill med 2000 brikker, squash med søsteren, filosofi, rolig jazzmusikk og mennesker som tør å være annerledes.

AKTUELL: Videoen av hennes tale om lekens betydning til kunnskapsministeren på debattmøtet om den nye stortingsmeldingen i juni er sett over 275.000 ganger på utdanningsforbundet.no. Hun kommer med fagbok i pedagogikk om etikk og barnehage på Pedagogisk Forum i 2017.

PROFESJONSETIKK

– Vi har mange forventninger til hva barna skal tåle, forstå og konsekvens-vurdere. Da bør vi ha like høye forventninger til oss selv. Vi ansatte må tørre å stå i vanskelige situasjoner og heller snakke med barna om hvorfor noe ikke passer akkurat nå, enn å bare ha en regel som gjelder alltid uansett situasjon. I stedet for å ha en regel om at det ikke er lov å løpe i gangen, vil jeg ha ansatte som tør å bruke sitt skjønn og vurdere; passer det nå, eller passer det ikke – og hvorfor? Sånn tror jeg vi får en kritisk refleksjon over egen praksis. Regler blir altfor lett, mener Birgitte.

Hun innrømmer at det er krevende å jobbe på avdelingen hun leder. Blant annet fordi hun mener de ansatte må ha den profesjonsetiske plattformen i bakhodet hver dag. Det er også tema i boka hennes som kommer på nyåret.

– Vi må stå opp for et barn som blir krenket. Vi har et stort mandat som barnehagelærer. Hvis du skal stå i beslutninger ut fra barnas perspektiv og ikke ut fra regler, er det krevende. Det skal være vanskelig å jobbe i barnehage, alle kan ikke jobbe her.

Selv har Birgitte stort behov for å slappe av etter en dag på jobb.

PUSLER OG REDESIGNER KLÆR

Puslespill med 2000 brikker, kryssord eller å sette streker mellom 1000 tall til det blir et dyr får Birgitte til å slappe av på fritiden. Helst med rolig jazz på øret. Hun spiller squash med søsteren et par ganger i uka og har pusleklubb med kollegaer. Birgitte skulle ønske hun kunne sy enda mer, dra på

loppemarkedsjakt, redesigne og sy om klær til seg selv.

Birgitte liker ikke å bli plassert i en ramme, en boks på hvem hun skal være. I mastergraden brøt hun alle akademiske regler, som at den skal være maks 40 sider, og ikke 82. Veileder Kjetil Steinholt mente det ble enten A eller stryk. Det ble A. Hun hadde brukt faget og faglitteraturen, så de hadde ikke noe å ta henne på. Drømmen er en doktorgrad, men først vil hun jobbe i barnehage noen år.

Lykken er å være sammen med mennesker som tenker annerledes. Venner som har glass med ulik farge og fasong på bordet. Rause mennesker og folk som lar seg begeistre. Og som ikke truer hennes opplevelse av at det er greit å være seg selv; at det er trygt å være Birgitte. Hun har det ikke bra når hun tuller seg inn i tanker om dårlig samvittighet, som at hun ikke har gjort nok for de rundt seg på jobb eller privat. Hvordan det er å få tryggheten revet bort erfarte hun da hun dro for å jobbe som frivillig på et barnehjem i regi av organisasjonen Streetlight på Filipinene for tre år siden.

FLYKTET FRA TYFON

Da tyfonen rammet byen Tacloban måtte Birgitte og venninnen søkte tilflukt med de svakeste barna på barnehjemmet. Det var mens folk drepte hverandre utenfor døra, eller tråkket hverandre i hjel i kampen om rent vann at Birgitte oppleve ekstremversjonen av pedagogikk.

– Leken ble redningen. Midt oppe i det livstruende – i krisen – hadde jeg en misjon. Jeg var barnehagelærer. Vi slet med å sove og var livredde, men i leken flyktet vi og barna inn i en magisk jungel og lette etter ildfluer og fant på eventyr, minnes Birgitte. Hun og venninnen ble hentet ut med helikopter etter fem dager, takket være nitid arbeid døgnet rundt fra Streetlight Norge. Husene i byen hun hadde besøkt var visket bort. Hjemme i Norge ble det pressekonferanse og intervju i Lindmo på NRK. Psykologer hun har snakket med i ettertid sier at de som får en oppgave under en krise klarer seg bedre enn andre etterpå. Erfaringen har også lært henne å lettere hankses med det å være et følelsesmenneske.

ET LEKELØFT

Den engasjerte 27-åringen mener flere barnehagelærere bør sette ord på hva de gjør. Hun har forberedt seg godt, ser ned på notatblokka og tar ny sats:

– Barnehageopprøret er et lekeløft, men kampen er ikke ferdig ennå. Vi kan ikke bare si at Torbjørn Røe Isaksen ikke skjønner noen ting, og ikke vet hva han snakker om. Vi må sette ord på leken, faget vårt og vårt faglige skjønn for å bli hørt og få gjennomslag. Vi kan ikke være en sutregjeng. Leken barna mener er lek er truet både fra politikere og innad i barnehagen. Ved å få tydelige læringsmål som språknorm, vil det styre blikket til barnehagelæreren til å ha fokus på det i større grad enn leken, mener Birgitte.

Birgitte elsker å pusle med 2000 brikker, spille squash med søsteren, lese filosofi og leke med barna Ada (f.v.), Eirik, Mari, Saga, Liam og Inez.

ØYNE FOR LEK

Selv om hun mener det er viktig å diskutere de politiske rammene til barnehagen, er hun selv mer opptatt av at barnehagelærerne bør ha fokus på fag i stedet for vikarbudsjet.

– Vi velger å bli barnehagelærer, og vi har et etisk ansvar for å ha idealer og tanker om hva som er god barnefaglig praksis. Vi kan alltid si at barna får dårlige vilkår for lek når mange ansatte er syke, men jeg vil fremme en annen diskusjon, der vi bruker faget for å argumentere.

Så godt argumenterer Birgitte at hun nylig er blitt tillitsvalgt i Utdanningsforbundet, og med en far i sentralstyret er engasjementet i familien stort. Birgitte sier hun har mye å lære ennå. Hun har et stort ønske om å hjelpe ansatte til å få øye på leken, når de ikke gjør det selv.

– Sier en ansatt at det er bråkete spør jeg. Hva slags lyd er det? Er det støy? Er det bråk? Nei, kanskje er det bare barn som leker?

Når kvalitet skal styres

Barnehageansatte fabrikkerer tall, ord og forklaringer for å tilfredsstille kravene i de lovpålagte kvalitetsrapportene, viser dansk doktorgrad.

TEKST

LINE TOGSVERDT

phd., lektor i pedagogik ved
pædagoguddannelsen Århus VIA
University College
lto@via.dk

Kvalitet er som aldri før i fokus som et fenomen som påkaller seg politiske og styringsmessige interesser og initiativ. Det gjelder også kvaliteten i barnehagen. I 2010 inngikk kommunene og regjeringen i Danmark en økonomiavtale, som forplikter kommunene til å dokumentere «den faglige kvaliteten i barnehagene».

Den faglige kvaliteten skal dokumenteres som «*resultater og effekter*» som kan sammenlignes på tvers av barnehager og kommuner. Dermed var *accountability*, eller på norsk: *regnskapsplikt* kommet til det pedagogiske området – og med det en spesifikk form for kvalitetsstyring, som gir institusjoner og forvaltningen en veldig vanskelig oppgave. For hvordan skal man dokumentere faglig kvalitet i barnehagen og sammenligne resultatene?

FELTARBEID I BARNEHAGER

Doktoravhandlingen har hentet sin teoretiske inspirasjon fra Michel Foucault, og har et empirisk utgangspunkt i et langvarig etnografisk feltarbeid i to

barnehager i en stor dansk kommune. Den problematiserer kvalitetsrapportering som en historisk spesifikk styringsteknologi; en måte å styre kommuner og barnehager på som får betydning for hvordan det er mulig, fornuftig og rimelig å orientere seg, prioritere, innrette og utvikle pedagogikken.

Jeg har fulgt pedagoger og ledere i deres arbeid med å rapportere og utvikle kvalitet. Metodisk sett er kvalitetsrapporter en handling som setter i gang sosiale prosesser og brytninger, som avgjør hva som skal dokumenteres som kvalitet og resultater ut fra pedagogikken. Det betyr altså hva barnehager er og gjør som kan sies å ha kvalitet.

KVALITETSMASKINERI

Med inspirasjon fra Deleuze og Guattaris immanensfilosofi, betrakter jeg i avhandlingen kvalitetsrapportene som handlingskrefter i det jeg kaller et kvalitetsmaskineri. Et maskineri som ordner og etablerer kategorier og fenomener som pedagog, barn og pedagogikk.

Avhandlingen viser hvordan kvalitetsmaskineriet viser seg i småbarnspedagogikken som det Foucault kaller problematiseringer. Gjennom denne formuleres nye problemer som krever løsninger, og gradvis fører det til at

tale-, tanke- og handlemåter som før var utenkelige eller i hvert fall var mot sunn fornuft, plutselig blir naturlige og en selvfølge.

STANDARDBARN

Arbeidet med å dokumentere *effekter* og *resultater* blir nye målestokker og en egen orden som pedagogene og lederne må følge, fordi kvalitetsdokumentasjon er i et maktforhold. Det betyr at barnehagepedagogikken blir teknisk og instrumentell, og blir et hig etter å dokumentere effekter og resultater gjennom å overvåke og kartlegge det enkelte barn og barnegruppens progresjon, samtidig som det utvikles et digitalt kartleggingsverktøy. Dermed standardiseres, sentraliseres og spesifiseres arbeidet med de pedagogiske læreplanene, samtidig som barn blir vurder ut fra et spesifisert «*standardbarn*». Men avhandlingen viser også hvordan det å ha kunnskap om og styre kvalitet er en praksis som er veldig ustabil, porøs og er basert på betydelige paradokser og kompromiss.

Artikkelen er basert på hennes doktoravhandling *Da «kvaliteten» kom til småbarnsinstitusjonene. Beretninger om hvordan det går til, når kvalitet på det småbarnspedagogiske område skal vides og styres.*

Når barnehagene må lage kvalitetsrapporter standardiseres arbeidet med de pedagogiske læreplanene, samtidig som barn blir vurdert ut fra et spesifisert «standardbarn», viser dansk doktorgrad. Illustrasjonsfoto: Fotolia.com

KYNISME

Arbeidet med å rapportere kvalitet følger noen normative standarder og føringer som pedagoger og ledere sørger for å holde på god avstand, fordi det strider mot deres faglige ståsted, etikk og verdier.

Overalt i systemet lages det derfor fabrikkerte standarder for kvalitet der både forvaltningen og barnehagene med en viss kynisme bruker tall og data, de riktige ordene og formuleringene som tilfredsstiller de kravene som de vet stilles til en kvalitetsrapport.

Avhandlingen viser at dette arbeidet med å fabrikke kvalitet krever enormt med ressurser både faglig, økonomisk og personlig av pedagoger og ledere i

barnehagen. Det er også et paradoks.

For selv om kvalitetsrapporter som andre accountability-instrumenter er innført ut fra politiske ambisjoner og higen etter kvalitetsutvikling, og det å gjøre offentlige organisasjoner mer transparente, så viser avhandlingens etnografiske arbeid at kvalitetsrapporteringen faktisk ser ut til å føre til det motsatte.

Nemlig å gjøre barnehagene, pedagogikken og pedagogikkens prioriteringer tilsørt og ugjennomsiktig, fordi måtene de presenteres på fabrikkeres strategisk, kalkulert og sofistikert.

Når kvalitet skal dokumenteres er det om å gjøre å skape en illusjon av enighet, likhet og konformitet i forhold til de mål

og standarder som kvaliteten vurderes ut ifra.

HVA ER RIKTIG Å GJØRE?

Avhandlingen viser hvordan arbeidet med kvalitet og kvalitetsrapportering i høyeste grad kommer til å handle om å stå til ansvar for tilsynsmyndigheter og kravene til standardene i kvalitetsrapportene.

Samtidig handler diskusjonene pedagogene og lederne har rundt kvalitetsdokumentasjon om å gjøre de riktige tingene i forhold til evalueringen og dens kriterier. Mens tid og rom til å utvikle pedagogikken; til å undersøke, diskutere og utvikle en kompleks pedagogisk praksis og pedagogiske forestillinger om hva som er riktig å gjøre, viskes ut.

Samlet sett gir avhandlingen et kritisk og detaljert innblikk i det problematiske med å dokumentere kvalitet, og de paradokser og utfordringer en slik praksis skaper.

LITTERATUR:

Togsverd, Line (2015). Da «kvaliteten» kom til småbørnsinstitusjonene. Beretninger om hvordan det går til, når kvalitet på det småbørnspedagogiske område skal vides og styres. PhD-afhandling. Forskerskolen for livslang læring. Roskilde Universitet

Siste etappe mot utdanningssystemet

Barnehagens innlemmelse i utdanningssystemet ble ledsaget av en målsetting om sosial utjevning.

JON KAUREL

stipendiat Institutt for pedagogikk,
Universitetet i Oslo
jon.kaurel@iped.uio.no

Utover 90-tallet ble barnehagen mer og mer tilgjengelig. Sakte, men sikkert vokste dekningsgraden til et omfang som gjorde det naturlig for stadig flere å interessere seg for barnehagens innhold, oppgaver og mulige samfunnsnytte.

HJEMMET, IKKE BRA NOK?

Like etter at rammeplanen ble implementert i 1996, leverte det som ble kalt Barnefamilieutvalget en utredning som blant annet så på hvordan en kunne jevne ut forskjeller mellom ulike barnefamilier. Sosioøkonomisk skjevhet i bruk av barnehage var et viktig tema, og det ble hevdet at det ikke nødvendigvis var i barns interesse å være hjemme fremfor i barnehage. Et barnehageopphold kunne virke kompensierende for dem med et svakere utgangspunkt, forstått som barn med innvandrerbakgrunn, funksjonshemninger og tiltak fra barnevernet. Ønsket var å styrke og jevne ut barnas forutsetninger før skolestart.

EN BARNEHAGE FOR SKOLEN?

I 2001 nedsatte Utdannings- og forsk-

ningsdepartementet (UFD) et utvalg som skulle utrede kvaliteten i norsk grunnopplæring. Det såkalte Kvalitetsutvalget viet barnehagen et eget kapittel under overskriften *En sterk start – om barnehagen og overgangen til grunnskolen*, og definerte barnehagen som del av utdanningssystemet. Ifølge utvalget burde det siste året i barnehagen bli mer læringsorientert og fokusert mot barnas overgang til skolen, og det ble foreslått å flytte ansvaret fra Barne- og familiedepartementet (BFD) til UFD.

BFD reagerte på utredningen og fremhevet i sitt hørings svar at det nettopp var i møte med Kvalitetsutvalgets tenkning at det ble tydelig hvor viktig det var å bevare barnehagens egenart som et sted for fri lek og utfoldelse. Selv om den påfølgende stortingsmeldingen *Kultur for læring*, viste en positiv holdning til å flytte ansvaret for barnehagen til UFD, ble ikke barnehagen nevnt med ett ord da Stortinget behandlet meldingen.

MINORITETSSPRÅKLIG ARGUMENT

I diskusjonene om barnehagens betydning for senere skolegang og sosial utjevning, var det som kan kalles det minoritetsspråklige argumentet viktig. Innvandring ble opplevd som en utdanningspolitisk utfordring, og barnehagen

ble omtalt både i stortingsmeldingen *Om innvandring og det flerkulturelle Norge* fra 1997 og i meldingen *Morsmålsopplæring i grunnskolen* fra 1998.

I 1999 leverte høyrerepresentantene Trond Helleland, Kristin Krohn Devold og Erna Solberg et Dokument 8-forslag til Stortinget om å opprette et obligatorisk treningstilbud for barn som scoret særlig lavt på norskforståelse i 4-5-årsalderen. Begrunnelsen var at barn fra innvandrerfamilier ofte ikke fikk utbytte av undervisningen, fordi de hadde sterkt mangelfulle norskkunnskaper ved skolestart. Dette kunne videre føre til at barna ville falle igjennom faglig og sosialt, og dermed være på vei mot en kriminell løpebane, het det i høyrerepresentantenes forslag.

INTERNASJONALT BLIKK

I tillegg til den skole- og utjevningspolitiske interessen for barnehagen, var også tiden rundt årtusenskiftet preget av en internasjonal barnehageinteresse. OECDs utdanningskomité initierte arbeidet med å samle informasjon om 12 deltakerlands barnehagesystemer. I OECDs rapport om Norge berømmet de det norske barndomssynet som ble presentert i rammeplanen, og som OECD også mente gjennomsyret barnehagens praksis.

I 2001 la OECD frem sin endelige rapport, *Starting Strong*, som var preget av ydmykhet for de ulike landenes særtrekk. Samtidig ble noen nøkkelmomenter, som OECD mente alle land kunne dra nytte av, presentert. Et av disse var at barnehagen utviklet et sterkt og likeverdig partnerskap med utdanningssystemet.

et godt utgangspunkt for norsk barnehagepolitikk. De avsluttet et innspill knyttet til revidering av rammeplanen med å henvise til rammeplanens syn på barndom: «I en tid med utstrakt grad av nyttetenkning, også i forhold til de yngste, er det viktig å holde fast ved synet om at 'Barndommen kan ikke forseres, den kan ikke tas igjen, den skal få ta sin tid'».

– Regjeringen har plassert barnehagene der de hører hjemme, nemlig i Kunnskapsdepartementet, som en frivillig start på det lange utdanningsløpet, sa kunnskapsminister Øystein Djupedal da han presenterte rammeplanen i Lofsrud barnehage i Oslo i 2006. Foto: Morten Holm / Scanpix

UTDANNING, MEN IKKE SKOLE

Det såkalte Søbstadutvalget, som ble nedsatt i 2004 for å drøfte hvordan den norske barnehagens kvalitet kunne sikres og utvikles, var tydelig inspirert av OECDs *Starting Strong*. Også Søbstadutvalget mente at barnehagen burde være en del av utdanningssystemet, og dermed også forvaltes av et felles departement med resten av utdanningssektoren. Samtidig var det tydelig at utvalget ikke ønsket en barnehage som ble likere skolen.

Hva som kjennetegnet en god barnehage ville, ifølge Søbstadutvalget, avhenge av synet på barn og barndom, og det ble understreket at rammeplanen var

ÅRET DA «ALT» SKJEDDE

2005 var året da «alt» skjedde i norsk barnehagepolitikk. I tillegg til Søbstadutvalgets rapport ble det vedtatt ny barnehagelov, og forslag til revidert rammeplan ble sendt på høring. Men selv om det gjennom de siste årene i ulike sammenhenger hadde blitt tatt til orde for å legge barnehagen inn under samme departement som skolen, ble en slik ansvarsflytting verken behandlet i forbindelse med den nye barnehageloven, eller i rammeplanhøringen.

Etter stortingsvalget i 2005, fikk vi en rødgrønn regjering bestående av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, og i deres Soria

Moria-erklæring sto det at Regjeringen så barnehagen som en frivillig del av utdanningsløpet. Dette ble satt i relasjon til et ønske om å styrke Norge som kunnskapsnasjon. Gode og rimelige barnehageplasser til alle ble sett som viktig for å gi alle barn like muligheter.

UTDANNINGSBARNEHAGEN

I ekstraordinært statsråd den 17. oktober, ble det kunngjort at barnehagesakene i BFD ble overført til UFD, under ledelse av SV-statsråd Øystein Djupedal, og fra 1. januar 2006 skulle departementet hete Kunnskapsdepartementet (KD). Da Djupedal talte i Stortinget den 20. oktober, sa han: «Regjeringen har plassert barnehagene der de hører hjemme, nemlig i Kunnskapsdepartementet, som en frivillig start på det lange utdanningsløpet. Vi vet at gode barnehager med kompetent personale gir barn en sosial kompetanse og et språklig fundament, og er av avgjørende betydning for deres senere læring i skolen og i livet. Variert språkstimulering i førskolealderen bidrar til å utjamne forskjeller mellom barn fra ulike sosiale miljøer».

SOSIAL UTJEVNING

En nærmere 60 år lang reise hadde dermed ført barnehagen fra barnevernsområdet, via familiepolitikken og inn i utdanningssystemet. Ønsket var at *alle* barn skulle få gå i barnehage. Men i tillegg til generelle tiltak for å sikre alle tilgang, understreket regjeringspartiene at det var *noen* barn som hadde større behov for barnehage enn andre. Disse var barn fra vanskelige hjemmeforhold, barn med nedsatt funksjonsevne og minoritetsspråklige barn. Barnehagen som utdanning ble med andre ord knyttet til sosial utjevning der tilgjengelighet for alle, med hovedfokus på noen med særlige behov, var det sentrale.

Dette er siste artikkel i serien om barnehagens vei mot utdanningssystemet. Del 1 Barnehagens sosialpedagogiske utgangspunkt sto i Første steg nummer 1, del 2 Veien frem mot barnehageloven sto i nummer 2 og del 3 Veien frem mot rammeplanen sto i nummer 3 2016.

Mer utdanning gir faglig mot til styrere

Barnehagestyrere er blitt mer faglig bevisste i lederrollen og tør å kreve mer av medarbeiderne etter å ha tatt styrerutdanning. Det viser forskning knyttet til den nasjonale styrerutdanningen i Oslo.

TEKST

MAGRITT LUNDESTAD

førstelektor, Institutt for barnehagelærerutdanning, HiOA

magritt.lundestad@hioa.no

MARIANNE KISE

høyskolelektor, Institutt for barnehagelærer-utdanning, HiOA

marianne.kise@hioa.no

Økt formell og praktisk kompetanse gjør også at styrere opplever at de i større grad klarer å lede barnehager i retning av å være lærende organisasjoner.

STYRERE OG LÆRENDE BARNEHAGER

Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver sier at barnehagen skal være en lærende organisasjon (KD, 2011). Styrer har et særskilt ansvar for at denne føringen følges opp og realiseres i barnehagen. Som del av følgeforskning knyttet til den nasjonale styrerutdanningen i Oslo (konsortiet LØST; Høgskolen i Oslo og Akershus, Høgskolen i Hedmark, Karlstads universitet og stiftelsen IMTEC), har tidligere studenter ved styrerutdanningen blitt intervjuet om deres syn på begrepet lærende organisasjon og deres erfaringer med å utvikle barnehagen til å være lærende. I fokusgruppeintervjuer med til sammen åtte styrere ble det tydelig

at selve styrerutdanningen har hatt stor innvirkning på styrernes arbeidsmåter for å skape en lærende organisasjon. Styrerutdanningen i konsortiet LØST har en todelt tilnærming, et kritisk blikk på egen forståelse av lederrollen og fokus på barnehagen som organisasjon. Læringen i studiet foregår gjennom campusundervisning, ved å utføre et pedagogisk utviklingsarbeid på egen arbeidsplass og gjennom prosessgrupper med prosessveiledere. I denne artikkelen vil vi presentere studentenes syn på betydningen av styrerutdanningen. I utgangspunktet var dette ikke tenkt som et tema. Siden styrerutdanningen i begge fokusgruppene ble trukket frem som betydningsfullt for at barnehagen skal være en lærende organisasjon, velger vi å ta det opp i denne artikkelen.

«ALL ENDRING STARTER MED LEDELSE»

Sitatet som er hentet fra en av infor-

mantene, er et uttrykk for at styrerne er samstemte i at ledelse er avgjørende hvis barnehager skal være lærende og endringsorienterte. Barnehagefeltet i Norge har gjennomgått store forandringer de siste tiårene med rett til barnehageplass, massiv utbygging og stor økning i antallet små barn (Børhaug m/fl., 2010, Lundestad, 2012, Larsen og Slåtten, 2014, Mørreaunet, 2014). Barnehagene har måttet endre seg for å møte nye behov. Ledere med endringskompetanse blir sentralt:

«...viktig at vi som daglige ledere, virksomhetsledere, styrere, får kompetanse på ledelse, fordi vi skal lede personalet inn i det nye ...»

Gjennom styrerutdanningen har styrerne fått ny kompetanse og trening i å lede endringsprosesser. Bevisstgjøring gjennom forelesninger og gjennomføring av eget utviklingsarbeid, gjør at styrerne i større grad prioriterer endrings- og utviklingsarbeid etter endt utdanning. Kunnskapen om at barnehagen skal være en «lærende organisasjon», mener informantene delvis er lav i barnehagefeltet. De mener likevel at hvis de hadde forklart begrepet for sine medarbeidere, ville de ha sagt at «... men

Styrere som har tatt spranget ut i en styrerutdanning forteller at det har hatt stor innvirkning på deres arbeidsmåter, viser undersøkelse.

Illustrasjon: Fotolia.com

det er jo slik vi jobber og det vi gjør». En av informantene beskriver sin forståelse av begrepet ved å si at det handler om å analysere egen pedagogiske praksis, se om det er behov for endring, og gjennomføre endringen slik at ny praksis blir etablert i institusjonen. Momentene styreren trekker frem følger i stor grad opp en av Senge's (1990) beskrivelser av hva en lærende organisasjon er: «*En organisasjon som lærer kontinuerlig og har kapasitet til å transformere seg selv*». For å være lærende, må man ha evne til transformasjon av nåværende pedagogiske praksis.

BARNEHAGEN OG SAMFUNNET MER KOMPLEKST

Informantene peker på at det er viktig at ledere i barnehagen får en mer omfattende lederutdanning enn tidligere, fordi barnehagen som organisasjon og samfunnet er mer kompleks:

«Det er viktig at vi som jobber som øverste ledere blir kursa i organisasjonslære, i

ledelse. Og grunnen til det er fordi at det er mer komplekst i dag, faktisk, og det er bedrifter vi leder».

Styrerne sier at de har gått på lederutviklingskurs tidligere, men ikke så omfattende som i styrerutdanningen. De fremhever hvor viktig teori er for å få bevissthet om lederrollen. Teorier om ledelse, som for eksempel Bernhard Bass og transformasjonsledelse, var for flere ukjente før utdanningen (Martinsen, 2009). Styrerne sier at de ikke nødvendigvis går og tenker på slike teorier i hverdagen, men at de har fått større forståelse av ledelsesteorier. De fremhever at det er nyttig å diskutere fagstoff med noen på samme nivå:

«Jeg savner det. Savner det å sitte sånn som vi sitter nå, det er nesten som i arbeidsgruppa vår. Og de diskusjonene som ligger på et sånt fagnivå vi ikke har til vanlig».

FAGLIGE REFLEKSJONER

Fokusgruppeintervjuet minnet informanten om de faglige refleksjonene i hennes prosessgruppe. Barnehagefeltet har blitt beskrevet som et felt med «lekmannspreg» fordi 2/3 av de ansatte ikke har barnehagelærerutdanning (Eik, Steinnes, Ødegård, 2015). Styrerne snakker i intervjuet om at de må tenke bevisst på hvordan de bruker faglige begreper i personalgruppen, slik at ikke fagspråket skaper avstand. Faglige diskusjoner uten at styrene trenger å ta hensyn til dette, oppleves ikke så ofte i barnehagehverdagen. Derfor verdsetter informantene muligheten til dette i styrerutdanningen.

MODELLER GIR KLARHET

Noen av modellene fra den teoretiske undervisning om utviklingsarbeid blir trukket frem som særlig betydningsfulle:

«Den trekanten til Vibeke Mostad (DELTA, fornye, foredle og forbedre), den har vi brukt så mye, altså, hele personalet kan den».

Informantene sier at visuelle modeller hjelper dem til å få mer forståelse for endringsprosesser. En sier at «*det er så enkelt og så bra, men, det er jo som å se lyset*». Modellene i seg selv blir altså opplevd som enkle, men som svært klargjørende for å forstå endringene som skjer. Visuelle modeller bidrar til oversikt og klarhet både for styrerne og medarbeiderne. Pensumbøker som gir hjelp til lederne med å arbeide mer systematisk med endringsarbeid og samtidig er konkrete og metodiske, blir fremhevet som særlig nyttige.

LÆRINGSPROSESSER

Informantene peker på at de har blitt mer bevisste på hvordan de leder læringsprosesser i egne personalgrupper. Årsaken til dette er deres erfaringer i prosessgruppene der prosessveiledere på ulike måter fulgte opp tema i forelesningene. Informantene fremhever at de gjør bruk av prosessverktøyene etter utdanningen:

«Jeg lærte det i arbeidsgruppa mi (prosessgruppen), og det har vært veldig sånn effektivt for å få med alle, bare det å starte et møte med: Hva er det oppe i hodet ditt akkurat nå?»

De sier at verktøyene gjør det mulig å få med «alle». I personalgrupper i barnehager kan det være svært varierende formell kompetanse og ulik erfaring, noe som kan føre til at noen i personalgruppen alltid tar ordet, mens andre er stille. For å skape en lærende organisasjon understreker informantene at en må jobbe med endring hos alle, og derfor er det enkelte individs refleksjon viktig for at endring skal skje:

«Så enkeltindividers kunnskaper er jo viktig inn i organisasjonen. Men det er jo også å få den kunnskapen til å bli delt kunnskap. Det er jo også interessant som leder. Vi trenger verktøy som ledere i forhold til personalet.»

Informantene sier nettopp at noe av det de fikk gjennom utdanningen var mange

nye verktøy for kunnskapsdeling, slik at «*1 + 1 blir mer enn 2*». Verktøy som nevnes er blant annet «rekkefremlegg» der hver enkelt i en gruppe må si noe etter tur (Mostad m/fl., 2013), eller SØT – modellen (Hartviksen og Kversøy, 2008).

LEDERE MED STØDIGERE KURS

Informantene sier at selv om de har jobbet med endring før utdanningen, har de blitt flinkere til å holde «den røde tråden» i utviklingsprosesser. På spørsmål om hvorfor, sier en av informantene:

«Ja, da tenker jeg er at vi faktisk har fått med oss noe veldig viktig gjennom den utdanningen. Styrerutdanningen, ja. I forhold til å se den helheten, og bevisstheten.»

«Helheten» som beskrives synes å være større grad av organisasjonskunnskap. Styrerne er blitt mer bevisste på strukturer og kulturer i organisasjoner, og har økt klarhet i hva som skal være sentrale verdier i egen organisasjon. Dette gjør at de i større grad klarer å holde fast ved målene for endringsarbeid og bruke nok tid på utprøving. Å ha en slik rød tråd og klar retning parallelt med den daglige

driften beskrives imidlertid av flere av styrerne som krevende:

«Jeg synes jo – det er ganske STORE sko å fylle – dette sitatet her (sitatet fra rammeplanen om lærende organisasjoner), jeg kjenner det, så kommer tusen branner du skal slukke i løpet av en dag, telefoner, og så er det noe annet som sporer ALT vekk fra de der langsiktige gode tingene du har tenkt, så det synes jeg er nesten det vanskeligste med det å få det til.»

Selv om det er utfordrende med utviklingsarbeid, peker informantene på at styrerutdanningen har gjort dem bevisste på «*hvor viktig det faktisk er å ta seg tid til å reflektere sammen over daglig praksis*». Den pedagogiske ledelsen kontra personalledelse og administrativ ledelse, ser altså ut å bli sterkere prioritert av lederne som en konsekvens av styrerutdanningen.

BARNEHAGENS EGENART

Et annet område styrerne har fått økt bevissthet om, er betydningen av å kunne formulere barnehagens pedagogiske egenart og syn på læring:

«Jeg tror at vi som barnehageledere må ha

en bevissthet om barnehagens egenart, for jeg opplever at vi står veldig overfor det, det læringsbegrepet inn i barnehagen».

Alle informantene gir uttrykk for at de opplever et økt press fra omverden, både barnehageeiere, politikere og myndigheter, om å sette fokus på læring i barnehagen. Informantene mener at barnehagefeltet trenger å trene på å sette ord på og formulere den nordiske barnehagetradisjonen utad og formidle det helhetlige syn på læring der lek, læring og omsorg henger tett sammen. Lederne mener det er viktig å formidle både til foreldre og politikere, og også for å markedsføre barnehagen positivt:

«Markedsføre barnehagen i det positive og da er det noen som kanskje mener at det er banalt å trekke frem skidager og sånne ting, men så tenker jeg: «Jamen, dette er en del av barnehagen, faktisk». Jeg tenker det er viktig det at folk får vite at sånne ting gjør vi i barnehagen, slik er hverdagen sammen med barna, og at vi er mye mer stolt av det».

ØKT MOT TIL Å VÆRE KRITISK

Informantene sier at det å stå i presset fra omverden om hva barnehagens innhold skal være, krever mot og trygghet som fagperson. Styrerne nevner blant annet ulike typer digitale verktøy som «My Kid», der foreldre kan få informasjon om barnet deres i løpet av barnehagehverdagen. Noen verktøy blir styrere pålagt å bruke av barnehageeierne, mens noen ganger er det rom for å velge. Styrerne mener det er viktig å vurdere verktøyene kritisk, og stille spørsmål om hvordan dette vil virke inn på den pedagogiske praksisen. Å stille seg kritisk kan imidlertid være utfordrende:

«Det krever mot til å stå for noe, vise seg frem for hva det betyr, hvor er vi hen, hvor skal vi ...»

Styrerne mener at utdanningen har gjort dem modigere som ledere og at de i større grad tør stå i presset. Ved økt bevissthet om barnehagens visjon og verdigrunnlag, stiller de flere kritiske spørsmål til ulike verktøy og pedagogiske program.

KREVER MER AV PERSONALET

Et annet funn er at styrene sier at utdanningen har gjort dem til tydeligere ledere som krever mer av personalet sitt. En av informantene sier hun spurte personalet om de hadde merket noen forandring hos henne etter endt utdanningen. Svaret hun fikk var at «*du har blitt mindre snill*», noe som var ment positivt fra personalets side. Styrerne sier de har blitt bevisste på at de kan kreve noe av sine medarbeidere. Selv om de sier de har «*mer å gå på*», stiller de likevel større krav enn tidligere:

«.....vi har mye internopplæring i (...privat eier) der jeg jobber, og det var først når jeg begynte å kreve, at hvis du har vært på kurs, så må du også presentere det på personalmøtet etterpå».

ØKT RELASJONELT MOT

Noen av informantene sier at utdanningen har gitt dem «*økt relasjonelt mot*». Utvikling av en lærende organisasjon med høy kvalitet, ser styrerne tett koblet opp mot utvikling av kompetanse hos den enkelte i personalgruppen. For å utvikle den enkeltes handlingskompetanse, trenger en å gå «*tett på*» som leder og stille spørsmål ved handlinger til den enkelte i personalgruppen. Informantene mener at styrerutdanningen har gjort at de i større grad tør å stille slike spørsmål. De forteller også at innholdet på personalmøter etter endt utdanning i mye større grad er preget av refleksjon over pedagogisk praksis. En stor utfordring er å ha nok tid til å reflektere sammen i personalgruppen. Barnehagens knappe rammer til møtetid uten at barna er til stede, gjør at informantene er enige i at utvikling og læring derfor tar lang tid på barnehagefeltet.

KOMPETANSE VIKTIG

Styrerutdanningen var ikke et tema for undersøkelsen om lærende organisasjoner i utgangspunktet. At informantene trakk frem styrerutdanningens betydning, kan tolkes som et resultat av «*intervjueffekten*» der informantene kan ha tenkt at intervjuerne ønsket å høre noe positivt om styrerutdanningen (Larsen, 2007, Halkier, 2012). Vi velger

likevel å presentere funnene, idet betydningen av utdanning i så stor grad ble trukket frem av informantene som et grunnlag for å være en lærende barnehage. Formell kompetanse ser ut til, ifølge informantene, å ha stor betydning for endringer i ledelsen av barnehager. De finske barnehageforskerne Hujala og Eskilinen (2013) finner også at «*Change of leadership requires training for directors and also staff to clarify the significance of leadership work*» (s. 229). Funnene fra fokusgruppeintervjuene viser at styrerne mener at utdanningen har ført til at de har blitt mer bevisste ledere med økt kompetanse i å gjøre barnehager til lærende organisasjoner. De opplever en klar endring i sin lederidentitet, og har blitt ledere som tør å kreve mer av sitt personale. Dessuten har de klarere mål for barnehagens pedagogiske arbeid. Den økte metodiske og prosessuelle kompetansen gjør at de i større grad klarer å involvere hele personalgruppen i læringsprosesser, noe som gir økt kunnskapsdeling. Resultatet kan bli lærende barnehager med høy kvalitet i det pedagogiske arbeidet.

LITTERATUR

- Børhaug, K. (2011). *Styring, organisering og ledelse i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Eik, L. T. (2015). *Barnehagelæreres profesjonslæring: I barnehagens mulighetsrom*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Halkier, B. (2010). *Fokusgrupper*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hartviksen, M. K. (2008). *Samarbeid og konflikt: to sider av samme sak: SØT – modellen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hujala, E., & Eskilinen, M. (2013). Leadership Tasks in Early Childhood Education. I E. Hujala, M. Waniganayake, & J. Rodd, *Researching Leadership in Early Childhood Education*. Tampere: Tampere University Press.
- Larsen, A. K. (2007). *En enklere metode: Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Larsen, A., & Slåtten, M. (2015). *Nye tider – nye barnehageorganisasjoner*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Lundestad, M. (2012). *Barnehagen som arbeidsplass: Å være som pedagog og leder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Mostad, V., Lindvig, J., & Skandsen, T. (2013). *Entusiasme for endring i barnehagen*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Mørreanet, S., Gotvassli, K. H., & Skogen, E. (2014). *Ledelse av en lærende barnehage*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Senge, P. (1990). *The Fifth Discipline. The Art and Practice of Learning of the Learning Organization*. London: Century Business.

Er det ditt eller mitt hjerte som banker sånn?

– Kjernebegrepet omsorg

Innenfor barnehagesektoren er omsorg et ullent begrep, som det er forsket lite på. Derfor må barnehageansatte gjøre et verdivalg.

TEKST

CILLA W. ACKERMANN

barnehagelærer i Collettløkka barnehage. Artikkelen er basert på hennes bacheloroppgave.
cillawacker@yahoo.no

Omsorgens viktighet er noe det hersker enighet om. Paradoksalt nok er det samtidig et ullent begrep som er lite vektlagt, både i faglige og politiske sammenhenger, og i barnehagenes daglige praksis, skriver Kristin Rydjord Tholin (2013). Der barnehageloven og rammeplanens tre andre kjernebegrep virker som naturlige emner for diskusjon og evaluering, er omsorg et mer diffust tema. Den later til å være vanskeligere både å diskutere og å kvalitetssikre.

OMSORGENS KVALITET

I en undersøkelse der samtlige barnehagestyrere i et utvalg på fire kommuner i hvert fylke deltok, oppfatter 85 % av de spurte omsorgen som *lite krevende* å omsette i praksis (Østrem et al., 2009). Undersøkelsen sier ingenting om omsorgens innhold i de aktuelle barnehagene, og der omsorgsbegrepet både historisk, teoretisk og kulturelt sett må sies å være komplekst, blir det naturlig å sette spørsmålsteget ved omsorgens kvalitet.

LITE FORSKNING PÅ OMSORG

Else Foss (2009) fremhever barnehagen som en omsorgsinstitusjon så vel som en pedagogisk institusjon, mens Askland (2011) skriver om pedagogikkens tre udelelige prosesser, der læring forutset-

ter barnets utvikling, som forutsetter omsorg, som igjen forutsetter læring. Psykologene Brandtzæg, Torsteinson & Øiestad (2014) påpeker at uten omsorg og perspektivet som ser verdien av følelsesmessig stabilitet, vil barnehagen mangle en grunnleggende del av det pedagogiske utviklingsstillaset. Det finnes altså teori om den viktige omsorgen, likevel er påfallende få forskningsprosjekter, lite faglitteratur og generell laber interesse for temaet grunn til bekymring, skriver Tholin (2013). Hun hevder at fokuset på kontroll og forbedring går til andre fagområder, særlig læring. Med loven og rammeplanens beskrivelser

av kjernebegrepene i minnet påpeker Tholin at læring og omsorg fungerer som en forutsetning for hverandre. Ideelt sett skal de fremme hverandre. Barnehageloven og rammeplanens helhetlige læringssyn vever omsorg, lek og læring sammen. Det krever en tematisering av omsorgen.

DIDAKTIKK OG VÆREMÅTE

Barnehageloven stadfester at barnehagen skal ivareta barnas behov for omsorg, mens rammeplanen beskriver omsorg som en rettighetsbundet yrkesetisk forpliktelse som skal prege alle situasjoner (Kunnskapsdepartementet, 2013). Med disse forpliktende rammer kan vi trekke slutningen at barnehageansatte går til jobben med en visshet om at omsorgen er noe som skal implementeres i egen praksis. Samtidig virker ulike forhold inn på arbeidet. I en omsorgskontekst vil de didaktiske forutsetningene være barnas forutsetninger og behov, personalets forutsetninger og behov, de praktiske forutsetningene samt de formelle forutsetningene (Gunnestad, 2003). Sistnevnte er allerede gjort rede for; omsorgens viktighet er tydelig uttalt i barnehageloven og rammeplanen. Samtidig må barnehagen forholde seg til flere offentlige regelverk og målsettinger. Der barnehageloven pålegger barnehagelærerne å vise omsorg overfor alle barn i alle situasjoner, eksisterer også konsekvensene av regjeringens målsetting om full barnehagedekning. Et betydelig antall ansatte med dispensasjon fra utdanningskravet og en relativt fleksibel bemanningsnorm som gir eier rom for vurdering er realiteter.

BETYDNING FOR BARN

Tholin (2013) påpeker nødvendigheten av et faglig fundament for omsorgen i barnehagen, mens Valås (2014) utdyper ved å debattere oppfatningen av at det som forutsetter omsorg i barnehagen er et adekvat antall hender og fang ►

Omsorg er summen av alt som foregår i en barnehage: Morgenens første hilsen, en kropp som er vendt riktig vei og et blikk som ser alle. Omsorg er nærhet, ømhet, innlevelse, samspill og trygge rammer, skriver artikkelforfatteren. Foto: Fotolia.com

i forhold til antall barn, mer enn faktisk kunnskap. Det må, i tillegg til riktig antall hender og fang, være ansatte som innehar kunnskap om barnas forutsetninger og behov, herunder også kunnskap om omsorg og hvilken betydning den har for barna. Vi må se behovet for adekvat bemanning med riktig kunnskap i lys av den lovfestede omsorgen. I klartekst må en barnehagelærer ha et solid grunnlag for å klare omsorgsoppgaven. Det vil si nok tid, kunnskap, engasjement og en nyansert forståelse av seg selv i møtet med andre.

YRKESETISKE FORPLIKTELSE

Alle som jobber i barnehage er underlagt en omsorgsforpliktelse som en del av et yrkesetisk ansvar. Tholin (2013) skriver at omsorgen som en følge av barnehage-loven skal være en del av den enkeltes yrkeskompetanse, og at det krever en bevisst tankegang rundt etisk og verdime-ssige ståsted, samt et kritisk blikk mot egen praksis. Der ordet «omsorg» ofte brukes både i og om barnehagen, glimrer en grundig refleksjon og en dekonstruering av begrepet med sitt fravær. Jonassen (2015) setter spørsmålstegn ved det hun mener er en allmenn oppfatning om at det å skifte bleier er omsorg. Gjennom at barnet får dekket et behov, er det en automatikk i å betegne det fysiske gjøremålet som omsorg, en automatikk som ikke rimer med rammeplanens ordlyd om at omsorgen skal være tuftet på et møte mellom den fysiske og den psykiske ivaretagelsen av barnet. Rammeplanens retningslinjer fordrer den voksnes mentale tilstedeværelse i omgangen med barna. Uten blir det en amputert form for omsorg (Foss, 1997), og et bleieskift i seg selv, som en rent fysisk handling, når ikke opp til omsorgsbetegnelsen. Det yrkesetiske perspektivet krever at barnehageansatte gjør et verdivalg.

DEFINISJONSMAKT

Løvlie (1990) skriver at omsorg som fenomen er noe som bestemmes underveis, av de involverte i en bestemt kontekst. I

barnehagesammenheng blir Løvlies teorier en påstand om at barnehageansatte ikke kan si om egen praksis at den er omsorg, uten å ta med barnas skjønn. Ny kunnskap om barn og deres ulike behov har bidratt til større oppmerksomhet på barna som aktører i egen hverdag. Barna skal ikke være passive mottakere av de voksnes omsorg, men snarere viktige

deltakere i omsorgsrelasjoner (Tholin, 2013). Bae (1996) skriver om voksnes definisjonsmakt og Ulla (2013) knytter definisjonsmakten opp mot omsorgen når hun skriver at voksne gjerne utfører handlinger preget av definisjonsmakt, i omsorgens navn. Overordnet kan vi si at en barnehageansatt som pålegger barnet følelser, sinnsstemninger og behov, uten å ta hensyn til barnets meninger, praktiserer definisjonsmakt (Bae, 1996). Og mer spesifikt: en barnehageansatt som uten å ta hensyn til barnets skjønn benevner sin egen praksis som omsorg, praktiserer definisjonsmakt. Både loven og teorien sier at barnets mening om omsorgen de ansatte mener de gir, har betydning for om det faktisk er omsorg. Ulla (2013) påpeker at den voksnes gode intensjoner ikke er en garanti.

ER ALLE GODE OMSORGPERSONER?

Barnehagepersonale har en tydelig uttalt barnehagelov. De har tilgang på eksisterende teori og mulighet for kunnskaps-ervvervelse. Samtidig er det en realitet at garantier for omsorg ikke kan utstedes (Ulla, 2013). Det er noe udefinert over

jobben, en tolkningsfrihet som gir barnehageansatte et stort og ullent ansvar. Når det handler om kvalitet i barnehagen, finnes ulike definisjoner. Likevel synes det å være enighet om at relasjoner, samspill og omsorg er avgjørende. Problemet oppstår der man i yrkessammenheng behandler omsorgen som et selvfølgelig begrep (Tholin, 2013).

Tholin (1997) påpeker at enkelte barnehageansatte ser ut til å mangle tilstrekkelig omsorgskompetanse. I sin definisjon av omsorg setter Bø & Helle (2008) opp «omsorgssvikt» som begreps motsats. Definisjonen av sistnevnte strekker seg til å omtale spesifikke, grove handlinger, men poenget i denne sammenheng er at omsorgssvikt ikke bare er de mest åpenbare formene for mishandling som fysisk vold, seksuelle overgrep og verbal hets. Omsorgssvikt er også mangel på god og vedvarende omsorg.

PÅVIRKER PSYKISK HELSE

En betydelig del av forskningsmateriale som presenteres innen temaet barndomspsykologi i dag handler om hvordan barnets tidlige relasjoner kan være avgjørende for deres psykiske helse gjennom et langt liv (Brandtzæg et al., 2015). Tidlige relasjonelle erfaringer påvirker utviklingen av barnets hjerne og sentralnervesystem samt senere evne til å håndtere stress (Schore, 2001). Omsorgen er en selvsagt komponent i disse relasjonene, og barnehagens personell står for mange av disse viktige,

tidlige relasjonene. Gjennom relasjoner utvikler barnet seg psykologisk, og får en opplevelse av seg selv som sosialt individ. Fenomenet kalles for den sosio-emosjonelle utviklingen, og handler om å kunne gjenkjenne og skille mellom ulike følelser, både hos seg selv og hos andre. Via tilknytning til stabile voksne med sensitive og adekvate reaksjoner på barnets aktuelle behov, utvikles barnets følelsesmessige og sosiale evner. Dette er selve grunnlaget for å kunne være sammen med andre, og en vesentlig dimensjon ved psykisk helse. Vi sitter altså med et forskningsmateriale som viser hvor viktig barnehagens omsorgspraksis er, både her og nå, og for barnas fremtidige liv og helse (Brandtzæg et al., 2015). Det fordrer ansatte som evner, parallelt med det pedagogiske perspektivet, også å holde fokus på et psykologisk perspektiv.

DETTE ER OMSORG

Kjernebegrepet omsorg er en oppsummering av alt som skal foregå i en barnehage, ullent og overordnet på en og samme tid. Omsorg er morgenens første hilsen, ettermiddagens avskjed og alle ord som blir sagt imellom. Omsorg er bevegelsens hurtighet og styrke i det en støvel skal på en liten fot. Omsorg er måten barnehagelæreren ser barnet inn i øynene på når de snakker sammen om noe barnet er opptatt av. Omsorg er ansiktets trekk, en kropp som er vendt riktig vei og et blikk som ser alle. Omsorg er nærhet, ømhet, innlevelse, samspill og trygge rammer. Omsorg er en personalgruppe som sammen og hver for seg finner frem til kritiske og selvreflekterende spørsmål, og som evner å se teorier som noe mer enn hva som kan samles i bokstaver og bokform (Ulla, 2013). Omsorg er barnehageansatte som våger og klarer å jobbe for å se barnet innenfra og seg selv utenfra (Brandtzæg et al., 2014). Omsorg er summen av alt dette. Det kulturelt forankrede og menneskelige aspektet ved begrepet omsorg må ses som en grunn til å utvikle tydelige og faglig forankrede formuleringer, ikke en grunn til å la være. Og barnehagens ansatte må evne å fokusere på nyanse-

ring, definering og kontrollering, selv på slike ulne områder som den biologisk forankrede omsorgen er.

VELGER BARN

Det er de kunnskapsrike og genuint interesserte barnehageansatte som gir høy kvalitet i barnehagen. Stillingen fordrer ansatte som har tatt et bevisst verdivalg om at de ønsker å være der, de ønsker å jobbe med og for barna, og de vil gjøre det på en måte som samsvarer med barnehageloven og rammeplanen. Barnehageansatte velger barnehagen. Og siden ligger det en påtrengende viktighet i alle valg de tar for egen praksis. Nettopp fordi de gjennom sin yrkestiltredelse allerede har valgt barna.

Jeg sitter på gulvet i barnehagen en ettermiddag. Utenfor vinduet skinner solen og majoriteten av barnegruppen suser rundt. Selv forsøker jeg å sitte så rolig som mulig, så langt inne i et stille hjørne som mulig. For jeg sitter der med en klump i fanget. Klumpen heter Emilie og er 1 år gammel. Hele dagen har hun vært i farta sammen med de andre. Helt til nå for en halv time siden, da kroppstemperaturen hennes begynte å stige. Jeg kjenner meg varm selv, for Emilie koker mot halsgropen min. De varme tårene hennes renner over huden min og jeg forsøker å holde henne på en måte som gir henne trøst, en måte som sier: Det går bra, det går over, jeg er her og passer på og mammaen din er på vei, en måte som ikke klemmer mot noe som gjør vondt.

Det gjør vondt. Såpass er åpenbart. Til tross for at hun kan snakke ganske så bra, sier ikke Emilie noen ting. Men hun gråter. Stille. Så roer hun seg helt, ser ut som om hun sover. Før hun plutselig gråter igjen, høyt nå, på en stakkato måte. Samtidig sparker hun med beina mot fanget mitt mens hun tar seg til øret. Det skjer flere ganger. Som en sirkel. Forresten er det kanskje kjevebeinet hun tar seg til. Eller kanskje dytter hun mot en jeksel som sprenger seg frem. Jeg vet ikke. Og jeg kjenner på den uvitenheten. Jeg kjenner på den mens jeg ser ned på Emilies hode og tenker: Er det ditt eller mitt hjerte som banker sånn?

LITTERATUR

- Askland, L.** (2011). *Kontakt med barn* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bae, B.** (1996). *Det interessante i det alminnelige* (1. utg.). Oslo: Pedagogisk forum.
- Brandtzæg, I., Torsteinson, S. & Øiestad, G.** (2014, 17. august). Barnehagen – en arena for psykisk helse. *Dagbladet Meninger*. Hentet fra: <http://www.dagbladet.no/2014/08/17/kultur/meninger/kronikk/barnehage/psykologi/34786918/> [09.01.2016].
- Brandtzæg, I., Torsteinson, S. & Øiestad, G.** (2015). *Se barnet innenfra Hvordan jobbe med tilknytning i barnehagen* (1. utg.). Oslo: Kommuneforlaget.
- Bø, I. & Helle, L.** (2008). *Pedagogisk ordbok Praktisk oppslagsverk i pedagogikk, psykologi og sosiologi* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Foss, E.** (1997). "Vår væremåte er vår arbeidsmåte" om omsorg og praksis, rasjonalitet og etisk fordring i pedagogisk arbeid med barn. I: Barn nr. 1. s. 71. Trondheim: Norsk senter for barneforskning.
- Foss, E.** (2009). *Den omsorgsfulle væremåte En studie av voksnes væremåte i forhold til barn i barnehage*. Doktoravhandling. Bergen: Universitetet i Bergen. Hentet fra: https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/6209/Dr.Thesis_Else%20Foss.pdf?se [09.01.2016].
- Gunnestad, A.** (2003). *Didaktikk for førskolelærere* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Jonassen, T.** (2015). *Er bleieskift omsorg?* Hentet fra: <http://barnehage.no/pedagogikk/2015/03/-er-bleieskift-omsorg/> [09.01.2016].
- Kunnskapsdepartementet.** (2013). *Rammeplan for barnehagen. Innhold og oppgaver*. Oslo: Pedlex Norsk skoleinformasjon.
- Løvlie, L.** (1990). Omsorgsperspektiver. s. 33–60. I: Jensen, K. *Moderne omsorgsbilder* (1. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S. Hentet fra: <http://www.nb.no/nbsok/nb/Oe021536674daf82a255281off2e5b17.nbdigital?lang=no#33> [09.01.2016].
- Schore, A. N.** (2001). Effects of a secure attachment relationships on right brain development, affect regulation, and infant mental health. S. 7–66. I: *Infant mental health journal*. Nr. 22. Michigan: Association for Infant Mental Health. Hentet fra: <http://www.allanschore.com/pdf/SchoreIMHJAttachment.pdf> [09.01.2016].
- Tholin, K. R.** (1997). *Why care about caring? Perspektiver på etisk omsorg i barnehagen*. Hovedfagsrapport nr. 8/1999. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Tholin, K. R.** (2013). *Omsorg i barnehagen* (1. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Ulla, B.** (2013). Omsorgens omfattende områder – kritiske refleksjoner om omsorg i barnehagen. s. 70–83. I: Otterstad, A.M. og Rhedding-Jones, J. (red.). *Barnehagepedagogiske diskurser* (1. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Valås, H.** (2014). Omsorg kommer ikke av seg selv. s. 12–13. I: *Første steg*. Nr. 4. Oslo: Utdanningsforbundet. Hentet fra: <http://cld.bz/HiYQOYu#12/z> [09.01.2016].
- Østrem, S., Bjar, H., Føsker, L. R., Hogsnes, H. D., Jansen, T. T., Nordtømme, S. & Tholin, K. R.** (2009). Alle teller mer En evaluering av hvordan Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver blir innført, brukt og erfart (HiVe-rapport 1/2009). Hentet fra: http://www.udir.no/Upload/barnehage/Forskning_og_statistikk/Rapporter/alle_teller_mer.pdf [09.01.2016].

Lek & lær

TRUDE ANETTE BRENDELAND

Barnehagelærer, holder inspirasjonskurs, skriver artikler og bøker som fantasifantasten.no. Jobber i «Eventyrhuset lekeverksted» i samarbeid med Fantoft gård studentbarnehage, Bergen. Hun gir deg inspirerende tips i hver utgave av Først steg.

Legokommode

En kjedelig kommode kan forvandles til en fantastisk legoverden med mange nye muligheter.

I legokommodens skuffer kan du legge klosser, plater og bruksanvisningene, for dem som liker å bla i dem. Når kommoden ikke er i bruk står skuffene i kommoden, men så snart det er tid for lek kan de tas ut og settes på golvet. På finn.no kan du utvide beholdningen hvis dere har litt for få klosser i barnehagen.

► Vender du kommoden med baksiden opp har barna et platå å bygge ved. Det blir akkurat passe høyt til at barna kan sitte på kne ved siden av. Her kan de bygge både horisontalt og vertikalt. Kommoden kan også flyttes på slik at byggerne kan finne seg en rolig krok å bygge i. Den er ekstra lur for dem som har både små og store barn på avdelingen. Setter man hjul på kan den enkelt trilles fram og tilbake.

◀ Du kan enkelt lage legokommoden selv ved å male en kommode – også på bakveggen, eller eventuelt spraymale med akrylmaling fra hobbybutikken. Når malingen er tørr limer du på lego eller duploplater rundt hele. Du kan lime med monteringslim eller silikon. Legoplatene kan også klippes slik at de passer akkurat og dekker hele møbelet. For å være helt sikker på at platene blir sittende kan du slå inn en kort stift eller spiker i midten.

► De fleste barnehager har Duplo og Lego som fast inventar. Hver gang barna bygger blir det noe nytt verden aldri før har sett. Med disse klossene bruker de matematikk, finmotorikk og kreativitet samtidig. Barna bygger ivrig og etter hvert kan leken gli over i fantasifulle fortellinger med legofigurer i hovedrollene.

EKSTRATIPSET FARGERIKE KLOSSER

Leken rundt den trehvide togbanen og de klassiske klossene kan få ny giv med noen nye fargeklatter. Rester av gamle gardinoppheng, dreide kommodeføtter, skuffeknotter og andre trebiter har spennende former og kan bli den lille vitamininnsprøytingen byggekroken trenger. Du kan enkelt spraye dem med akrylmaling, slik at de blir som store utropstegn i alt det trehvide.

LAKKEGÅRDEN BARNEHAGE AVDELING FULL RULLE, OSLO

Vi besøker barnehagen litt utenom det vanlige.
Tips oss på forstesteg@udf.no.

RETT UT I MARKA: Barna fra Lakkegården barnehage i Oslo, avdeling Full rulle, har egen buss som kjører dem ut på tur i Oslo-marka fire dager i uka. Abdullah (6) (f.v.), Youssef (5) og Salaahudiin (5) er klare for en dag i skogen.

Bussbarnehagen

Mens andre barnehager gjerne har én turdag i uka, har bybarna i Lakkegården barnehage én innedag.

TEKST
BJØRNHILD FJELD
bjornhild@tastatore.no
FOTO **TØRE FJELD**
tore@tastatore.no

Fire dager i uka setter bybarna fra Grønland i Oslo seg på bussen og drar til skogs. Ved å bytte ut asfalt med skogbunn, blir både motorikken og den fysiske helsa bedre.

Første steg møter 16 glade barn og 4 ansatte i det de vinker farvel til bussjåføren på den store parkeringsplassen på Skullerud, ved inngangen til Østmarka i Oslo. Sola skinner og det er en flott høstdag.

– Nå skal vi på tur! Jubler barna, mens de ansatte geleider dem inn på to rekker ved siden av bussen.

TRENGER IKKE GÅ LANGT

Dagens tur går opp en liten gressbakke på noen hundre meter.

– Jeg er sliiten! Sier en liten tass etter 50 meter, før han kommer på at det er morsommere å løpe enn å gå opp bakken.

På toppen av kneika har barnehagen

ett av sine faste steder der de har samlingsstund og spiser mat. De synger flere sanger som handler om hva som skjer i skogen, med stor innlevelse. Hvis det fortsatt bor ulver i Østmarka, holder de seg nok unna nå.

Etter mat er det tid for aktiviteter. Dagens prosjekt er å gå en orienteringsløype der de skal svare på ulike spørsmål, som hvorfor det er hjul på et fly.

– Fordi flyet både skal kjøre og fly. Og så trenger flyet hjul når det skal lande, sier Salaahudiin.

– Det er veldig fint for barna å få være så fri som de kan være når de er ute. Er de inne må vi minne dem på «innestemme», her ute gjør det ikke noe om lydnivået er høyt, sier Tina Olsen Snartum, som er barne- og ungdomsarbeider.

EGEN FRILUFTSAVDELING

Østkanthydelen Grønland ligger omtrent så langt vekk fra skogen som du kan komme. Her er barna vant til biler, høyhus og et multikulturelt miljø, og mange er lite vant med å dra på tur i skogen. Derfor er tilbudet om bussbasert friluftsavdeling meget kjærkomment i ►

SAMLINGSSTUND I SKOGEN: Mens andre barn er vant med at samlingsstunden er inne i barnehagen, synger Salaahudiin (5) (foran) og Full rulle-gjengen sanger og har leker i skogen.

den kommunale barnehagen. I andre storbyer, for eksempel København, har bussbarnehager vært vanlig i flere år. I Bydel Gamle Oslo er det seks barnehager som har bussbasert friluftsavdeling.

– De barna som går i barnehagen fra før, får tilbud om å begynne i friluftsavdelingen når de blir 4 år. De fleste takker ja, forteller Lisbeth Aarseth, som er barnehagelærer og pedagogisk leder. Under utdanningen tok hun fordypning i utfag, så det å jobbe i friluftsbarnehage synes hun er midt i blinken.

De andre ansatte på avdelingen har ingen spesiell faglig bakgrunn innen friluftsliv, men de har til felles at de er fysisk aktive og liker godt utendørs- og friluftaktiviteter.

BARE ÉN INNEDAG I UKA

Mens andre barnehager gjerne har én turdag i uka, har Full rulle én innedag.

– Uteområdet i barnehagen er for lite, flatt og lite utfordrende for de største barna, sier Lisbeth.

Fordelen med bussen er at de bruker kortere tid på transport.

– Det er bare et lite stykke å gå til stedet der bussen plukker oss opp, og så er vi ute i løpet av noen minutter, sier Lisbeth.

Av praktiske årsaker må turene gå til steder med god fremkommelighet for bussen. Rustadsaga, Østmarksetra og Skullerud er de faste turmålene til Full rulle-gjengen. De kan også avtale med bussjåføren om å reise til andre steder i Oslo, som bondegårder eller museum.

HVA ER Å GÅ PÅ TUR?

For dem som er født og oppvokst i Norge er det å gå på tur en del av folkesjela. Men det er ikke like opplagt for alle hva det å gå på tur faktisk innebærer. Barna i Lakkegata har foreldre med mange ulike nasjonaliteter.

– Vi inviterer ofte foreldrene med på tur, særlig i starten av barnehageåret, slik at de kan få et inntrykk av barnehagehverdagen ute i skogen, sier Tina.

– Det er noen foreldre som ikke helt vet hva det å gå på tur innebærer. Vi tar derfor bilder og lager presentasjoner til foreldremøter, sier Lisbeth.

Barnehagen drar på tur uansett vær. Om vinteren akker de i akebakken og går på ski. De låner skiutstyr til barna fra Frigo (Friluftssenteret i Gamle Oslo).

1

LAKKEGÅRDEN BARNEHAGE

- Kommunal barnehage som holder til i første etasje på en boligblokk på Grønland i Oslo.
- 4 avdelinger med til sammen 69 barn.
- Avdeling Full rulle med 18 barn er friluftsavdeling for 4-5-åringer som drar på tur med buss 4 dager i uka.

2

3

4

– Hvis det regner, må vi ha på regntøy, sier Adam (6).

LAVT SYKEFRAVÆR

I starten er noen av foreldrene bekymret for at barna skal fryse eller slå seg, men etter en stund ser de at barna stortrives med å være så mye ute.

– Sykefraværet er lavt i denne avdelingen. Vi ser også at barna blir fysisk tøffere etter å ha gått her en stund. Grovmotorikken blir bedre, og de blir rett og slett i bedre fysisk form, sier Lisbeth.

Det pedagogiske opplegget er en naturlig del av utetiden, og de bruker ting de finner i skogen til å utvikle både fin- og grovmotorikk. To av jentene har samlet noen fine kongler; de kan kanskje bli til sauer og kuer?

– Vi jobber tverrfaglig ute i skogen uavhengig av årstid. Vi tar med male- og tegnesaker, bøker, holder eventyrsamlinger og spiller teater *med* barna, eller *for* barna. Dette er en del av vår jobb med språkarbeid, forteller Lisbeth. Barna lærer også å ferdes ute i friluft på en trygg måte og styrker motoriske ferdigheter gjennom utprøving og mestring på ulike plasser.

– Det er viktig at barna får opplevelser som de kan dele med hverandre eller ta med seg videre i livet, sier Lisbeth.

Avdelingsnavnet Full rulle stemmer i hvert fall på mer enn én måte for denne glade gjengen: Her er det full fart hele dagen – helt til bussen kommer og henter dem igjen.

1 TURTRANSPORTEN: Lakkegården barnehage har sin egen buss, og slipper å bruke lang tid på å komme seg ut på tur i skogen.

2 LEKEAPPARAT: En kjempestor stein er minst like morsom som en trampoline, mener Hüseyin (4).

3 PÅ POST: Barna er mindre syke og får bedre motorikk av å være ute. Barne- og ungdomsarbeider Tina Olsen viser Maira (4), Numeyri (5) og Salaahudiin (5) postene i orienteringsløypa.

4 GOD STEMNING: Barnas herlige kommentarer gir assistent Andleed Butt en god latter.

5 SMAKFULLT: Maten smaker helt klart bedre ute enn inne, mener Amir.

5

*Læring – en introduksjon
til perspektiver og metaforer*
Roger Säljö
Cappelen Damm Akademisk (2016)
192 sider

Viktig bok om læring

Barnehagelærere bør kjenne de ulike læringsteoriene, fordi de vil møte dem når de møter skolens læringsforståelse.

ANMELDT AV
**INGEBORG TVETER
THORESEN**
Tidligere rektor og førstelektor
ved Høgskolen i Vestfold, forsker
og forfatter. En nå skribent og
foredragsholder.
Ingeborg.T.Thoresen@hbv.no

Roger Säljö's bok *Læring* er en fryd å lese. Det gjelder både innhold og språk.

Ifølge Øystein Gilje i forordet til den norske utgaven er dette en lærebok som tar opp «et avgjørende spørsmål som alle lærer- og pedagogikkstudenter bør kjenne: *Hvordan kan vi forstå fenomenet læring*». For et faglig begrunnet syn på læring, som forskningsbasert kunnskap gir, er en helt grunnleggende del av å være profesjonell lærer (s. 9). Læringsbegrepet er mangetydig, noe den aktuelle diskusjonen om læring i skole, barnehage og politikk viser. Derfor er boka etterlengtet, uansett trinn. Den gir hjelp «til å rydde i det læringsteoretiske landskap».

LÆRING PÅ TO MÅTER

Säljö, professor i pedagogisk psykologi ved Universitetet i Göteborg, har særlige forutsetninger for å veilede i dette landskapet, og til å gi hjelp til å forstå læring «i hverdagslige og institusjonelle

kontekster». Han har selv et sosiokulturelt læringssyn.

Utgangspunktet i boka er at mennesket er «dømt til å lære», kap. 1, «Den lærenemme skapningen». «Spørsmålet om hvordan kunnskap reproduseres og fornyes i samfunnet er kjernen i det vi kaller læring», sier Säljö. (s. 22). Det foregår hovedsakelig på to måter, i samspill i det hverdagslige, der primær-sosialiseringen skjer, og i miljøer som er spesielt tilrettelagt for læring, som skole og andre utdanningsinstitusjoner, sekundærsosialisering, som bygger på den primære. Han viser hvordan mye av tenkningen som vi møter i dag fra de siste 150 års teorier, baseres på filosofiske tenkemåter helt fra antikken.

DISKUTERER LÆRING

Begrepet læring inngår i mange sammenhenger. Vi lærer både ferdigheter, kunnskaper og holdninger, og vi lærer på forskjellig vis. Säljö viser at det er «sterk uenighet blant forskere om hvordan fenomenet læring skal avgrenses og forstås» (s. 32). Nettopp derfor er de påfølgende kapitlene nødvendige. Der redegjør han både for teoriene, menneskesyn, og deres forhold til læring, men også for kritikken mot teoriene,

og konsekvenser som den enkelte teori har for det pedagogiske arbeidet. Ulike teorier kan anvendes ved læring av ulike kunnskaper. Det er vesentlig. Temaene er «Bahaviorismen og læring», (kap. 2), «Kognitivismen og læring» (kap. 3), «Nevrovitenskapelige perspektiver på læring» (kap. 4), «Pragmatismen, John Dewey og læring», (kap. 5), «Læring i et sosiokulturelt perspektiv», (kap. 6) og «Læring i et situert perspektiv», (kap. 7).

ET MEKTIG BEGREP

For di læringen er usynlig, er metaforene for læring i de ulike teoriene betydningsfulle når vi tenker over hvilket læringsbegrep vi har, og læring som prosess endrer seg når verktøyene som brukes endres, noe boka redegjør godt for i kapittel 8. I bokas Epilog viser forfatteren hvordan læring er blitt et mektig begrep og middel i utdanningspolitikken. Derfor er denne boka viktig for samtalen om læring – også i barnehagen. Barnehagelærere bør kjenne de ulike læringsteoriene, ikke minst fordi de vil møte dem når de møter skolens læringsbegrep og læringsforståelse.

Barndom i barnehagen:
Læring
Maria Øksnes og Einar Sundsdal (red.)
Cappelen Damm Akademisk (2016)
160 sider

Klargjør ulike syn på læring

Lærere i barnehagen og skolen har ulike læringssyn, som får konsekvenser for pedagogikken. Denne boka forklarer hvorfor.

ANMELDT AV
**INGEBORG TVETER
THORESEN**
Tidligere rektor og førstelektor
ved Høgskolen i Vestfold, forsker
og forfatter. En nå skribent og
foredragsholder.
Ingeborg.T.Thoresen@hbv.no

I den nye bokserien «Barndom i Barnehagen», er bok nummer to *Læring* kommet. Bøker om læring gripes begjærlig, fordi læringsbegrepet dominerer i både barnehage- og skolepolitikk. Læringsbegrepet er mangetydig. Hvordan det forstås, er avgjørende for en fruktbar samtale om læring. Denne boka er et flott bidrag til denne samtalen.

IDEOLOGISK KAMP

Det er helt nødvendig med bøker og artikler som klargjør forskjellene i lærings-syn som lærere i barnehage og skole har, fordi det får konsekvenser for den pedagogiske praksis. Bokas redaktører, Maria Øksnes og Einar Sundsdal legger innledningsvis rammer for boka. De reiser dagsaktuelle spørsmål som motsetningene mellom barnehagens tradisjonelle læringssyn, der barnet og leken er det sentrale, og den nye læringsdiskursen,

med fag og voksenstyring. Det er en ideologisk kamp i barnehagepolitikken, med konsekvenser for pedagogikken.

FOR STUDENTER

I motsetning til Roger Säljös bok om læring er denne boka en antologi, en samling artikler der læring er utdypet av ulike forfattere med solid akademisk kompetanse og fra forskjellige fag. *Læring* består av fagfellevurderte artikler. Den er først og fremst beregnet på forskere. Studenter i barnehagelærerutdanningen vil også ha utbytte av den.

Men den bør også inngå i lærerutdanningens pensum for lærere på 1.–7. trinn. Lærere som mottar 60.000 barn med barnehagebakgrunn hvert år bør ha innsikt i barnehagens læringssyn, nettopp for å kunne møte de yngste barna på en god måte, og bygge bro mellom barnas læringssteder.

ULIKE SYN PÅ LÆRING

Men også barnehagelærere vil ha glede av boka, især enkelte kapitler. Jeg tenker både på intervjuet med Dion Sommer som avslutter boka «Lære – gjør man bare», og Stig Brostrøms didaktiske

overveielser i nest siste kapittel «Fra børnehage til skole; fra barn til elev». Sommer er en skarp kritiker av den retningen som opplæringen har tatt under politikernes knefall for OECD (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling). Stig Brostrøm er mer opptatt av å finne en syntese mellom det tradisjonelle synet på læring i barnehagen og ønsket om mer lærerstyrt eller voksenstyrt pedagogikk, som myndighetene krever. Brostrøm gir en skisse til didaktisk tenkning som skal gjøre dette mulig. Carola Kleemann har forsket på «Lek som arena for språktilegnelse», og Hans Jörg Hohr sitt kapittel heter «Mot på livet og lyst på verden – eventyrets moralske prosjekt».

For meg ble Sturla Sagbergs «Undring: all lærings begynnelse og mål?» og «Magien i utetiden» av Knut Løndal og Merete Lund Fasting spesielt interessante. Begge kapitlene har en god struktur og et tilgjengelig språk. Sagberg knytter undring og læring sammen på forunderlig vis. Med det helhetlige læringsbegrepet knyttet til kropp og deltakelse, har Løndal og Fastings levert en forbilledlig klargjøring av barnehagens læringssyn, som barnehagelærere kjenner, men som de her får framstilt slik at de kan møte skolens læringssyn med løftet blikk og hevet hode.

Aktuelle bøker

UNIVERSITETSFORLAGET

Heidi Omdal

Når barnet unngår å snakke *Selektiv mutisme i barnehage og skole*

Hvordan bør lærere og foreldre reagere når et barn som snakker normalt med foreldre og søsken hjemme, konsekvent unngår å snakke i barnehage og skole?

Pris: 299,-

Ove Bergersen (red.)

Barns flerkulturelle steder *Kulturskaping, retorikk og barnehageutvikling*

I boka vises det hvordan flerspråklighet kan være utgangspunkt for fellesskap, og hvordan mangfold og flerkulturalitet er noe barn lager sammen gjennom kommunikasjon og felles kulturskaping.

Pris: 339,-

Teresa K. Aslanian

Kjærlighet som profesjonsutøvelse i barnehagen

Hva er kjærlighet, og hvordan kommer den til uttrykk gjennom barnehagelærerens profesjonsutøvelse? Denne boken skisserer et teoretisk grunnlag for kjærlighet, som profesjonsutøvelse, i barnehagen.

Pris: 329,-

Kari Hoås Moen, Kjell-Åge Gotvassli og Per Tore Granrusten (red.)

Barnehagen som læringsarena *Mellom styring og ledelse*

Hvilken betydning har den økte vektleggingen av barnehagen som læringsarena for styring og ledelse i barnehagesektoren, og hva skal egentlig til for å lede god læring i barnehagen?

Pris: 399,-

Anne Oline Haugen

Juss i barnehagesektoren

De siste tiårene har det skjedd store endringer i barnehagesektoren. Boka handler om det regelverket som gjelder for barnehagesektoren, både de kommunale og de private barnehagene.

Pris: 349,-

Liv Ingrid Aske Håberg

Kvardagslivets didaktikk i barnehagen *Ansvar og arbeidsfordeling*

Personalet skal gjennom omsorg, lek og læring legge til rette for trivsel og utvikling hos barna. Boka viser korleis didaktikken er til hjelp for personalet i tilrettelegginga.

Pris: 299,-

 www.universitetsforlaget.no @: bestilling@universitetsforlaget.no 45 22 78 65

UNIVERSITETSFORLAGET.NO

Perspektiver på barndommens historie
Tora Korsvold
Fagbokforlaget (2016)
201 sider

Historien om velferdsstatens barn

Leseren gis en grundig innføring i den moderne norske barndommens historie.

ANMELDT AV
ARNE SOLLI
frilansjournalist, Oslo
arnegolli@gmail.com

Det er barns oppvekstvilkår i den norske velferdsstaten, i grove trekk årene etter 1945, som er rammen for Tora Korsvolds bok. Forfatteren er professor i førskolepedagogikk, og dr. art. i historie, og her møter leseren Korsvold som historiker. Hun har også gitt ut boka *Barn og barndom i velferdsstatens småbarnspolitik* (2008).

Selv om vekten er på tiden etter 1945, trekkes linjene tilbake til 1800-tallet og enda tidligere. Hun viser at det ikke er så mange generasjoner siden barn ble vurdert ut fra sin økonomiske nytteverdi for familien.

ULIKE BARNDOMMER

Barndom er ingen gitt størrelse, og har aldri vært det. Derfor er det ifølge Korsvold, riktigere å snakke om *barndommer*. Tilbake på 1950-tallet, for ikke å snakke om i tiårene før den andre verdenskrig,

kunne det være stor forskjell mellom å vokse opp på landet og i byen, å være gutt eller jente, og det å være barn i et bygdesamfunn styrt av onnene mot å bo i byen. Idealet var en barndom i hjemmet, så barnehagens ideal er temmelig nytt. Før 1959 fantes det dessuten ulike læreplaner for byfolkeskolen og landsfolkeskolen.

Den store endringen i barns oppvekstvilkår skjedde faktisk så sent som rundt 1970, med den store velstandssøkningen som fant sted ved inngangen til den norske oljealderen. For første gang fikk alle barn et mer forutsigbart livsløp foran seg med tanke på arbeid og familieliv.

NYE PROFESJONER

Barndommens voksende betydning i velferdsstaten førte også til nye profesjoner, ikke minst barnehagelærerne, påpeker Korsvold.

I den sammenheng vil denne anmelder være så fri å mene at denne boken bør bli førstesemesterlesing for alle som tar fatt på en barnehagelærerutdanning. Korsvold viser leseren utviklingen fra en tid da barndommen så helt annerledes ut, enn hva den gjør i dag.

FØRSTE STEG TIPSER

Hjelp ditt engstelige barn – en foreldreveileder
Ronald M. Rapee, Ann Wignall, Susan H. Spence, Vanessa Cobham og Heidi Lyneham
Gyldendal Akademisk (2016)

Mange barn er mørkredde og engster seg for nye og ukjente situasjoner. For noen barn kan frykten bli et problem som hindrer dem i hverdagen. Hva er normal frykt og hva er angst? Hvordan påvirker tanker og følelser angsten? Boken har oversikt over de vanligste formene for angst hos barn. Du får råd og aktiviteter som kan hjelpe barnet til å møte og mestre angsten i dagliglivet. Boken er skrevet for foreldre, men er nyttig for andre som møter barn som engster seg mye.

Pedagogiske fenomener
Ole Andreas Kvamme, Tone Kvernekk og Torill Strand (red.)
Cappelen Damm Akademisk (2016)

En innføring i pedagogiske fenomener, oppgaver og tenkemåter. En omfattende bok på 428 sider om oppdragelse, danning, læring og mangfold. Du kan lese om pedagogiske praksiser og pedagogikk i forhold til samfunnet, foreldre, i barnehagen, skolen, teknologi og likestilling. En bok primært for studenter.

Barnehagen som læringsarena
Kari Hoås Moen, Kjell-Åge Gotvassli, Per Tore Granrusten (red.)
Universitetsforlaget (2016)

Hvordan har fokuset på barnehagen som læringsarena påvirket styring og ledelse i barnehagen? Hva skal til for å lede god læring i barnehagen? Gjennom flere artikler basert på empiriske funn svarer boka på det. Læring som begrep, uenigheter om læringssyn, forskjeller i private og kommunale barnehager og bruk av ferdige pedagogiske opplegg er noen av temaene.

Kunsten å møte en bjørn
Camilla Otterlei og Jill Moursund
Mangschou forlag (2015)

En god barnebok som setter søkelys på mobbing i barnehagealder. Vi møter Alf som har fått en ny gutt på avdelingen. Gutten er slem mot de andre barna. Han er stor og brunhåret, og Alf synes han ligner en farlig bjørn. Det er ikke alltid så lett for de voksne å se hva som foregår. Boka kan hjelpe barn og voksne å sette ord på det vonde som skjer. For barn 3–6 år.

Barnehagene går glipp av sårt tiltrengt kompetanse om hvordan jobbe med sårbare barn, fordi barnehagelærere som tar master i spesialpedagogikk havner i PPT og BUP i stedet for å jobbe direkte med barnet i barnehagen, mener artikkelforfatteren.

Foto: Fotolia.com

Behold **kompetansen** i praksisfeltet

Barnehagelærere tar masterutdanning, men vender sjeldent tilbake til barnehagen. Er det til barnas beste?

TEKST

CECILIE BONNEVIE

universitetslektor Institutt for
Spesialpedagogikk
Universitetet i Oslo
cecilie.bonnevie@isp.uio.no

Noen pedagoger opplever etter noen år i praksis at de har behov for økt kompetanse og faglig fordypning. Noen tar en mastergrad i spesialpedagogikk. De opparbeider faglig tyngde i hvordan de kan håndtere utfordrende atferd, hvordan stimulere begrepsutvikling og forebygge lese-, skrive- og matematikkvansker. Men mange av disse pedagogene kommer aldri tilbake til barnehagen.

JOBBER LENGST UNNA BARNET

For skal barnehagelæreren tilkjenne- gis lønn for masterutdanning, må hun bevege seg bort fra det direkte, daglige arbeidet med barn, og gå over til veiledning, rådgivning og offentlig forvaltning.

Pedagogene som innehar høyest kompetanse, er de som er plassert lengst fra barnet. Vi finner de i PP-tjenesten, i BUP og i pedagogisk veiledningstjeneste. De jobber med utredning, rapportskriving og veiledning, men deltar i svært liten grad i direkte arbeid med barn. Tanken er at de med høyest kompetanse skal nå ut til flest mulig ved å jobbe på et overordnet nivå. Men når kompetansen ut til barna?

LA KOMPETANSEN FØLGE BARN

Barnehagene går glipp av sårt tiltrengt kompetanse om hvordan vi kan jobbe med sårbare barnegrupper: Barn med lærevansker, barn som strever med sosiale relasjoner eller med å tilpasse seg sosiale og atferdsmessige konvensjoner.

Barnehagene, som skolene, søker råd og veiledning hos eksterne instanser, som PPT og BUP. Disse instansene

krever en henvisning med vedlagt kartlegging og rapporter fra praksisfeltet. Det går tid til saksbehandling og ventelister. PPT befatter seg primært med sakkyndighetsarbeid, knyttet til spørsmålet om barnet har behov for spesialundervisning eller ikke. BUP befatter seg i liten grad med barnehage eller skole overhodet. Blant annet fordi det gir liten poengmessig uttelling for terapeuten å være ute i praksisfeltet. Det er terapirommet som er BUP sitt domene. I dette systemet kan man miste av synet hvem som er de viktige aktørene i barnas hverdag, for barnets læring og for deres framtidsutsikt.

VEILEDNING ER IKKE NOK

Veiledning kan være svært nyttig. Det kan gi nye perspektiv og supplerende kunnskap om barnet når noen utenfra ser relasjoner, språk og utfordringer med et nytt blikk. Det er også slik at vi har

behov for spesialisert kompetanse, og for å dele og lære av hverandre. Men veiledning har verdi bare i den grad det fører til endring i praksis. Det er pedagogene i det direkte arbeidet som er de viktigste aktørene i vårt fagfelt.

Når veilederen treffer en pedagog i barnehagen som forstår utfordringene og har redskaper til å jobbe med dette, har veiledningen effekt, men er fort gjort. Når veilederen i motsetning treffer voksne som ikke har tilstrekkelig faglig og personlig kompetanse, så er det et svært omfattende og langvarig arbeid som skal til for å oppnå ønsket endring. Hvilke instanser går inn i barnehagene og står i dette endringsarbeidet over tid? For barnets del vil det kanskje være mest hensiktsmessig å flytte høy faglig kompetanse ut fra kontorene og over i praksisfeltet? Men å jobbe i praksisfeltet er krevende. For å få dette til, må det ligge økonomiske incitament til grunn.

På enkelte skoler har man fått til nettopp dette. Rektor kan gjøre det attraktivt for dyktige og høyt kvalifiserte pedagoger

å søke seg til skolen. Ved å ansette flere pedagoger med høy faglig kompetanse, har man kunnet jobbe direkte med utfordringer i barnegruppen, uten å måtte gå omvei om tidkrevende henvisninger. Kvaliteten i det spesialpedagogiske arbeidet har blitt styrket, mens antall henvisninger til øvrige instanser er redusert. Og viktigst, antall elever med spesialpedagogiske behov har blitt redusert. Hvorfor skal ikke det samme lønnsmessige insentiv gjelde for barnehagen?

Det er ikke nødvendig å ha en mastergrad for å skape god og utviklende barnehagekultur. Men det er helt uforståelig at vi skal ignorere en slik verdifull kompetanse inn i barnehagen.

Å HJELPE BARN SOM STREVER

Skal et barn endre atferd, krever det at den voksne deler små og store hendelser i barnets hverdag, etablerer gode relasjoner og intervensjoner i situasjonen. For de minste er det særlig avgjørende at vi bruker lek og hverdagssituasjoner for å påvirke i ønsket retning. Langt heller

enn særskilte treningsøkter eller samtaler på et fremmed kontor. Vi hjelper ikke barn som strever ved å utrede og dokumentere vanskene. Vi hjelper ikke barnet ved at de voksne har møter og snakker sammen om disse vanskene.

Effekten av veiledning og ny innsikt inntreffer først når praksis endres til barnets beste. Når voksne, som er sammen med barnet, kan hjelpe det inn i sosiale relasjoner og læringsvirksomhet. Når voksne ser barnet, forstår hva det har behov for og går de nødvendige skrittene sammen med barnet for å hjelpe.

Vi ruster opp veiledningstjenester og barne- og ungdomspsykiatrien. Dette er flott, og vi har behov for eksperthelsetjeneste og pedagoger med særskilt kompetanse. Men disse instansene har liten verdi uten de voksne som jobber direkte, i det daglige arbeidet med barna. Det er de voksne ute i barnehagen som utgjør en forskjell i barnets hverdag! Og denne ressursen må vi verdsette.

Se ledige stillinger på **Lærerjobb.no**

Barnehage

Grunnskole

Videregående skole

Universitet/
Høgskole

Foto: Shutterstock

Lærerjobb.no er stillingsportalen for utdanningssektoren, og leveres og driftes av bladet Utdanning / Utdanningsnytt.no som utgis av Utdanningsforbundet.

MORTEN SOLHEIM
seniorrådgiver i Utdanningsforbundet
morten.solheim@utdanningsforbundet.no

Med flippflopper i flytsonen

I utkastet til ny Rammeplan for barnehagen videreføres en viktig ting ved den nordiske barnehagetradisjonen: Det uproduktive. Dette stiller store krav til barnehagelærerne.

«Kan jeg gå ut nå?» spør Martin innstendig. Han har nettopp fått lirka tærne under stroppen på flippfloppene, og nå er hele kroppen hans i beredskap for å ta løpeskrittene ut i sola. «Bare løp ut du», sier jeg, og Martin slenger seg ut døra omtrent før han har hørt ordene. Jeg kan telle opp et hundretalls slike dager fra tiden jeg jobbet i barnehagen. Slike dager som egentlig er ganske sjeldne i vårt kjølige land. Slike dager hvor sola står høyt, lufta er en fönvind, føttene er bare og gresset er tørt og silkemykt.

EN TRYGG HAVN

På slike dager fant jeg ofte frem et digert pledd, noen såkalte inne-leker og noen bøker. Jeg la pleddet på plenen, spredte ut leker og bøker, og satte meg ned. Dette ga barna et sted å komme tilbake til. En trygg havn, kaller noen det. På disse dagene opplevde jeg at mange oppsøkte pleddet mitt. Ingen ble der lenge, men de kom innom, lekte litt, fikk lest en bok for seg eller slo bare av en prat. På noen av disse dagene var jeg alene en stund på utelekeplassen. Det var en liten barnehage, og så snart litt pauseavvikling eller opprydding av måltidet fant sted, kunne man fort finne seg selv alene ute, med en gruppe unger. Det var ingenting uforsvarlig ved dette, men det betydde at en del unger lekte uten direkte tilsyn av ansatte. Og ganske ofte, når jeg ser tilbake på min yrkesutøvelse i barnehagen,

har jeg sagt ja når barn har bedt om å få leke nettopp denne typen lek: Lek uten tilsyn eller assistanse av ansatte.

LEKENDE LÆRING

For noen uker siden var jeg på et foredrag med Professor Edward Melhuish. Han er blant dem i Europa som har forsket mest på langtidseffekter av barnehage. Jeg skal ikke gå inn å diskutere hans funn her. I stedet vil jeg bruke funnene hans som et eksempel for å drøfte et etisk anliggende: Er det alltid rett å gjøre det forskningen sier at virker?

Melhuish trekker opp noen kategorier for det han kaller *læring gjennom lek* (ofte omtalt som «playful learning» på engelsk). Disse er følgende (min oversettelse):

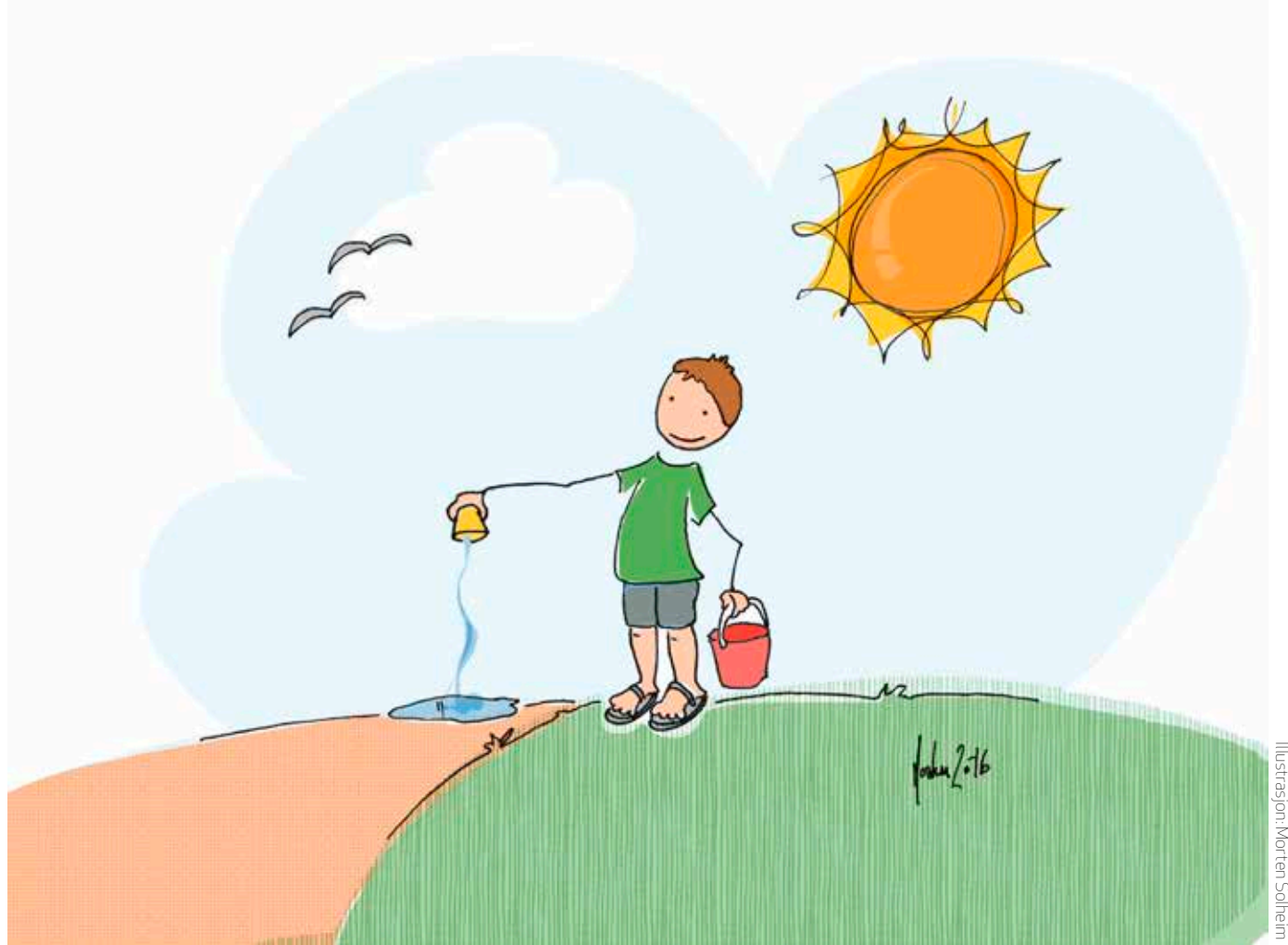
1. Ustrukturert
Lek uten assistanse fra ansatte
2. Barneinitiert lek
Ansatte støtter barnet for et utviklende miljø og sensitiv samhandling
3. Fokuseret læring
Ansatte leder lekbaserte eksperiment-aktiviteter
4. Svært strukturert
Voksenstyrte læringsaktiviteter, med lite eller ingen lek

Ifølge Melhuish er kategori 2 og 3 sterkt læringsfremmende, mens kategori 1 og 4 i liten grad er læringsfremmende.

Her kan man selvsagt ta diskusjon om hva slags type læring som måles i Melhuish sin undersøkelse, men la oss for tankespinnets del ta det han sier som et faktum. Å støtte barn i lek, utvide leken, skape engasjement rundt det som lekes og å inkludere nye lekere, er ferdigheter de fleste barnehagelærere har under huden. Det samme vil jeg si om den type læringsaktivitet som bygger på eksperimentering, nysgjerrighet, undring og engasjement. Prosjekter hvor elementene settes i sving og hvor barnehagelæreren leder en aktivitet som gir fryd, mestring og stjerner i øynene. Dersom disse kategoriene skulle forsterkes, tror jeg ikke nødvendigvis det handler om å gjøre mer av dette. Heller tror jeg at barnehagelærerne kan styrke dette arbeidet ved å dele sin kunnskap med assistentene, og i enda større grad reflektere over de arbeidsmåtene som for mange ligger under huden.

NORDISK NAIVITET?

Melhuish stiller spørsmål ved om den frie, ustrukturerte leken er den mest fremtredende aktiviteten i nordiske barnehager. Altså, det han selv omtaler som den lite læringsfremmende leken. Han stiller spørsmålet, fordi resultatene fra forskningsprosjektet «Blikk for barn» viser at den norske barnehagen scorer helt middels. Da tilsvarende studie ble gjort og de samme resultatene funnet

Illustrasjon: Morten Solheim

i England, ble det satt inn tiltak som handlet om å styrke kategoriene 2 og 3 i Melhuish skjema. Dette viste seg å ha positiv effekt, og barnehagene scorete bedre ved neste måling. Så er spørsmålet: Dersom dette er mer læringsfremmende for barn, og dersom det kan gi barn bedre muligheter senere i livet, bør vi ikke ta Melhuish sitt råd på alvor? Er det ikke en etisk forpliktelse å gjøre det som virker?

Jeg har tenkt mye på dette siden jeg hørte Melhuish sitt foredrag. Jeg tror kanskje han kan ha rett i at den frie leken til tider har fått være for dominerende i nordiske barnehager. Og da ikke som et bevisst pedagogisk valg, men som en konsekvens av en dårlig planlagt virksomhet. På den andre siden har jeg også sett den frie leken nettopp som et bevisst pedagogisk valg. En mulighet som er gitt barn, fordi det er viktig for barn. I disse tilfellene har barnehagelærerne brukt sitt skjønn og sin fagkompetanse for å legge til rette for slik lek. Selv om ikke denne leken har vært tilsynsført hvert minutt, har barnehagelærerne observert

underveis og selv sagt grepet inn dersom leken fungerer undertrykkende. Det er et stort faglig og etisk ansvar å gi rom for den ustrukturerte leken.

VERDIFULLT Å HA DET GØY

Giert Biesta (2007) hevder at det som virker ikke nødvendigvis virker likevel. Poenget hans er at selv om vi vet at noe virker i produktiv forstand, kan det likevel hende at det vil møte motstand å innføre tiltak som fremmer dette. Denne motstanden oppstår når tiltakene strider mot det som anses som gode verdier i et samfunn. Slik er det på et vis med den ustrukturerte lekens plass i barnehagen. Den karnevalistiske leken med barna i førerretet, som ikke forstyrres av at voksne mennesker vil gi den retning. Tiltak som ville gjort at denne leken forsvant fra barnehagens overflate, er i strid med samfunnets verdier. Behandlingen av Stortingsmelding 19 i vår viste dette. Vi vil fortsatt gi den ustrukturerte leken plass i barnehagen, fordi den har verdi for barnet.

Jeg tror grunnen til at samfunnet ønsker at det uproductive også skal være en del av barnehagehverdagen, handler om at barna tilbringer så mye tid der. Vi unner helt enkelt ungene å bruke noe av denne tiden på ting som ikke er produktivt. Vi unner slike som Martin å ha muligheten til å plassere føttene i flippfloppene og kaste seg inn i flytsonen, uavhengig av om det er læringsfremmende eller ikke. For i vårt samfunn har vi besluttet at det også har verdi å ha det gøy. Sagt med andre ord: Det å la være å gjøre det som virker, kan også være et etisk valg.

LITTERATUR:

Biesta, G. (2007) Why «What Works» Won't work: Evidence-based practice and democratic deficit in educational research. *Educational Theory* 57(1), 1–22.

Melhuish, E. *Reflections from Europe on ECEC Pedagogy in the Nordic Countries: A critical friend's views on the way forward.* Foredrag ved konferansen Pedagogy in Early Childhood Education and Care – Nordic Challenges and Solutions. 22. September 2016.

Lederen min hjalp meg å forstå at det å møte et barn i barnehøyde, og hviske så fint å se deg ikke bare var en hyggelig gest, men faktisk kunne bety den helt store forskjellen på om dagen ble god eller dårlig for de små.

Illustrasjonsfoto: Fotolia.com

Jeg skulle **ikke** jobbe i barnehage ...

Nei, jeg skulle studere litteraturvitenskap. Treåringen med blåmerker og brødrene som ble hentet av barnevernet fikk meg på andre tanker.

TEKST

ELIN HATLELID OLSEN

barnehagelærer Bergen
elin.hatlelid@gmail.no

Barnehagen var for tanter og sure kjer-ringer som kledde seg i overdimensjonerte kjeledresser og sang lille Petter edderkopp med overdreven innlevelse. Jeg hadde andre planer. Det var derfor ved en ren tilfeldighet at jeg havnet på en ringevikarliste for en barnehage. Bare etter et par dager fikk jeg en telefon fra en hyggelig dame; de behøvde en vikar. Jeg som tross alt skulle finansiere flerfoldige

sene kvelder på mørke studentbuler, tenkte det kunne være ok med litt ekstra penger på kontoen. Dermed sa jeg ja, og slik ramlet jeg, mer eller mindre uforberedt, inn i en verden av votter, snørr og kneside bleierumper.

MAGI HVER DAG

Jeg hadde vært der før, ja visst hadde jeg det. Men da var jeg tre-fire-fem år gammel og levde i en verden hvor små filtbiter var smånisser, sølevann var suppe og tørr sand var sukker. Jeg kan ikke huske at de voksne i barnehagen var viktige for meg. De var selvsagt det, der de jobbet i kulissene og skapte magi hver

eneste dag, men jeg visste ikke det da. Alt jeg visste var at barnehagen kjentes trygt og godt, at det var lurt å komme først om jeg ville leke med filtnissene i vinduskarmen, og at jeg ikke måtte sitte for nærmeste stearinlyset om jeg skulle vinke til pappa om morgenen. Jeg visste også at lyktemannen fantes, at han bodde inni skogen og kom luskende ut med småkaker til oss en kveld i året. Jeg visste at de glitrende steinene vi fikk på sommeravslutningen var magiske, og at påskeharen la avsindig mange farge-sprakende egg igjen i det høye gresset utenfor barnehagen. Og hver dag jobbet jeg med voldsom giv for å grave hullet i

sandkassen så dypt at vi skulle kunne vinke til menneskene i Kina. Slik var min barnehagehverdag, min verden; preget av lek, fantasi og opplevelser. Og nå, 17 år senere, skulle jeg altså innta denne verdenen på nytt.

SATT PÅ GULVET OG LEKTE

Jeg kjente det umiddelbart, at dette kunne jeg like. Satt på gulvet og lekte med barna hele den tiden vi var inne. De andre voksne satt ved bordet, ved en pc, var på møter. Løp inn og ut, til og fra. Men jeg skulle ingen steder, så jeg kunne bare være der, i leken, sammen med barna. Ingen klokke å følge annet enn den som rumlet i magen når det nærmet seg lunsjtid, eller den som gjespet store munnar når det nærmet seg sovetid. Det var fint. I samlingsstunden fikk jeg løse min første konflikt da tre småtasser ville sitte på fanget. Etter et koselig lunsjmåltid hvor barna mer enn gjerne ville dele sine kladdete leverposteiskiver med meg, fikk jeg legge de trøtte små byltene i vognene sine og stryke dem varmt over kinnet til de sovnet. Deretter var det utelek, måltid igjen, og så gikk dagen mot slutten. Jeg gikk derfra med en god følelse. Og en ny avtale om å være vikar også dagen etter.

BETALT FOR Å BYGGE LEGO

Og slik fortsatte det. Jeg ble snart overført til en annen barnehage som behøvde å fylle et vikariat i et lengre engasjement. Det var ingen tvil i mitt sinn da de spurte om jeg ville ha dette vikariatet, dette var jo verdens mest lettjente penger. *Tenk at jeg får betalt for å leke, bygge lego og tegne!* lo jeg til en venninne. Jeg var ung og tenkte sannsynligvis ikke lenger enn min egen nesetipp, men jeg trivdes i jobben, og elsket å bruke dagene til lek, herjing og kos. Studiene ble nedprioritert: mer jobb, færre forelesninger. Ikke helt planen, men ok – jeg hadde god tid. Så jeg fortsatte. Og slik ble barnehageverdenen langsomt også min verden. Og etter hvert som jeg sank dypere inn i den, kom også Alvoret snikende.

TREÅRING MED BLÅMERKER

For hun hadde Alvoret med seg inn porten, fireåringen som stadig kom ruslende alene opp til barnehagen, fordi mor bare hadde satt henne av i busslommen. Og han bar Alvoret med seg inn døren, treåringen som stadig kom til barnehagen med blåmerker eller blåveis, og som bare ville sitte lenge, lenge i fanget å betrakte de andre på avstand. De bar Alvoret med seg inn i tankene mine, brødrene som ble hentet av barnevernet og plassert i beredskapshjem. Og han bar Alvoret med seg inn i hjertet mitt, den lille gutten som gråt etter pappaen sin, som vi alle visste at aldri ville vende tilbake.

LEK IKKE BARE LEK

Ved å se inn i triste, redde, spørrende og sinte barneøyne lærte jeg langsomt å se litt lenger enn nesetippen min. Gradvis tok jeg innover meg erkjennelsen av at det var langt ifra alle som hadde en så bekymringsfri barndom som den jeg hadde hatt. Samtidig hadde jeg på dette tidspunktet en varm, engasjert og dyktig leder som fikk meg til å forstå at det som jeg så nonchalant hadde avfeid som *bare lek* var så veldig mye mer enn bare det. Hun hjalp meg å forstå at det å møte et barn i barnehøyde, og hviske *så fint å se deg* ikke bare var en hyggelig gest, men faktisk kunne bety den helt store forskjellen på om dagen ble god eller dårlig for enkelte små. Hun ga mening til de tingene jeg kan hende allerede gjorde, men som jeg ikke hadde reflektert over betydningen av. Og hun ga meg troen på at den jobben jeg gjorde faktisk utgjorde en forskjell for disse fine små menneskene som jeg omga meg med. Og dermed satt jeg altså der, på et gulv i et hav av duplo og forsto at det var *dette* jeg skulle gjøre. Det var her, blant lek og alvor, at jeg skulle være. Med den erkjennelsen kom også et ønske om mer kunnskap. Jeg ville vite hvordan jeg best kunne håndtere de vanskelige situasjonene, hvordan jeg best kunne møte hvert enkelt barn og hvordan jeg kunne tilrettelegge for og stimulere til lek og læring i de ulike

situasjonene. Slik havnet jeg på skolebenken igjen.

PÅ SKOLEBENKEN

Jeg skulle bli barnehagelærer. Jeg ønsket mer kunnskap, flere verktøy og å utvide perspektivene mine. Jeg ønsket å finne en faglig forankring for egen praksis. Så langt en god plan. Det tok meg fire år med deltidsutdanning. Så en dag sto jeg der, klar for å ta et steg opp: pedagogisk leder. Mer ansvar, jeg visste det, men samtidig

Tenk at jeg får betalt for å leke, bygge lego og tegne!

– enda større mulighet til å påvirke det innholdet som skulle fylle dagene i barnehagen. Jeg var så klar på hvordan jeg ønsket det. Vi skulle være voksne som kunne forsvare våre handlinger, fordi vi bestandig skulle handle til barnets beste. Vi skulle ha tid til å stoppe opp og løfte blikket, uten å buse inn i situasjoner som vi trodde vi hadde forstått. Vi skulle være lyttende, reflekterende, lekne og aktive. Tenkte jeg. Men barnehagehverdagen, som jeg trodde jeg kjente, traff meg som et kraftig slag.

LITEN TID TIL REFLEKSJON

For etter fire år på skolebenken hvor mitt fokus hadde vært barnet, omsorgen og det pedagogiske tilbudet, gikk jeg nå inn i en stilling hvor mesteparten av tiden og det arbeidet jeg gjorde dreide seg om personalet og organiseringen. Jeg møtte flotte medarbeidere som var der for barna, og mer demotiverte medarbeidere som virket til å komme på jobb mest for det sosiale. Felles for dem var at de alle var ufaglærte. Glade i barn? Helt ►

sikkert. Men uten noen faglig tyngde som ga dem belegg for å vite hvorfor eller hvordan, var det en stor oppgave å ta fatt på – særlig i en hverdag som i seg selv var så hektisk at man ikke hadde verken tid eller rom for å reflektere rundt det en gjorde. Dable det som skulle vært veiledning fort bare å oppfatte som irettesettelser, og det som skulle vært utviklende ble demotiverende. Når man arbeider med mennesker på denne måten er det nemlig veldig viktig å få en forståelse for hvorfor man gjør som man gjør. Å bare bli fortalt hva, eller hvordan man skal gjøre ting uten at der ligger noen dypere forståelse til grunn fører gjerne til to ting:

- 1) man opplever seg kritisert
- 2) man faller gjerne tilbake i gammelt mønster i det ledere forlater rommet.

SKAL BARE- STRATEGI

Og det å forlate rommet gjør man dessverre så altfor ofte i barnehagen. Ikke bare som pedagogisk leder, men rent generelt. I barnehagen er det ikke barna, men vi voksne som til stadighet drar Albert Åbergs velkjente «skal bare-strategi». For der er mye som skal rekkes i en virksomhet som en skulle tro kun handlet om barn. Man skal på møter og ta telefoner. Og mens man skal det må en annen vaske skap og skuffer og kjøleskap og komfyr – fordi det er en del av HMS-hysteriet. Og hun som er syk får man ikke vikar for fordi budsjettet er for trangt, så en assistent skifter alle bleiene alene i tillegg til å tilberede lunsjen. Og når hun har gjort det må vi haste alle barna i seng før det på ny skal avvikles møter. Tikk-takk, tikk-takk. Løping hit og dit. Barnegråt og snørr. Store hender som tar, trøster, tørker. Ikke mykt og med god tid, slik man ønsker, men hastig, hardt og brått. Videre inn i kampen mot klokken. Flere barn? Ja vel. Lunsjavvikling. Møter. Kurs. Barnegråt. Veiledning. Foreldresamtaler. Observasjoner og kartlegging. Latter. Litt lek. Så

løping igjen. Ikke i leken – men videre til neste post på programmet. Effektivt, litt fortere, litt raskere. Alltid litt raskere. Også barn som spør: *hvor skal du? Kan ikke vi leke litt? Vil du sitte sammen med meg?* Og vi voksne som svarer: *snart. Jeg kommer snart. Jeg skal bare ...* Og barna venter, mens vi haster videre. De ser mye til ryggene våre, barnehagebarn av 2016. Og til raske bein som springer hit og dit, mens stemmene våre ironisk nok forteller dem i forbifarten at *vi løper ikke inne*. Totalt sett: en evighet av kompromisser. Og taperne, det er barna.

FRYKT FOR IKKE Å SE BARNET

Jeg vet sannelig ikke helt hva jeg driver med lenger. For hver dag som går føler jeg at jeg mister stadig mer av den som jeg ønsker å være i møte med barna. For hver dag som går føler jeg så sterkt at jeg vil sette meg ned, ha tid, bare være der. Hele tiden med en frykt for at noen skal gå under radaren, at det er noen jeg ikke klarer å se eller møte slik de behøver. Samtidig er det tusen andre ting som skal gjøres. Og hver av oss er dessverre bare gitt to armer. Barna er så mange etter hvert, og behovene deres er så ulike. Og på sidelinjen taler politikerne med to tunger: flere krav til barnehagene med økt læringstrykk, kartlegging og dokumentasjoner. Samtidig ingen klare regler for bemanning, annet enn et løfte der fremme i periferien. Flere barn, færre voksne, få fagpersoner. Alt gjøres om til tall og økonomi. Men de glemmer kanskje at et barn som ingen har hatt tid til å se, som ingen kan hende hadde tid til å lytte til når det ropte om hjelp ved å utagere, lukke inne, stenge av – vil bli en større utgift for samfunnet, når det som voksen ikke evner å håndtere livet slik

det er forventet at det skal. Og dessuten: kan man i det hele tatt sette en prislapp på et menneskes fremtid?

UTDANNET MEG BORT

Det er en sørgelig ironi i det at jo mer utdanning man har innenfor barnehagefeltet, jo mindre tid får man sammen med dem man faktisk er der for. Slik sett føles det som om jeg har utdannet meg bort fra der hvor jeg helst vil være: til stede for barna. For denne jobben handler ikke om å hjelpe til, den handler om å være til stede med hele seg. Den handler om å se og om å støtte, slik at barna ikke bare mestrer – man at de også får en sterk tro på at de kan. Det handler om å gi dem følelsen av å være så viktige og betydningsfulle som det de faktisk er, men samtidig om å gi dem en forståelse av at også alle andre er akkurat like viktige og betydningsfulle. Den handler om å legge til rette for lek og læring, om å undre seg sammen med, oppsøke kunnskap, leke mer, le mer, lære mer. De vil ikke bestandig ha en parkdress ved sin side, disse barna. De skal videre. Det er de som etter hvert selv skal trekke strikken over buksen, dra igjen glidelåsen, få seg venner, stå for egne meninger, si ifra og bry seg om. Men vi vil være med å fylle sekkene deres, slik at de er godt utrustet når de går videre på en vei som ingen enda vet hvor fører dem.

ENDRING ER MULIG

Jeg tror ikke lenger på lyktemannen. Jeg tror ikke lenger at man kan grave så dype hull at man kan vinke til menneskene i Kina. Det er fantasi og finurligheter som hører barnehagelivet til. Men jeg tror på at endring er mulig. Og jeg tror på at vi kan skape en bedre barnehagehverdag enn den som så mange små møter i dag. Men vi får ikke til dette i en sektor bygget på kompromisser. Ved å få flere fagpersoner inn i barnehagen vil man også gi mer til barna. Bare slik kan politikernes regnestykke gå opp.

Underviser en barnehagelærer?

Barnehagelærere strever med å begrunne og sette ord på sin praksis. Vi må finne nye begreper vi kan fylle med læring på barnehagevis, slik at andre forstår hva vi gjør.

Barnehagen har alle de kjennetegn og oppgaver som andre utdanningsinstitusjoner har. Vi har et offentlig utdanningsmandat som er demokratisk vedtatt og gjelder alle barnehager. I barnehagens mandat beskrives hvordan barnehagen skal arbeide for barns sosialisering til samfunnet, deres læring og kvalifisering og deres danning som enkeltmennesker. Ut fra barn, unge eller voksnes ulike forutsetninger, vektet barnehage, grunnskole, høyere utdanning eller andre utdanningsinstitusjoner disse områdene ulikt, og institusjonene har ulike arbeidsmåter.

LEK MOT LÆRING

Det er ikke altfor mange år siden læringsbegrepet skapte stor debatt blant barnehagelærere. Læring var noe skolen drev med. I barnehagen

leker vi. Det var og er viktig for oss å holde på den nordiske barnehagetradisjonen og at barnehagen ikke skal bli skolsk. I dette tror jeg mange barnehagelærere henviser til kateterundervisning som for mange lærere i skolen er en gammeldags holdning til den undervisningen som foregår i dag.

TYDELIG OPPDRAG

Forslaget til ny rammeplan er nå ute på høring. Jeg håper at vi barnehagelærere får et tydeligere oppdrag i den nye rammeplanen, og som krever mer av oss enn at vi bare skal synliggjøre det vi alltid har gjort. Mitt ønske er at vi skal få øye på den tause kunnskapen om små barns læring og vår egen medvirkning til den, samt å utvikle barnehagedidaktikken som er basert på den nordiske barnehagetradisjonen og er barnesentrert. Dette er en pedagogikk der barn betraktes som lekende og lærende individer og som samtidig har en retning og en hensikt. I en masteroppgave fra 2012 har Melker og Ryberg undersøkt svenske barnehagelæreres undervisningsstrategier, når barn skal lære et spesifikt innhold. Funnene er interessante. Melker og Ryberg sier det nesten ikke er noe målrettet arbeid der barna utfordres til å skape mening i og forståelse for noe. Barns delaktighet er svært omfattende, men situasjonen er snarere at barna overtar enn at man får en interaksjon og kommunikasjon der både barna og barnehagelærerne

bidrar til å utvikle noe sammen. Forskerne oppsummerer med at det ser ut til at svenske barnehagelærere har abdisert. Er dette ferd med å skje i Norge også?

FRA TAUS KUNNSKAP TIL UNDERVISNING

Barnehagepolitikk er på dagsorden som aldri før. Vi har denne våren hatt forslag om endringer i barnehage-loven hvor kunnskapsministeren ønsket læringsmål, eller norm for utbyttebeskrivelser for barn. Han ville innføre en plikt til å dokumentere enkeltbarns læring, aktivitet og utvikling. Vi har også fått et nytt forslag til rammeplan. I dette arbeidet ligger en forventning om at barnehagen både skal opprettholdes og endres. Når kunnskapsministeren utfordrer oss på hva *læring* i barnehagen består i, og *hva gjør barnehagelæreren når vi «underviser»?* opplever jeg at vi kommer til kort. Vi strever med å begrunne og sette ord på vår praksis. Jeg mener vi må finne begreper, eller bruke begreper vi kan fylle med læring på barnehagevis, slik at omverdenen også forstår og anerkjenner det arbeidet som skjer i barnehagen. Kan vi bruke ordet undervisning om det arbeidet barnehagelærere gjør for å fremme barns læring og utvikling? Jeg mener det, men med et annet innhold enn skolen. I boken *Å undervise barn i barnehagen* beskriver Doverberg, Pramling og Samuelsson (2015) hvordan vi kan bygge videre på barnehagens tilnæringsmåter og tradisjon. Barnehagen har en annen måte å skape forutsetninger for barns utvikling og læring, enn det skolen har. Undervisning i barnehagen kan derfor ikke bety det samme som i skolen.

INGVILD AGA

leder Kontaktforum barnehage i Utdanningsforbundet
Ingvild.Aga@utdanningsforbundet.no

Nye regler om tilsyn

Nå er det ikke lenger bare kommunen som kan sjekke om barnehagene følger lover og regler. Fylkesmannen kan også føre tilsyn med den enkelte barnehage.

Barnehageloven med tilhørende forskrifter skal sikre at barn i barnehagen får et tilbud av høy kvalitet, uavhengig av hvilken barnehage barnet går i. Tilsyn er et av virkemidlene som skal sikre at barna får et tilbud i tråd med loven. Fra og med 1. august 2016 gjelder nye regler om tilsyn med den enkelte barnehage.

ET UAVHENGIG TILSYN

Lovendringen innebærer at kommunen beholder sin hjemmel til å føre tilsyn med den enkelte barnehage, men at også fylkesmannen kan føre tilsyn med barnehagene i særlige tilfeller. Fylkesmannen beholder sin hjemmel med å føre tilsyn med kommunen som barnehagemyndighet. Bakgrunnen for lovendringen er regjeringens ønske om å innføre et uavhengig tilsyn med barnehagene. Lovendringen kan bidra til å redusere utfordringene med at kommunen er tillagt rollen som både myndighet og barnehageeier.

Det er barnehageloven § 9 andre ledd som gir fylkesmannen hjemmel til å føre tilsyn med barnehager i særlige tilfeller. Det betyr at tilsyn med den enkelte barnehage som hovedregel skal utføres av kommunen, og at fylkesmannens tilsyn vil være et unntak fra hovedregelen. Loven åpner for at fylkesmannen gis et

visst skjønn i vurderingen av når det er nødvendig å åpne tilsyn.

HVA ER SÆRLIGE TILFELLER?

Fylkesmannen kan føre tilsyn med barnehager i særlige tilfeller. Særlige tilfeller er når:

- kommunen har kontrollert det aktuelle forholdet gjennom tilsyn, men hvor forholdene ikke er rettet opp.
- kommunen ikke har iverksatt tilsyn med barnehagen og hvor fylkesmannen mener tilsyn er nødvendig.
- kommunens vedtak opprettholder brudd på lovverk.
- kommunens vedtak har åpenbare feil.
- sammenblanding av roller taler for statlig tilsyn.

I tillegg til disse momentene viser departementet til at barns sårbarhet bør være et viktig moment i vurderingen av om det skal føres statlig tilsyn. I denne sammenheng vil sakens alvor ha betydning og om barna saken gjelder har funksjonsnedsettelse, er under omsorg av barnevernet, er utsatt for vold eller overgrep eller på andre måter må regnes som sårbare. I slike tilfeller vil hurtig inngrep fra en tilsynsmyndighet være viktigere enn at saken trekker ut i tid,

som følge av at det må avklares hvem som skal føre tilsyn.

KAN BLI STENG'T

De nye reglene innebærer at fylkesmannen har fått de samme sanksjonsmulighetene som kommunen har i sine tilsyn med den enkelte barnehage. Fylkesmannen kan, ifølge barnehageloven § 9 andre ledd, gi barnehageeier pålegg om å rette opp forhold som er i strid med barnehageloven og vedta tidsbegrenset eller varig stengning, dersom nærmere angitte vilkår er oppfylt. Fylkesmannen kan også, ifølge barnehageloven § 9 tredje ledd, bruke økonomiske reaksjonsmidler dersom de ikke-kommunale barnehagene bryter kravene som stilles til bruk av det kommunale tilskuddet og foreldrebetalingen, jf. § 14 a.

RETT TIL INNSYN

Barnehageloven § 9 femte ledd gir fylkesmannen rett til dokumentinnsyn og adgang til barnehagelokaler i den utstrekning fylkesmannen finner det nødvendig for å kunne utføre tilsynet. Dette kan for eksempel være opplysninger om regnskap, eller dokumentasjon om barnehagens rutiner for hvordan de ivaretar barna.

Ingen forskjell på lek og læring

I en barnehage med barn fra 40 nasjoner er det nødvendig å jobbe målrettet med språk.

Stortingsmelding 19 har blitt mye diskutert. Mange har vært bekymret for at lekens egenverdi blir borte, og at det skal brukes mer tid til å jobbe med aktiviteter rundt fag som er «målbare», som språkutvikling.

Som styrer i en barnehage med 70 barn fra 40 forskjellige nasjoner, hvor mange får sitt første møte med det norske språket hos oss, er det helt nødvendig å jobbe målrettet med språk.

SPRÅK VIKTIG I LEKEN

For å få til et godt språkarbeid, trenger vi faglig sterke barnehagelærere. Hos oss har vi et felles grunnsyn om at språkarbeid omfatter både lek og læring akkurat som alle andre fagområder. Vår visjon er trygghet, glede og gøy i lek og undrende læring.

Mye av tiden i barnehagen er lek. I leken lærer barna ferdigheter som de trenger videre i livet. Men mange barn trenger hjelp til å lære å leke. Forskning viser at flere av de barna som strever med å komme inn i leken også har manglende språkkunnskaper. Uten lek blir de også sosialt hemmet i barnehagen. Dette hindrer dem i å utvikle språkkunnskaper på en naturlig måte. Sosialkompetansen henger sammen med språkkompetansen, uavhengig av om det gjelder verbalt språk eller kroppsspråk.

SPRÅKROM OG LESEKROK

Barn som begynner i barnehagen uten å kunne norsk har sine utfordringer som vi må jobbe systematisk med, både gjennom lek og læring. De trenger gode voksne rollemodeller, visuell støtte i alle aktiviteter, som f.eks. dagstavler og «bildebelt». Vi har innredet et eget språkrom med utstyr som det er inspirerende og morsomt å jobbe og leke med. Spill, snakkepakken, spennende bøker, hånddukker er eksempler på dette. Vi har faste språkgrupper bestående av tre til fem barn. Samtidig blir språket brukt aktivt i alle situasjoner i løpet av dagen.

Våre pedagoger jobber systematisk med språket i hverdagen. Vi innreder

avdelingene for språklig utfoldelse og utvikling. Vi har bøker tilgjengelig for barna, og alle avdelinger har lesestoler. At høytlesing for barn er viktig er ingen nyhet. Derfor deltar vi på «Språkløyper», utarbeidet av lesesenteret i Stavanger. Dette er et leseprosjekt med fokus på alle barnehagebarn, i alle aldre, barn med norsk morsmål, minoritetsspråklige og barn med språkvansker.

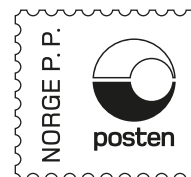
Ut fra dette ser vi fort hvilke barn som trenger ekstra støtte i språkopplæringen, ikke minst for å bli trygge i leken. Vi mener ikke at alle barn skal språktestes. Vi har dyktige pedagoger som oppdager de barna som har behov for det, og det er bare disse barna som blir testet hos oss.

Vi ser tydelig nytten av klare rammer rundt språkarbeidet i barnehagen. «Oslostandarden for systematisk oppfølging av barns språkutvikling» gir oss veiledning for hvordan vi bør jobbe med barnas språk.

Vi bruker mye tid til systematisk språkarbeid. Samtidig er leken alltid viktig hos oss. Vi ser ingen forskjell på lek og læring. Læringen oppfattes som lek, og leken er nødvendig for læringen.

MARIT HEESBRÅTEN,
styrer Skillebekk barnehage, Oslo
marit.heesbraten@bfr.oslo.kommune.no

I hvert nummer inviterer vi en barnehagestyrer til å skrive om et tema styreren brenner for.

Returadresse:
Første steg
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
N-0134 OSLO

En ny digital leseropplevelse

Første steg som eblad!

Nå kan du på en enkel måte få hele bladet digitalt.

Til medlemmer i Utdanningsforbundet som mottar Første steg i posten:

Om kort tid vil du få tilsendt en sms med spørsmål om du vil bytte fra papirutgave til digital utgave av bladet.

Valget er ditt!

Ebladet
finner du her:

[Utdanningsnytt.no/
forste-steg](http://Utdanningsnytt.no/forste-steg)

GOD LESNING!

Foto: Shutterstock

**FØRSTE
STEG**

FØRSTE STEG PÅ FACEBOOK

Her får du nyheter, forskning og debatter innen barnehagefeltet, mens du venter på neste utgave av tidsskriftet. **Gå inn og følg oss, da vel!**